

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut

Piret Villemson

EESTI JA LÄTI KOHALIKE OMAVALITSUSTE KULTUURIKORRALDUSLIKU
KOOSTÖÖ PERSPEKTIIV VALGA JA VALKA LINNADE NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: prof Art Leete

Tartu 2025

Annotatsioon

Magistritöö „Eesti ja Läti kohalike omavalitsuste kultuurikorraldusliku koostöö perspektiiv Valga ja Valka linnade näitel“ keskendub kaksiklinna kultuurikoostöö uurimisele kohalike omavalitsuste tasandil. Töö eesmärk on uurida, kuidas on korraldatud kultuurialane koostöö Valga ja Valka vahel, millised tegurid seda mõjutavad ning millised on võimalused selle tugevdamiseks. Töö sisaldab teoreetilist raamistikku ja empiirilist uuringut, mille käigus on läbi viidud intervjuud ja küsitlused. Teooriaosas tutvustatakse kaksiklinnade piiriülese koostööga seotud olulisi mõisteid ning antakse ülevaade kohaliku omavalitsuse arengueesmärkidest kultuurivaldkonnas eesmärgiga edendada piiriülest kultuurivahetust Valga ja Valka vahel. Uurimistulemuste analüüs pakub lahendusi koostöö tõhustamiseks ja jätkusuutliku kultuurikoostöö arendamiseks.

Märksõnad: piiriülene koostöö, kaksiklinn Valga-Valka, kultuurikorraldus, omavalitsuste roll, koostöö takistused ja võimalused

Sisukord

Sissejuhatus	5
1. Kaksiklinnade piiriülese koostöö raamistik	8
1.1. Euroopa Liit piiriülesest kultuurikoostööst	9
1.2. Regionaalpoliitika ja selle seos piiriülese koostööga	12
1.3. Valga-Valka kaksiklinn	16
1.4. Piiriülene koostöö	18
1.5. Piiriülest koostööd takistavad tegurid	20
2. Metoodika	26
2.1. Valim ja andmekogumismeetodid	26
3. Intervjuude analüüs	30
3.1. Ajaloolised seosed Valga ja Valka kultuurielu vahel	30
3.2. Valgamaa Arenguagentuuri roll Valgamaa kultuurikorralduses	31
3.3. Koostöötasandid Valga ja Valka vahel	33
3.4. Koostöö Valga ja Valka erinevate kultuuriasutuste vahel	35
3.5. Keelebarjäär	36
3.6. Kommunikatsioon	39
3.7. Koostöö Valga Kultuurikeskuse ja Valka linna kultuurimaja vahel	40
3.8. Koostöö Valga Muuseumi ja Valka koduloomuuseumi vahel	43
3.9. Koostöö Valga Muusikakooli ja Jānis Cimze nimelise Valka Muusikakooli vahel ..	47
3.10. Valga ja Valka koostööprojektid: spetsialistide vaade	50
4. Veebiküsitluse tulemuste analüüs	53

4.1. Teadlikkus kaksiklinna mõlemal pool piiri asuvatest kultuuriasutustest – võrdlus Valga ja Valka elanike vahel.....	54
4.2. Teadlikkus kaksiklinna ühiselt korraldatavatest üritustest ja andmed nendel osalemise kohta.....	57
4.3. Teadlikkus kaksiklinna teisel pool piiri toimuvatest kultuurisündmustest.....	60
4.4. Infoallikad ja hinnang saadava info hulgale ja leitavusele.....	62
4.5. Kaksiklinna teises pooles toimuvate kultuuriürituste mitteküllastamise põhjused	64
4.6. Valga ja Valka elanike hinnang kultuurikoostöö toimimisele	66
5. Arutelu ja järeldused.....	68
Kokkuvõte	71
Kasutatud kirjandus ja allikad	74
Intervjuud ja küsitluse andmed	74
Kasutatud kirjandus.....	75
Internetiallikad	78
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused	81
Lisa 2. Veebiküsitlus „Piiriülene koostöö“	83
Summary.....	86

Sissejuhatus

Valga ja Valka ei ole vaid kaks väikelinna Eesti ja Läti piirialadel, mille kohta saaks öelda „ääremaa“. Nende linnade igapäevaelu osaks on koostöö nii elanike vahel kui linnajuhtimise tasandil. Keeruliseks muudavad selle koostöö õiguslikud küsimused, kuigi tegemist on kahe Euroopa Liidu liikmesriigiga, peavad kokkulepped ja lepingud koostööprojektide elluviimiseks olema kooskõlas nii Eesti kui Läti Vabariigis kehtiva seadusandlusega.

Koostöö ei sünni iseenesest ega teki ka üleöö, Valga ja Valka puhul saame rääkida küll kahest linnast, kuid ajalooliselt ühest kogukonnast, mille on jaganud riigipiir. See on loonud eeldused ja vajadused tihedaks koostegutsemiseks, sealhulgas kultuurikoostööks. Siiski on sellise piiriülese koostoimetamise kohta vähe teada ja uuringut Valga ja Valka vahelise koostöö kohta kultuurivaldkonnas läbi viidud ei ole. Piiriäärset koostööd, eriti väikelinnade tasandil, ei käsitleta sageli prioriteetsena, kohalikel omavalitsustel puudub aga sageli võimekus ise oma koostööpraktikaid uurida ja analüüsida.

Koostöö Valga ja Valka vahel on igapäevane ja mitteametlik, toimudes inimeste ja asutuste vahel praktilisel tasandil. Võrreldes näiteks Eesti-Vene piiril toimuvate poliitiliselt pingestatud suhetega on Valga ja Valka koostöö rahulik ja konsensuslik, mistõttu ei tekita ka suurt teaduslikku või meediatähelepanu. Koostööalgatused Valga ja Valka vahel on väikese mastaabiga ja tihti ka sündmustepõhised ning ei pruugi jõuda laiemasse avalikku või teaduslikku huvisfääri. Paljuski sõltub koostöö projektidest, mis tähendab, et see on üksnes ajutiselt rahastatud ja ei teki pikaajalist dokumenteeritud koostöömudelit.

Piiriülest koostööd Valga ja Valka vahel on rohkem uuritud majanduse, piiriülese tööjõu liikuvuse ja linnaplaneerimise kontekstis, samas kultuurikoostöö jääb sageli varju, kuna seda peetakse „pehmemaks“ valdkonnaks ja raskemini mõõdetavaks ja rahastatavaks. Eesmärk on tõlgendada olemasolevat uurimismaterjali nii laiaulatuslikult kui võimalik. Käesolevas uurimistöös keskendutakse Eesti ja Läti kohalike omavalitsuste vahelisele koostööle kultuurikorralduse valdkonnas.

Magistritöös on kajastatud olulisi teoreetilisi lähenemisi piiriülese koostöö mõtestamiseks, mis on aluseks empiirilisele uuringule. Empiirilise uuringu raames on läbi viidud intervjuud oma ala ekspertidega kultuurivaldkonnas ja küsitletud Valga ja Valka kohalike omavalitsuste

arengu ja väliskoostöö eest vastutavaid spetsialiste. Saamaks informatsiooni piiriülese kultuurikoostöö osas kohalike elanike vaatenurgast, on läbi viidud küsitlus.

Käesoleva magistr töö eesmärgiks on välja selgitada Valga ja Valka kohalike omavalitsuste roll ja tegevused piiriülese kultuurialase koostöö korraldamisel, kaardistada koostööd mõjutavad tegurid ning pakkuda välja lahendusi koostöövõimaluste edendamiseks. Kultuuriga on läbi põimunud paljud valdkonnad, sealhulgas piirkondlik areng ja välissuhted. Valga ja Valka moodustavad ainulaadse kaksiklinna piirkonna, kus Eesti ja Läti piir kulgeb otse läbi linna. Selline geograafiline paiknemine on tekitanud tihedad ajaloolised, kultuurilised ja sotsiaalsed sidemed. Seetõttu on oluline uurida, kuidas need sidemed tänapäeval kultuurikoostöö kaudu edasi arenevad.

Piiriülese kultuurikoostöö kaudu säilitatakse ja arendatakse kahe linna elanike ühist kultuurilist identiteeti. Kultuuriüritused, festivalid, kunstiprojektid ja hariduskoostöö aitavad tugevdada kogukonnatunnet ja vähendada piiri tajutavust igapäevaelus. Kultuurikoostöö aitab kaasa ka kohalikule majandusele, tuues piirkonda külastajaid ja tugevdades turismisektorit. Piiriüleised kultuurisündmused võivad meelitada nii Eesti kui Läti turiste, edendades seeläbi ka ettevõtlust.

Uurimistöe aitab kaardistada olemasolevaid kultuuriprojekte ning analüüsida, milliseid uusi koostöövõimalusi võiks arendada. Samuti on oluline käsitleda väljakutseid (keelebarjäär, rahastusküsimused, administratiivsed erisused, kommunikatsioon) ja pakkuda võimalikke lahendusi nende ületamiseks. Eesti ja Läti kultuurisuhete olemus ja temaatika on magistr töö autori jaoks oluline olnud pikema aja jooksul seoses kaksiklinnas elamisega ja töötamisega kohalikus omavalitsuses. Valga ja Valka on kaksiklinnana unikaalses positsioonis, kus kultuurikoostöö võib aidata luua tugevamaid sidemeid kahe kogukonna vahel. Uurimistöe tulemused võivad olla väärtuslikud nii kohalike omavalitsuste, kultuuriasutuste kui ka elanike jaoks.

Magistr töö eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas on korraldatud kultuurialane koostöö Valga ja Valka kohalike omavalitsuste vahel ning millised tegurid on seda kujundanud?
2. Millised asjaolud ja miks mõjutavad Eesti ja Läti kohalike omavalitsuste tööd Valga ja Valka näitel?
3. Kuidas saab tugevdada ja arendada tulevikus koostööd Valga ja Valka vahel arvestades mõlema linna eripärasid?

Magistritöö koosneb kahest osast – teoreetilisest taustast ja uurimislikust. Teoreetiline osa annab piiriülese koostöö alase raamistiku, tutvustades sellega seotud olulisi dokumente. Empiirilises osas käsitlen uurimisprobleemina põhjuseid, miks piirialade arengule oluline kultuurikoostöö ja vastastikune täiendavus leiab liiga vähe kasutust ja millised on võimalused koostöö võimendamiseks.

Uurimistöö läbiviimisel lähtutakse hüpoteesist, et nii Valga kui Valka kohalikud omavalitsused ei kasuta praegu ära potentsiaali mida pakub kaksiklinnas elamine kultuurivahetuseks. Sellega seoses otsitakse võimalusi selle probleemi lahendamiseks. Uurimuslik osa on oluline püstitatud hüpoteesile kinnituse saamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks.

Magistritööl on viis peatükki. Esimeses peatükis antakse ülevaade kaksiklinna ja piiriülese koostööga seotud olulisematest mõistetest, kultuuritöö ja -poliitika suundumustest Valga ja Valka kohalikes omavalitsustes ja sellega seotud strateegilistest dokumentidest ning väljakutsetest mis koostööga kaasnevad. Teises peatükis kirjeldatakse empiirilise materjali kogumise metoodikat. Töö kolmandas ja neljandas peatükis analüüsitakse intervjuude ja veebiküsitluse käigus saadud informatsiooni. Viiendas peatükis arutletakse olulisemate tulemuste üle.

1. Kaksiklinnade piiriülese koostöö raamistik

Järgnevas peatükis selgitatakse uurimistöös kasutatud olulisemaid mõisteid ja antakse ülevaade erinevatest võimalikest koostöö tasanditest kohalikus omavalitsuses. Peatükk annab ka ülevaate kohaliku omavalitsuse arengueesmärkidest kultuurivaldkonnas, selle seostest riiklike arengudokumentidega ning koostööst regionaaltasandil, eesmärgiga edendada piiriülest kultuurivahetust Valga ja Valka kaksiklinna näitel.

Eesti Entsüklopeedia defineerib kaksiklinna kui kaht teineteisega külgnevat linna, mida eraldab riigi- või halduspiir ning mis on oma olemuselt linnastu ja toob ühe näitena välja ka Valga-Valka. Valga-Valka on üks tuntumaid kaksiklinnu, mis jagavad ühist ajalugu ja kultuuri. Valga linn oli ka üheks 2006. aastal Soomes Imatras asutatud Kaksiklinnade Assotsiatsiooni (City Twins Association) asutajaliikmeks. CTA kohtumiste käigus tutvustavad kaksiklinnad üksteisele piiriala probleeme ja võimalusi ning edukaid kaksiklinnade projekte. Valga ja Valka valiti juhtima Kaksiklinnade Assotsiatsiooni 2012. aastal, kaheks aastaks. (Valga ja Valka ... 2012)

Piirilinnasid ja -asulaid on piiriuuringutes põhjalikult käsitletud. Virpi Kaisto (2017) toob välja, et enamik uuringuid, mis käsitlevad kaksiklinnade mõistet (või sellega seotud termineid, nagu kahe rahvuseline linn, topeltilinn, paarispiirilinn ja piiriülene linn), määratlevad selle kui kahte rahvuspiiri ääres külgnevat piirilinna, mis on sarnase vanuse ja suurusega ning millel on kohalike omavalitsuste ja elanike poolt tajutav ühtsustunne.

Mida aga tähendab piiriülene koostöö? Madridi konventsiooni artikli 2 lõikes 1 määratletakse piiriülene koostöö järgmiselt: „Mis tahes kooskõlastatud tegevus, mille eesmärk on tugevdada ja edendada naabrussuhteid kahe või enama lepinguosalise jurisdiktsiooni alla kuuluvate territoriaalsete kogukondade või ametiasutuste vahel, ning selleks vajalike lepingute ja kokkulepete sõlmimine.“ (Sousa 2012: 673)

1.1. Euroopa Liit piiriülesest kultuurikoostööst

Käesolev alapeatükk käsitleb Euroopa Liidu eesmärke kultuurivaldkonnas ja sellega seotud olulisemaid dokumente. Euroopa Liidus peetakse piiriülest koostööd oluliseks vahendiks riikidevaheliste suhete tugevdamiseks ja piirkondade konkurentsivõime tõstmiseks. Valga ja Valka on hea näide sellest, kuidas Euroopa Liidu toetus ja koostöömehhanismid võivad aidata säilitada ja arendada kahe riigi kultuurivahetust. Samuti on see osa laiemast Euroopa piiriülese koostöö ja regionaalarengu strateegiast.

Euroopa Liidu põhiõiguste hartas on kirjas, et seda liitu luues on Euroopa rahvad otsustanud jagada ühistele väärtustele rajatud tulevikku. Selleks toetab liit nende ühiste väärtuste säilitamist ja arendamist, austades samal ajal Euroopa rahvaste kultuurilist mitmekesisust ja liikmesriikide riiklikku identiteeti ning nende riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi asutuste korraldust. Samuti edendab see tasakaalustatud arengut ja tagab inimeste, kaupade ning teenuste vaba liikumise (Euroopa Liidu põhiõiguste harta 2012).

Üheks eesmärgiks Euroopa Liidus on austada selle liikmete rikkalikku kultuurilist ja keelelist mitmekesisust (ELveebileht: Eesmärgid ja väärtused). „Kultuur on juba alates 1992. aastast olnud Euroopa Liidu ametlik pädevus, kus on olemas legitiimsus ja vahendid sekkumiseks, kollektiivsete arusaamade ja dünaamikate muutmiseks, sealhulgas piirialadel, toomaks inimesi kokku ja ehitamaks üles „ühtsuses mitmekesisust“ Euroopat“ (Durand 2022: 308).

Piirid mis eraldavad, võivad samal ajal toimida ka ühenduskohtadena. Euroopa ühtsuse ideel on suur potentsiaal just piirialadel. Euroopa Liit toetab kultuuri mitmel viisil, pakkudes nii rahalist tuge kui algatades koostööprogramme, eesmärgiga edendada kultuurilist mitmekesisust, soodustada loovsektori arengut ja kultuuripärandi säilitamist.

Euroopa Komisjon võttis 2018. aastal vastu „Euroopa kultuurikava“ eesmärgiga luua strateegiline raamistik kultuurisektoris tegutsemiseks. Selle kolm põhimõtet on:

1. kultuuri potentsiaali ärakasutamine sotsiaalse ühtekuuluvuse ja heaolu edendamiseks;
2. kultuuripõhise loovuse toetamine hariduses ja innovatsioonis, samuti töökohtade loomisel ja majanduskasvus;
3. rahvusvaheliste kultuurisuhete tugevdamine (EK 2018a).

Kuigi Euroopa Liidu liikmesriigid vastutavad oma kultuurisektori poliitika eest, on Euroopa Komisjoni ülesanne aidata lahendada ühiseid probleeme, mis hõlmavad digitehnoloogia mõju, kultuurijuhtimise mudelite muutumist ning vajadust toetada kultuuri- ja loomesektorit uuendustegevuses. Komisjon aitab liikmesriikidel leevendada kriiside kahjulikke mõjusid ja probleeme, kuna koordineeritud reageerimine võib osutuda kasulikuks (Euroopa Komisjoni veebileht: ELi pädevus kultuurivaldkonnas).

Eesti kultuurivaldkonna jaoks on olulisel kohal osalemine Euroopa Liidu rahastatud projektides nagu Loov Euroopa, INTERREG programmid, Horisont jt. Riigi ülesanne uute programmiperioodide kavandamisel on seista selle eest, et Eesti huvidega oleks programmi tingimustes võimalikult palju arvestatud. Ühenduse tasandil tegeletakse ühiste valdkonda mõjutavate väljakutsete lahendamise, sealhulgas on eesmärgiks toetada piiriülest koostööd (Kultuur 2030).

„Loov Euroopa“ on Euroopa Komisjoni juhtprogramm kultuuri ja audiovisuaalsektorite toetamiseks. Programmi eesmärk on edendada Euroopa kultuurilist mitmekesisust ning tugevdada kultuuri- ja loomesektorite, eriti audiovisuaalsektori konkurentsivõimet ja majanduslikku potentsiaali. Programmi kolmest tegevussuunast kultuurivaldkond toetab koostööd ja kogemuste vahetust Euroopa ning teiste piirkondade kultuuriorganisatsioonide ja loojate vahel (Euroopa Komisjoni veebileht: Loov Euroopa).

„Kuigi Loov Euroopa rahastamisvahendid on olulised piiriülese koostöö seisukohalt, on kultuurivaldkonnas peamiseks abivahendiks hoopis INTERREG programmid“ (Durand 2021: 309). INTERREGi eesmärk on edendada integratsiooni ja arengut Euroopa piirkondades. INTERREG keskendub eelkõige regionaalarengule, aga sellel on oluline roll ka kultuurivaldkonna toetamisel, eriti piiriüleste ja rahvusvaheliste kultuuriprojektide kaudu.

INTERREG on Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika vahendiks, millega püütakse lahendada piiriüleseid probleeme ja arendada ühiselt eri territooriumide potentsiaali. INTERREG programmid võimaldavad teha piiriülest, riikidevahelist koostööd ja piirkondadevahelist koostööd. Kuna INTERREG on regionaalpoliitika tööriist, siis Eesti osalusega Euroopa territoriaalse koostöö (INTERREG) programme Eestis koordineerib ja juhib Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (Riigi Tugiteenuste Keskuse veebileht: INTERREG programmid).

Eesti-Läti programm 2021-2027 on Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi (INTERREG) piiriülese koostöö programm, mida rahastab Euroopa Liit ja mis toetab Eesti lõuna- ja

lääneosa ning Läti põhja- ja lääneosa koostööprojekte, mille partneriteks on osalised mõlemast riigist. Programm toetab projekte piiriülese koostöö, ettevõtluse ja innovatsiooni, keskkonna ning turismi valdkonnas. Perioodil 2021-2027 rahastab Euroopa Regionaalarengu Fond Eesti-Läti programmi 26 miljoni euroga (Riigi Tugiteenuste Keskuse veebileht: INTERREG programmid).

Programmi prioriteetsed suunad on:

1. rohkem koostööd tegevaid piiriüleseid piirkondi ja ühiste teenuste arendamine – milles keskendutakse ühiste avalike teenuste kohandamisele ja pakkumise tõhustamisele, kohaliku omavalitsuse tasandi piiriülese koostöö soodustamisele ning teenuste parandamisele piirialadel;
2. ühiselt ja targalt kasvavad ettevõtted – eesmärk on suurendada väikese ja keskmise suurusega ettevõtete kasvu ja konkurentsivõimet, soodustada teadusasutuste, ettevõtete ja avaliku sektori koostööd ning toetada rahvusvaheliste innovatsioonivõrgustike loomist;
3. jätkusuutlik ja vastupidav programmiala – fookuses on looduskaitse ja elurikkuse edendamine, eriti linnakeskkonnas, reostuse vähendamine ning uuenduslike ja jätkusuutlike strateegiate väljatöötamine jäätmetekke vältimiseks;
4. ligipääsetavam ja jätkusuutlikum piiriülese turismi kogemus – keskendub kultuuri ja jätkusuutliku turismi rolli suurendamisele majandusarengus, sotsiaalses kaasamises ja innovatsioonis ning jätkusuutlike ja juurdepääsetavate turismitoodete ja -teenuste ühisele arendamisele (Riigi Tugiteenuste Keskuse veebileht INTERREG programmid).

Kultuurikoostööl on tähtis roll nii Euroopa Liidu ühiste väärtuste tugevdamisel kui ka regionaalarengu edendamisel. Euroopa Liit toetab kultuuri rahaliselt, eriti oluline on piiriüleste ja regionaalsete kultuuriprojektide rahastamine INTERREG programmi kaudu. Valga-Valka koostöö läbi INTERREG Eesti-Läti programmi on praktiline näide sellest, kuidas Euroopa Liidu kultuuripoliitika ja rahastusmehhanismid toetavad kahe riigi kultuurivahetust.

1.2. Regionaalpoliitika ja selle seos piiriülese koostööga

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ülesanne on jälgida ja analüüsida Eesti piirkondade arengut ning tagada, et regionaalpoliitika põhimõtteid arvestatakse ka teiste valdkondade poliitikate kujundamisel. Ministeerium töötab välja erinevad suunised ja alusdokumendid, mis juhivad regionaalpoliitika arengut, teeb rahvusvahelist koostööd ja toetab koostöövõrgustikke ning rakendab piirkondade arengule kaasaaitamiseks erinevaid toetusmeetmeid.

Peamine regionaalarengut suunav dokument on 2022. aasta alguseks valminud regionaalse arengu tegevuskava (RETK). Piirkondade vahelise ebavõrdsuse vähendamiseks on Ida-Virumaa ja Kagu-Eesti regioonide jaoks koostatud ministeeriumide ülesed tegevuskavad aastani 2030, mille alusel on loodud ka ühine rakendusplaan (RPM veebileht: Regionaalpoliitika kujundamine).

Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ üks olulisi põhimõtteid on regionaalse tasakaalu edendamine. Selle põhimõtte alusel peab iga ministeerium arvestama oma valdkonna arenguplaanides regionaalse mõjuga ja otsima viise selle positiivseks mõjutamiseks. Regionaalvaldkonna konkreetseid tegevusi koondab ka igal aastal uuendatav nelja-aastane regionaalpoliitika programm, mis kuulub riigieelarve tulemusvaldkonda „Tõhus riik“. See programm on aluseks riigieelarve strateegia koostamisele (RPM veebileht: Regionaalpoliitika kujundamine).

Lisaks riiklikule tasandile on olulised ka maakondlikud arengustrateegiad, mis sünnivad kohalike omavalitsuste koostöös. Need strateegiad peavad panustama riiklike arengukavade koostamisse ning lähtuma omakorda kohalike omavalitsuste arengueesmärkidest (RPM veebileht: Regionaalpoliitika kujundamine).

Regionaal- ja Põllumajandusministeerium koordineerib kolme valitsuskomisjoni tööd, mille põhiline ülesanne on lahendada piiriüleseid küsimusi. Eesti-Läti valitsuskomisjon tegeleb piiriülese koostöö arendamisega, toetades ettevõtlussõbraliku keskkonna loomist ja piirkondlike strateegiate elluviimist. Samuti otsib komisjon lahendusi piirialade konkreetsetele probleemidele (RPM veebileht: Valitsuskomisjonid).

2001. aastal loodi Eesti ja Läti koostöös töörühm, mille eesmärk oli töötada välja piiriülese koostöö strateegia. Järgnevate aastate jooksul loodi koostööplatvormi kontseptsioon ja

töökord, valiti osalevad organisatsioonid ning valmistati ette vajalikud õigusaktid. Komisjoni esimene ühisistung toimus 2004. aastal Valgas. Alates 2004. aastast vahendab Eesti ja Läti piiriülese koostöö tõhustamist Eesti ja Läti valitsustevaheline komisjon, mis moodustub riiklikest komisjonidest – Eesti-Läti valitsuskomisjonist ja Läti-Eesti valitsuskomisjonist.

Eesti-Läti valitsuskomisjoni töö aluseks on Eesti Vabariigi Valitsuse ja Läti Vabariigi Valitsuse korraldused ning selle otsuseid langetatakse kord aastas toimival ühisistungil, vaheldumisi Eestis ja Lätis. 2017. aasta ühisistungil otsustati välja töötada ühine metodoloogia piiriüleste administratiivsete ja õiguslike takistuste tuvastamiseks. Aasta hiljem võeti kasutusele piiriüleste takistuste tuvastamise ankeet (CBOF), millega kogutakse regulaarselt infot valitsuskomisjonide liikmetelt ja teistelt pädevatelt asutustelt koostööd takistavate probleemide kohta (RPM veebileht: Valitsuskomisjonid).

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 2 on kirjas, et kohalikul omavalitsusel on põhiseaduses sätestatult õigus, võime ja kohustus seaduste alusel iseseisvalt korraldada ja juhtida kohalikku elu, lähtutakse arengukava koostamisel ning üldiste tegevussuundade kujundamisel nii maakonnatasandi, regionaalse tasandi kui riikliku tasandi arengudokumentidest, sealhulgas valdkonnapõhistest strateegiadokumentidest (Valga valla arengukava aastani 2035+ seosed riiklike arengudokumentidega).

Peamised maakonnatasandi arengudokumendid on Valga maakonnaplaneering 2030+ ja Valga maakonna arengustrateegia 2035+. Valga maakonnaplaneeringu kohaselt on selle peamisteks eesmärkideks toetada maakonna sellist ruumilist arengut, mis tagab tasakaalustatud ruumistruktuuri ning elukvaliteedi olukorras, kus maakonna rahvaarv väheneb, samuti tasakaalustada riiklike ja kohalike huvisid, mis arvestaksid kohalike arenguvajaduste ja -võimalustega. Märkimist leiab, et kuna Valga vald asub Eestis, kuid „on ühte jalga pidi Lätis“, mõjutavad nii Eesti kui Läti riigitasandi prioriteedid ja kokkulepped piiriülese koostöö sujumist (Valga maakonna arengustrateegia seosed teiste arengudokumentidega).

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse kohaselt on omavalitsuste ülesandeks ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist (KOKS § 61 lg 1), sama seaduse § 61 lg 2 alusel on Valgamaa omavalitsused selle ülesande delegeerinud Valgamaa Arenguagentuurile. Valgamaa Arenguagentuur toetab piirkondlikku koostööd ja pakub

arendustegevuseks vajalikke tugiteenuseid, edendades Valgamaa majandus- ja elukeskkonna atraktiivsust ning konkurentsivõimet (Valgamaa Arenguagentuuri veebileht).

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ hõlmab maakonna kolme omavalitsuse, ettevõtjate, kogukondade ja elanike ühiseid plaane maakonna arendamiseks. See on dokument, mille alusel viiakse ellu omavalitsustele antud ühiste ülesannete täitmist, kavandatakse omavalitsusüksuste ülese mõjuga investeringuid ja esitatakse taotlusi toetuste saamiseks erinevatest programmidest. Valgamaa on Eesti Lõunavärav, mille lõunaserva kujundab riigipiir ja kaksiklinn Valga-Valka. Piirkonna konkurentsivõime kasvatamisel, samuti piirialade elanike teenuste kättesaadavuse ja heaolu parandamisel on olulised pikaajalised koostöökogemused Läti suunal (Valga maakonna arengustrateegia 2035+).

Regionaalse arengu tegevuskava määratleb riigi regionaalse arengu peamised juurprobleemid, seostades need „Eesti 2035“ strateegiliste sihtide ja seiremõõdikutega. Valga valla arengukava tegevussuunad toetavad regionaalse arengu peamiste juurprobleemide lahendamisse panustamist.

Kagu-Eesti tegevuskava 2030 (Rahandusministeerium 2021) seab eesmärgiks piirkonna arengu kolmes põhivaldkonnas: tegusad inimesed, tulevikukindlad ettevõtted ja kutsuv keskkond. Tegevuskava keskendub otseselt keskvalitsuse tegevustele Kagu-Eesti arendamisel. Ühe fookusena käsitletakse piiriüleste küsimuste lahendamist ja võimaluste ärakasutamist. Eriti rõhutatakse vajadust tihendada koostööd Lätiga, arendades piiriüleseid teenuseid ja lihtsustades töörännet (Kagu-Eesti tegevuskava 2030).

Valga Vallavalitsuse näol on tegemist kohaliku omavalitsusega, omavalitsused otsustavad ja korraldavad kõiki kohaliku elu küsimusi, tegutsedes iseseisvalt. Muuhulgas on ülesandeks ka kultuuritöö korraldamine, mis on üheks kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 kohaselt omavalitsusele seadusega antud ülesannetest omavalitsusüksuse piires (KOKS 1993). Sama seaduse § 37 sätestab, et kohalikul omavalitsusel peab olema arengukava ja eelarvestrateegia, mis on aluseks eri eluvaldkondade arengu integreerimisele ja koordineerimisele ning milles muuhulgas esitatakse vähemalt kultuurilise keskkonna pikaajalised suundumused ja vajadused (KOKS 1993).

Valga valla arendustegevuses lähtutakse Valga valla arengukavas aastani 2035+ sisalduvatest põhimõtetest ja väärtustest. Fookuses on valdkondlik pädevus, avatus ja uuenduslikkus, mis tähendab, et otsused tehakse teadmiste, oskuste ja väärtuste tuginedes. Valitsemine toimub läbipaistvalt, ausalt ning aktiivses koostöös elanike ja

huvigruppidega ning mille eesmärgiks on saada see toimima avaliku, era- ja kolmanda sektori vahel. Samuti on eesmärgiks uute ideede ja lahenduste toetamine ning ettevõtlikkuse edendamine. Valga valla väärtused on ettevõtlikkus, tugevad ja ühtehoidvad kogukonnad, turvaline ja puhas elukeskkond, kultuuri ja ajaloo hoidmine ning iga inimese väärtustamine (Valga valla arengukava aastani 2035+ 2023).

Valga valla eelarvestrateegia 2023-2027 on kinnitatud Valga Vallavolikogu 28. september 2022 otsusega nr 24, eelarvestrateegia koostamisel on juhitud Valga valla arengustrateegiast, üldist majanduskeskkonda puudutavad eeldused põhinevad Rahandusministeeriumi majandusprognosil (Valga valla eelarvestrateegia 2023-2027, 2022). Valga valla 2025. aasta põhieelarve kogumaht on 33 271 482 eurot, põhitegevuse kulud 2025. aasta eelarves on kogusummas 27 015 446 eurot ja kümnendik kogukuludest on planeeritud vaba aja, kultuuri ja spordi valdkonnale (Valga valla 2025. aasta eelarve lühiülevaade).

Kuigi Valga valla prioriteetsete arendussuundade alt leiab vähe otseselt kultuurile pühendatud, toetavad mitmed valdkonnad kultuuri kaudsel viisil. Näiteks rahvusvahelise ja piiriülese koostöö arendamine; parem ligipääsetavus ja transpordiühendused, ettevõtluse edendamine, kvaliteetsed ja usaldusväärsed avalikud teenused, kogukondade aktiivne kaasamine, turvalise ja looduslähedase elukeskkonna hoidmine ning Valga kui turismisihtkoha arendamine – kõik need suunad loovad soodsa pinnase ka kultuurielu arenguks (Valga valla arengukava aastani 2035+ 2023).

Valga valla visiooni elluviimiseks kasutatakse tasakaalustatud arengumudelit, mis ühendab viis peamist valdkonda. Nende alusel määratletakse strateegilised eesmärgid ning kavandatakse vajalikud tegevused nende saavutamiseks. Konkreetsemad sammud, vastutajad ja tähtajad täpsustatakse vallavalitsuse igapäevatoos (Valga valla arengukava aastani 2035+ 2023).

Arengumudeli valdkond nr 2 – Valga valla avalikud teenused on kvaliteetsed ja kättesaadavad ning selle all strateegiline eesmärk nr 6 – Valga vallas on mitmekesine kultuuri- ja spordielu ning sisuka vaba aja veetmise võimalused, toob välja erinevad temaatilised kategooriad ja tegevused. Kultuurielu edendamisele aitavad kaasa kogukonna kaasamine, kultuuritraditsioonide arengu toetamine ja kohaliku kultuuripärandi talletamine. Olulisel kohal on kultuuritaristu arendamine ja kaasajastamine, samuti avaliku ruumi ja

kultuurikeskkonna rikastamine läbi kultuuritaristule laiemal kasutusfunktsionaalsuse tekitamise (Valga valla arengukava aastani 2035+ 2023).

Valga Vallavalitsus on tegelenud vallavara kasutamise sihipärasemaks muutmisega, toimub olemasoleva infrastruktuuri rekonstrueerimine ja ebavajalikule munitsipaalvarale on leitud uued kasutajad, vähenenud on lagunenuid hoonete osakaal linnaruumis. Tegeletakse Valga ajaloolise kesklinna kujundamisega atraktiivseks ja mugavalt kasutatavaks linnaruumiks, muinsuskaitse alaseid hooneid korrastatakse, Valga-Valka ühine linnasüda muutub üha enam kaht riiki ühendavaks tervikuks.

Valla logistilise kättesaadavuse parandamisel on otsustav tähendus rahvusvahelise ja piiriülese koostöö võimendamisel, asub ju Valga Põhja-Lätist, sealhulgas Riist ning seal olevast lennujaamast kõigest mõnetunnise autosõidu kaugusel. Koostöös Valgamaa Kutseõppekeskuse, Eesti Töötukassa ja ettevõtetega avardatakse võimalusi täiskasvanutele täiend- ja ümberõppeks, paranenud oskused tööturul aga vähendavad tööpuudust ja hoiavad ära inimeste lahkumise piirkonnast.

Parem koostöö riigiga aitaks ära hoida omavalitsusest mittesõltuvate teenuste kaugenemist inimestest. Valgal on potentsiaali atraktiivse turismisihtkohana, see nõuab aga koostööd erinevate sihtgruppidega, mainekujundust ja süsteemset turundust. Külaliikumine ja koostöö erinevate huvigruppidega aitab tugevdada nii piirkondlikku kui ka vallaülest arengut.

1.3. Valga-Valka kaksiklinn

Valga, Eesti lõunavärv ja Valka, Läti põhjavärv moodustavad kaksiklinna, mis ajalooliselt on eksisteerinud enam kui seitsesada aastat nii ühe kui ka kahe eraldi oleva linnana. Kahe Euroopa Liidu liikmesriigi Eesti ja Läti piiril, äärealal asuval Valga-Valka kaksiklinnal on potentsiaali saada Eesti-Läti koostöökeskuseks, selleks tuleb aga tagada nutikas piiriala koostöö.

Valgat (saksa keeles Walk, vanus ürikuis ja allikais Walko, Walco, Walke, Walck, Walcke, Walken, Walckede, Valk jne, ka Podel, Podell, Podele, Pødele, Poddele, Peddele, Podelis jne) on esmakordselt kirjalikes allikates mainitud 1286. aastal Riia linna võlaraamatus. Valka

oli tekkinud 13. sajandi kaheksakümnendaiks aastaiks keskaja oludes võrdlemisi tähelepanuväärne asula. Alev asus Vana-Liivimaa ühe tähtsama sõja- ning kaubatee ääres, mis ühendas Riia Tartuga ja kust pääses edasi nii Tallinnasse kui Narva, kui ka Pihkvasse ja Novgorodi. Samuti oli see asukoht Liivimaa südames, kuhu tuldi üle maa kokku maa- ja linnadepäevadele, küll mitmesugustele teistele päevadele ja koosolekuile. (Tammekann jt 1932: 546)

Keskaegne Valga alev häabus 1558. aastal puhkenud Vene-Liivi sõjas, mil sattus paljudel kordadel sõja- ja temaga kaasas käiva muu vaenutegevuse keskmesse. Laastatud koha ülesehitamisele võidi asuda alles pärast rahu saabumist 1582. aastal, millega Valga anti ühes muu pärastise Liivimaaga Poolale. Alevi uuesti elluäratamine oli kooskõlas Poola valitsuse koloniseerimiskavaga. Linna sünnipäevaks peetakse 11. juunit 1584. aastal, mil Stefan Bathory¹ andis Liivimaa hertsogkonda² kuulunud Valgale asutamiskirja ja Riia linnaõiguse. (Tammekann jt 1932: 549-550)

Linn on eksisteerinud erinevate võõrvõimude all. Eesti ja Läti iseseisvumisel tekkis arvukalt vaidlusi riigipiiri üle ja Valga kuuluvuse küsimus muutus üheks peamiseks tüliõunaks kahe riigi vahel. Piiriläbirääkimised muutis keeruliseks asjaolu, et vaidlusalune maa oli enam-vähem võrdselt asustatud nii eestlaste kui lätlastega ja kumbki pool seisis oma huvide eest.

Olukord teravnes 1920. aastal, püüdmaks siiski leida kokkulepet, asus Eesti ja Läti piirilepingu sõlmimist vahendama Suurbritannia komissarina Baltimaades tegutsenud Briti kolonelleitnant *Sir* Stephen George Tallentsi juhitud rahvusvaheline komisjon. Tallentsi saalomonliku otsuse järgi jagati linn kahe riigi vahel, sest kõik katsed viia Eestit ja Lätit omavahelisele vabatahtlikule kokkuleppele jäid tagajärjetuiks ja nii saigi alguse kaksiklinn Valga-Valka (Tammekann jt 1932: 579-550). Suhted eestlaste ja lätlaste vahel Valgas jäid pingeliseks veel pikaks ajaks.

1925. aastal võeti Eestis vastu kultuuriautonoomia seadus, mille eesmärgiks oli tagada vähemusrahvuste õigused, kes olid esindatud enam kui 3000 inimesega, selliseid rahvusrühmi oli Eestis viis: venelased, sakslased, rootslased, juudid ja lätlased. Tegemist oli maailma mõistes edumeelse seadusega ja Eesti riik kohtleski vähemusi tolerantselt ja

¹ Stefan Bathory – Transilvaania vürst 1571-76, Leedu suurvürst, Poola kuningas 1575-86, osales 1579-82 Vene-Liivimaa sõjas, saavutas selle, et Liivimaa läks Poola valdusse (Eesti Entsüklopeedia).

² Liivimaa hertsogkond kuulus Rzeczpospolita (Poola Kuningriigist ja Leedu suurvürstiriigist koosnenud föderatiivne riik) koosseisu (Entsüklopeedia Britannica) <https://www.britannica.com/biography/Stephen-Bathory>

mõistvalt. Kahe riigi vahelised suhted olid hoopiski muud kui eestlaste ja lätlaste omavahelised suhted, kus rahvuslikud huvid põrkusid ja kulmineerusid just sellistel piirialadel nagu Valga-Valka. Vaatamata sellele, et naabrite vahelised suhted on olnud leebelt öeldes vaheldusrikkad, peeti 1927. aasta 26. juunil Valga-Valka ühine laulupidu ja koostöö laienes mõnevõrra 1930. aastal (Mela 2013: 28-30).

Valga endise arhitekti Jiri Tintera sõnul on kaks Valgat ilmselt enim iseloomustavat nimetust „piirilinn“ ja „raudteelinn“ – millest üks märgib arengumootorit ja teine peamist pidurit (Tintera 2020). Kui veel 19. sajandi algul oli Valga väike sakslastega asustatud linn, siis 19. sajandi teisel poolel oli Valgast kujunenud tähtis raudteesõlm Riia-Pihkva-Peterburi raudteel ja linn hakkas kasvama (Mela 2013: 44).

Eesti ja Läti iseseisvumine koos linna jagamise ja Venemaa turu kadumisega tegid aga kasvule lõpu, uuesti hakkas elanike arv suurenema Nõukogude Liidu koosseisus, kui riigipiir kaotas taas oma tähtsuse. Pärast taasiseseisvumist on linnaelanike arv hüppeliselt vähenenud (Tintera 2020). Eesti ja Läti astumisega Euroopa Liitu ja Schengeni konventsiooniga liitumisel kadusid taas ära füüsilised piiritõkked.

1.4. Piiriülene koostöö

Piiriülese koostöö kogemused, mis on saadud mitte ainult Euroopas vaid kogu maailmas, on võimaldanud suurendada valdkonna tähtsust rahvusvahelisel tasandil ning neis on peidus suur potentsiaal integreeritavateks funktsioonideks ja ühiseks arenguks. Parimaks näiteks sellest on mitmed piiriülese koostöö projektid (Castanho jt 2016: 92-99). Eduka koostöö eesmärgiks on alati saavutada vastastikune kasu. Yigitcanlar (2015) leiab, et tegelikult kujutavad piiriülese koostöö projektid endast olulist sammu piirialade jõukuse suunas ning võimaldavad luua aluse struktuurimuutuste ja jätkusuutlikkuse küsimustele suunatud poliitika kehtestamiseks.

20. detsembril 1995. aastal allkirjastasid Valga ja Valka koostöölepingu, millega rajati alus linnade ühisele arengule, koostööle probleemide lahendamisel ja vastastikusele mõistmisele teisel pool riigipiiri toimuvast. Koostöölepingu eesmärgiks oli toetada ja arendada

omavalitsuste vahel loodud kontakte ning luua uusi võimalusi omavahelisteks suheteks (Koostööleping Valga Linnavalitsuse ja Valka Kihelkonnaduuma vahel).

Partnerid teevad koostööd Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusaktide kohaselt, järgides vastastikuse lugupidamise ja majandusliku kasu põhimõtteid. Eesmärgiga kõrvaldada linnadevahelised takistused ning rakendada kahe linna arengupotentsiaali tervikuna, luua tugev piiriülene koostöövõrgustik Valga linna ja Valka kihelkonna vahel, jätkasid eespool mainitud omavalitsused alates 2005. aastast koostööd uue ühise juhtlause all – „Valga-Valka: 1 linn 2 riiki“. Lepiti kokku teha koostööd järgmistes valdkondades: majandus, linnade planeerimine, haridus, sport, keskkond, transport, turism, kultuur, tervishoid ja linnajuhtimine (Koostööleping Valga Linnavalitsuse ja Valka Kihelkonnaduuma vahel).

Valga valla arengukava aastani 2035+ kohaselt on Valga vald Eesti-Läti koostöökeskus ja parim paik elamiseks ning positiivseks eneseteostuseks elukaare igas punktis ning missiooniks tagada Valga valla elanike vajadustele vastav elu-, õpi- ja ettevõtluskeskkond, kus üheks prioriteetseks arendussuunaks, millele tuleb visiooni saavutamiseks tähelepanu pöörata, on rahvusvahelise ja piiriülese koostöö võimestamine (Valga valla arengukava 2035+).

Valga-Valka kaksiklinnal on olnud mitmeid koostööprojekte eesmärgiga taaselustada ja arendada ühist linnaruumi. Selleks, et teadvustada Valga-Valkat kui ühtset linna nii selle elanikele, külastajatele kui ka ettevõtjatele, viidi Valka Kihelkonna Duuma koostöös Valga Vallavalitsusega INTERREG Eesti-Läti piiriülese koostöö programmi 2014-2020 raames ellu projekt „Valga-Valka kaksiklinna keskuse arendamine“.

Projekti eesmärgiks oli taaselustada ajalooline kesklinn, luues seeläbi atraktiivne ja kasutajasõbralik kahe linna ühine avalik ruum, mis on sobilik nii aja veetmiseks kui erinevate piiriüleste ürituste läbiviimiseks (Valga-Valka kaksiklinna keskuse arendamine). Aastal, mil möödus sajand ajast, mil ajalooline Walk jagati mööda Konnaoja pooleks nii, et üks osa jäi Eestisse ja teine Lätti, avati piirilinnu Valgat ja Valkat ühendav maailmas ainulaadne kaht riiki hõlmav keskväljak (Kond 2020).

1.5. Piiriülest koostööd takistavad tegurid

Euroopa territoriaalne koostöö on edendanud Euroopa Liidu kui terviku harmoonilist majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset arengut (Euroopa Komisjoni veebileht). Piiriülene koostöö on üks territoriaalse koostöö vorme ning võib olla seotud kõigi valdkondadega. Piiriäärsete piirkondade ühine ajalooline taust ning muud olulised sarnasused võivad aidata kaasa jõudude ühendamisele ühiste arengueesmärkide saavutamiseks (Kurowska-Pysz 2016: 3).

Siiski kujutavad piirid sageli tõkkeid harmoonilisele arengule, olles mineviku ja vähem ühtse Euroopa sümbolid. Väljakutseteks võivad olla usalduse puudumine ja üldiselt negatiivne suhtumine naaberriikide kodanikesse. Usalduse puudumine vähendab koostöövalmidust ja on takistuseks piiriülese koostöö programmidest saadava kasu suurendamisel (Euroopa Komisjoni veebileht).

Marita Post on oma bakalaureusetöös „Noorte piiriülest koostööd takistavad mõjurid Valga-Valka näitel“ analüüsinud koostööd ja suhtlemist takistavaid tegureid ning peamiste põhjustena välja toonud keelebarjäärid, füüsilised barjäärid, hoiakute tõkked ning kultuuride vahelised erinevused (Post 2018).

Piiriülene suhtlus on viimastel aastakümnetel jõudnud uuele tasemele ning seepärast on ka vastastikmõjud muutunud üha olulisemaks. „Piiriüleste piirkondade territoriaalset edu mõjutavate tegurite kindlakstegemine on kriitilise tähtsusega, saavutamaks kestlik areng piiriülese koostöö strateegiate kaudu, mis toovad kaasa nendes piirkondades elava elanikkonna elukvaliteedi paranemise.“ (Castanho jt 2016: 92)

Piiriülese koostöö arenguprojektide edu kriitiliste tegurite kindlakstegemise uuring, mis viidi läbi 2016. aastal ja kus uurijate valimisse kuulus ka Valga-Valka kaksiklinn, toob välja kolm tähtsamat tegurit:

1. selgete ühiste eesmärkide ja üldkavade määratlemine;
2. poliitilise läbipaistvuse edendamine ja pühendumus piiriülese koostöö projektiga seotud otsustele;
3. linnadevahelise ühenduvuse ja liikuvuse edendamine (Castanho jt 2016: 96-98).

Uuringus tuuakse välja ka mitmed väljakutsed, millega piiriüleses koostöös kokku puututakse, sealhulgas kodanike kaasamine ja kuuluvustunde suurendamine (Castanho jt

2016: 97). Euroopa integratsiooni raames edendatava piiriülese koostöö eesmärgiks on olla platvormiks, kus põimuvad mitmetasandilised suhted, peamiselt piirkondlike ja kohalike omavalitsuste, erasektori ja kodanikuühiskonna vahel (Rivera ja Vázquez 2017: 589).

Piiriüleseid piirkondi nimetatakse sageli Euroopa integratsiooni mikroskaalal laboratooriumiteks. Hynek Böhm (2021:501) jõuab järeldusele, et piiriülene koostöö on Euroopat üles ehitav element, kuna see aitab kaasa Euroopa poliitilisele ja majanduslikule aga ka kultuurilisele integratsioonile kohalikul ja piirkondlikul tasandil. Piiriülese koostöö tulemusena võivad selguda, sealhulgas piiriüleseid planeerimisprotsesse ära kasutades, võimalikud vastastikused täiendavused piirialade kõigis inimtegevuse valdkondades (ESPON 2018).

Euroopa piiriülesed piirkonnad ei kasuta praegu täielikult ära oma potentsiaali majandusliku ja territoriaalse integratsiooni seisukohast ja seda vaatamata aastakümneid kestnud integratsioonipüüdlustele Euroopa Liidus (Camagni, Capello ja Caragliu 2019: 345). Võimalike põhjustena näevad nad riikidevahelisi õigus- ja haldustõkkeid (Samas). Piiriülese koostöö hõlbustamiseks ja edendamiseks on Euroopa Komisjon käivitanud mitu poliitikavahendit, sealhulgas INTERREGi programmid (Euroopa Komisjon 2020).

Euroopa Komisjoni vahendid nõuavad partnerluse põhimõtte järgimist, et rahastatud projektide kavandamisel ja elluviimisel teeks koostööd erinevad sidusrühmad. Partnerluse põhimõte on seotud mitmetasandilise valitsemisega – koostööd tehakse nii riikidevahelisel, riiklikul, regionaalsel kui kohaliku omavalitsuse tasandil, samuti on kaasatud kodanikuühiskonna esindajatena kohalikud ettevõtjad ja valitsusvälised organisatsioonid (Dąbrowski, Bachtler ja Bafoil 2014: 355).

Võib eeldada, et neil sidusrühmadel on erinevad huvid ja seisukohad. Saamaks teada sidusrühmade seisukohti piiriülese koostöö hõlbustamiseks, viidi läbi uuring, mis keskendus neljale vaatenurgale: koostöö ennetava kaasamise kaudu; koostöö sihipärase poliitika kaudu; koostöö kooskõlastatud institutsioonilise ülesehituse kaudu ja koostöö sotsiaal-kultuurilise läheduse kaudu. Seisukohtade erinevust täheldati mitte ainult sidusrühmade lõikes vaid ka nende sees (Borges jt 2021: 633-636).

Seisukoht „koostöö ennetava kaasamise kaudu“ keskendub sidusrühmade vastastikusele kaasamisele ja koostöökäitumisele ning seda iseloomustab selge eelistus alt üles lähenemisviisile poliitikakujundamises. Oluliseks peetakse ka võrgustikuürituste

korraldamist, mis aitavad tugevdada piiriülest suhtlust ja koostöövõimekust (Borges jt 2021: 633-634).

„Koostöö sihipärase poliitika kaudu“ seisukohast on eriti oluline selgete poliitiliste eesmärkide sõnastamine ja väljatöötamine koos naaberriigiga. Piiriüleses koostöös keskendutakse enamasti neljale valdkonnale: majandus, transport, keskkond, kultuur ja haridus (Noferini jt 2019: 50) ja prioriteetide seadmine nende valdkondade vahel peaks arvestama kohalike sidusrühmade vajadustega (Borges jt 2021: 634).

Seisukoht „koostöö ühtlustatud institutsioonilise ülesehituse kaudu“ on seotud peamiselt regulatiivsete ja bürokraatlike tõkete vähendamisega. Haldus- ja õigussüsteemide vaheline erinevus on takistuseks piiriülele koostööle ja põhjustab ka suuremaid koordineerimiskulusid. Eriti oluline on vähendada bürokraatlikke formaalsusi väikeettevõtete puhul, kui nad taotlevad ühisprojekte teisel pool piiri (Borges jt 2021: 634-635).

Seisukoht „koostöö sotsiaal-kultuurilise läheduse kaudu“ rõhutab keele, kultuuri ja vastastikuse mõistmise olulisust piiriüleses koostöös. Tõhus suhtlus – nii verbaalne kui mitteverbaalne – ning teadlikkus naaberriigi kommetest ja traditsioonidest loovad eeldused edukaks koostööks ja teadmiste jagamiseks (Borges jt 2021: 635-636).

Analüüsinud piiriülese koostöö jätkusuutlikkust, toob Szmigiel-Rawska (2014: 521) ühe probleemina välja piirialadel koostööd tegevate organisatsioonide tegevuse sõltuvuse välisrahastamisest. Rahastuse lõppemisel peatuvad ka piiriülese koostöö algatused. Rivera ja Vázquez rõhutavad, et pikaajalise koostöö loomise eeltingimused peavad jääma aja jooksul stabiilseks ning koostöö ei tohiks tugineda üksnes rahalistele stiimulitele (2017: 598-599).

Anatoly G Anishenko ja Alexander Sergunin (2012) on analüüsinud piiriülest koostööd Balti piirkonnas nelja linnapaari näitel, millest ühe moodustab Valga-Valka kaksiklinn. Kasutades võrdleva analüüsi meetodit ja juhtumiuuringute metodoloogiat, toovad nad välja suundumuse, mille kohaselt omavalitsusüksused osalevad üha aktiivsemalt rahvusvahelises koostöös. Selle põhjuseks on, et piirilinnad soovivad lahendada sarnaseid probleeme ühiselt (Anishenko ja Sergunin, 2012: 19).

Analüüsinud sellise rahvusvahelise omavalitsustevahelise koostöö saavutusi ja ebaõnnestumisi, on see eksperimentaalne platvorm uute piiriüleste koostöövormide katsetamiseks osutunud paljutõotavaks piirkonna edasise integratsiooniprotsessi

arendamisel. Samas juhivad autorid ka tähelepanu neile aspektidele, mis selles koostöös on takistuseks olnud. Valga ja Valka kuuluvad riikidesiseselt pigem mahajäänumatesse piirkondadesse. Märkimisväärsed barjääri suhete arengule kujutab ka suur venekeelne kogukond mõlemas linnas (Anishenko ja Sergunin, 2012: 22).

Boehnke, Ripple ja Fuss (2015: 4094) on uurinud piiriülese kodanikuühiskonna jätkusuutliku arengu võimalusi ja näinud piiriüleses kaasatuses piire ületava kodanikuühiskonna arengu võtmelementi. Samuti toovad nad välja, et postsotsialistlikes piirialades on kohalik kodanikuühiskonna kaasatus üldiselt madalam, sealhulgas piiriüleses kontekstis. Eeltingimustena, mis muudaksid kaasatuse jätkusuutlikumaks, näevad nad järgmisi tegureid: kaasatuse enda kogemust, piisaval tasemel naabri keele oskust, usaldust naabri vastu ja piisavat elukogemust.

Läbi kultuuri on võimalik mõjutada inimeste väärtushinnanguid, suunata nende mõtteid säästlikkuse suunas ja arendada vastutustundlikkust elukeskkonna suhtes. Samas on kultuur vägagi seotud majandusvaldkonnaga. Selleks, et mingis valdkonnas midagi muutma hakata, on mõistlik välja selgitada, milline on hetkeolukord.

Rahastuse leidmine võib olla kultuuriorganisatsioonidele tõsiseks väljakutseks, vajalike investeeringute tegemiseks ei ole valdkonna organisatsioonidel tihti piisavat võimekust. Rahastuse taotlemiseks erinevatest toetusprogrammidest ja meetmetest peavad kultuuriorganisatsioonid vastama teatavatele tingimustele ja nõuetele. Kultuurisektoril on olemas hea tahe teha pingutusi, nende elluviimise edukus sõltub aga palju valdkonna poliitika kujundajate oskustest teha koostööd kultuuriorganisatsioonidega ja neid igakülgset toetada.

Kurowska-Pysz J., Castanho R. A. ja Naranjo Gómez J. M. (2018: 135) on analüüsinud takistusi, millega puutuvad kokku euroregioonid³ piiriülese koostöö protsessis ning andnud ka soovitusi nende ületamiseks. Autorid on defineerinud euroregiooni kui piirkonda, mis asub kahe või enama riigi piiril ning kus tehakse ametlikult kokkulepitud piiriülest koostööd. Selle koostöö eesmärgid on seatud ühiselt valitsuste ja teiste sellel territooriumil tegutsevate

³ Euroregioonid on ühiste riigipiiride ääres asuvate kohalike ja piirkondlike naaberomavalitsuste piiriülese koostöö alalised struktuurid. Eri euroregioonide nimetustes kasutatakse mitmeid erinevaid termineid, nagu Euroregio, euroregioon, Euroopa regioon, suurregioon, Regio jt <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52007IE1002&qid=1745380601664>

organisatsioonide poolt. Ehkki võrdlev uurimus puudutab euroregioone, on takistused tegelikult sarnased igasuguse piiriülese koostöö puhul.

Autorid on analüüsinud erinevaid negatiivseid tegureid, mis mõjutavad piiriülest koostööd ning jaotanud need kahte rühma:

1. „sisemised“ takistused on seotud konkreetse piiriülese koostöö ja partneritega. Need hõlmavad näiteks seda, kuidas partnerid omavahel suhtlevad, kui palju on ressursse ja võimalusi koostöö arendamiseks ning kui hästi tuntakse koostöö tingimusi ja selle võimalikke eeliseid;
2. „välised“ takistused tulenevad laiemast piiriülesest keskkonnast, nagu seadused, ametkondade töökorraldus, majanduslik ja sotsiaalne olukord, Euroopa Liidu poliitika suunad ning Euroopa fondide kättesaadavus koostöö toetamiseks (Kurowska-Pysz jt 2018: 136).

Käesoleva uurimustöö eesmärk on muuhulgas võimaluste piires välja selgitada ja analüüsida Valga ja Valka linnade näitel takistusi, mis koostööd pärsivad. Väliseid takistusi ei ole võimalik lühikese aja jooksul tõhusalt kõrvaldada, sest omavalitsuste tasandil on peamiselt võimalik mõjutada vaid sisemiste takistuste kõrvaldamist.

Kurowska-Pysz, Castanho ja Naranjo Gómezi (2018: 143) poolt läbi viidud uuring näitab, et „sisemised“ takistused avaldavad suurimat mõju sotsiaalsete ülesannete rakendamisele ning puudutatud on sellest nii omavalitsused kui valitsusvälised organisatsioonid. Mõjukamate „sisemiste“ teguritena toovad nad välja:

1. vähese teadlikkuse piiriülesest koostööst ja selle eelistest;
2. partnerite erinevad huvid;
3. puuduvad vajalikud vahendid ja võimalused piiriülese koostöö arendamiseks (Kurowska-Pysz jt 2018: 140).

Siiski on just omavalitsustel parim juurdepääs teadmistele piiriülese koostöö kohta ning nad peaksid edendama seda ka valitsusväliste organisatsioonide ja ettevõtjate seas. Teavitada tuleks nii koostöö olemusest ja mudelitest, olemasolevatest ressurssidest ja potentsiaalsetest koostöö eelistest. Autorid pakuvad välja ka tegevused, mille kaudu saab seda ellu viia:

1. piiriülese halduskoostöö laiendamine kohalike omavalitsuste vahel ka teistele valdkondadele, nagu haridus, kultuur ja turism;

2. valitsusväliste organisatsioonide toetamine, et nad saaksid osaleda Euroopa Liidu projektides (näiteks aidates katta omaosalust);
3. piiriüleste koostöövõrgustike loomine ettevõtluse, kultuuri, kunsti ja transpordi valdkondades;
4. vahetusprogrammide korraldamine mittetulundusühingutele ja ettevõtjatele, kes soovivad teha piiriülest koostööd;
5. heade praktikate tutvustamine organisatsioonidele, kes varem piiriülest koostööd teinud ei ole (Kurowska-Pysz jt 2018: 144).

Euroopa territoriaalne koostöö, eriti piiriülene koostöö, aitab edendada Euroopa Liidu ühtset arengut. Hoolimata sellest seisavad piiriäärsed piirkonnad silmitsi mitmete takistustega, mis raskendavad koostööd. Olulisemateks takistusteks on sotsiaalsed ja kultuurilised barjäärid, halduslikud ja õiguslikud tõkked, ressursside puudus aga ka sidusrühmade erinevad huvid ja vähene kaasatus. Kokkuvõttes võib öelda, et piiriülene koostöö vajab takistuste ületamiseks süsteemsemat lähenemist, kohalike osapoolte toetust ja pikaajalist strateegiat.

2. Metoodika

Selles peatükis annab autor ülevaate uurimuse eesmärgist, empiirilise materjali kogumise meetoditest ja läbiviimise korralduslikust poolest.

2.1. Valim ja andmekogumismeetodid

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on välja selgitada Valga ja Valka kohalike omavalitsuste roll ja tegevused piiriülese kultuurialase koostöö korraldamisel, kaardistada koostööd mõjutavad tegurid ning pakkuda välja lahendusi koostöövõimaluste edendamiseks.

Uurimiseesmärkidest lähtuvalt kasutatakse töös peamiselt kvalitatiivset uurimismeetodit ja vähemal määral kvantitatiivset. Piiriülese kultuurikoostöö toimumisest, selle korralduslikust poolest, toetavatest ja pidurdavatest teguritest ning arendamiseks vajaliku informatsiooni saamiseks viidi läbi intervjuud Valga ja Valka kohalike omavalitsuste ja nende allasutuste kultuurivaldkonnaga seotud spetsialistidega. Uuring keskendub intervjueeritavate isiklikule arvamusele ja kogemusele.

Valimi moodustamisel lähtuti põhimõttest, et kaasatud oleks kultuurivaldkonnaga seotud isikud nii omavalitsuse poole pealt kui kultuuriasutuste poole pealt ning seda nii Eestist kui Lätist. Valimis on kokku 13 isikut: 8 Valgast ja 5 Valkast. Eesti poole pealt intervjueeriti Valga Vallavalitsuse kultuurispetsialisti, välisprojektide juhtivspetsialisti ning ettevõtluse- ja arenguspetsialisti; SA Valgamaa Arenguagentuuri juhatuse liiget; Valgamaa Spordiliidu tegevjuhti; allasutustest Valga Muuseumi direktorit, Valga Muusikakooli direktorit ja Valga Kultuurikeskuse direktorit. Valkast lisandusid intervjueeritute valimisse arendus-, projektide- ja turismiosakonna juhataja ja turismi vanemspetsialist; kultuuriasutuste poole pealt Valka koduloomuuseumi direktor, Valka Jānis Cimze nimelise muusikakooli direktor ja Valka linna kultuurimaja direktor (vt Tabel 1).

Kriteeriumiteks valimi moodustumisel olid pädevus ja kokkupuude kultuurivaldkonnaga, samuti piiriülese koostööga Valga ja Valka vahel. Kuna omavalitsuste struktuur Eesti ja Läti poolel on erinev, ei kattu valimisse kuuluvate isikute ametid üksühele, võimalust mööda on siiski püütud leida sarnase tegevusalaga kultuuriasutusi mõlemalt poolt piiri. Valimist jäi välja Valka kultuurispetsialist, sest vahetult oli toimunud kultuurivaldkonna ümberkorraldamine ja uuel töötajal puudus koostöökogemus Valga poolega.

Kultuuritööd korraldada aitava organisatsiooni vaate saamiseks viidi läbi intervjuu Valgamaa Arenguagentuuri juhatuse liikme Anneli Kattaiga. Intervjuu käigus sooviti koguda andmeid koostööst maakonna omavalitsustega kultuurivaldkonnas, kui saada informatsiooni Valga-Valka kaksiklinna kultuurivahetusega seotud töökorralduse ja kommunikatsiooni kohta. Samuti soovis autor uurida, mil määral on piiriülene koostöö seotud erinevate Euroopa Liidu programmidega, milline on teadlikkus pakutavatest võimalustest ja palju neid saab reaalsuses ära kasutatud.

Intervjuud lepidi kokku suuliselt otsesuhtluse teel informantidega, neile sobival ajal ja kohas. Intervjueerimiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuud, mis lisaks varem ettevalmistatud intervjuukavale võimaldas intervjuu käigus saadud teadmistele tuginedes küsida täpsustavaid küsimusi ja tuua sisse teemasid, mida esialgne kava ei sisaldanud. Koostati kaks intervjuukava, eraldi kohaliku omavalitsuse kultuurivaldkonnaga seotud töötajale ja kultuuriasutuse töötajale (vt Lisa 1).

Intervjuu alguses tutvustati lühidalt nii magistranti kui tema uurimistöo teemat ja küsiti luba intervjuu salvestamiseks. Keskmiselt oli intervjuude pikkus üks tund ning toimusid need ajavahemikus 17.03.2025 – 31.03.2025 Valgas ja Valkas. Kõik viis Lätis läbi viidud intervjuud toimusid vene keeles.

Tabel 1. Andmed intervjueeritute kohta. Autor: Piret Villemson, intervjuude põhjal

Nimi	Amet	Tööstaaž valdkonnas, aastates	Töötamine kaksiklinn Valga- Valkas	Intervjuu toimumise aeg
Anneli Kattai	Valgamaa Arenguagentuur/juhatus e liige	28	28	17.03.2025

Tiit Kattai	Valgamaa Spordiliit/juhatuse liige	23	23	18.03.2025
Tiia Parmo	Valga Muusikakool/direktor	34	11	18.03.2025
Toms Simtiņš	Valka arendus-, projektide ja turismiosakond/juhataja	12	12	19.03.2025
Aivars Ikšelis	Valka kultuurimaja/direktor	42	42	19.03.2025
Neeme Punder	Valga Muuseum/direktor	51	6	20.03.2025
Mārtiņš Birnis	Jānis Cimze nimeline Valka Muusikakool/direktor	30	2	21.03.2025
Reinis Kulbergs	Valka koduloomuuseum/direktor	2	2	21.03.2025
Hardo Adamson	Valga Kultuurikeskus/direktor	3	1	25.03.2025
Mare Raid	Valga Vallavalitsus/ettevõtluse- ja arenguspetsialist	29	6	26.03.2025
Kaisa Kerge	Valga Vallavalitsus/kultuurispetsialist	2	2	27.03.2025
Laura Krastina	Valka arendus-, projektide ja turismiosakond/turismi vanemspetsialist	3	3	28.03.2025
Siim Kängsepp	Valga Vallavalitsus/välisprojektide juhtivspetsialist	1	1	31.03.2025

Lisaks intervjuudele kultuurivaldkonnas töötavate isikutega, kasutati teise uurimismaterjali kogumise meetodina küsitlust kaksiklinna elanike hulgas. Lagerspetzi (2017:156) järgi on

küsitlusmeetodi eeliseks vastajate suur hulk. Elektrooniline ankeetküsitlus võimaldas säästa nii aega kui ressursse, mis oli oluline põhjusel, et küsitletavate puhul oli tegemist erinevates linnades ja riikides elavate isikutega. Küsimustiku sai edastada samaaegselt paljudele vastajatele ja erinevalt intervjuerimisest ei olnud vajalik ka küsitaja kohalolek. Ankeetküsitlus oli mugavam variant ka respondentidele, sest võimaldas valida küsimustiku täitmiseks neile sobivaima aja.

Küsitlusega sooviti saada ülevaadet, millise hinnangu annavad Valga ja Valka elanikud piiriülese kultuurikoostöö toimimisele ja kui hästi teatakse kaksiklinna teises pooles olevaid kultuuriasutusi ja seal toimuvaid sündmusi. Selleks koostati LimeSurvey keskkonnas kaks küsimustikku, eesti keeles küsimustik „Piiriülene koostöö“ ja samade küsimustega küsimustik läti keeles (vt Lisa 2). Küsimustikus oli kokku 17 küsimust ja see koosnes viiest jaotisest: sissejuhatavad küsimused – millega koguti vastajaid iseloomustavaid andmeid, Valga-Valka koostöö, kaksiklinna kultuuriasutused ja -sündmused, kultuurisündmuste info, kommunikatsioon ja väljakutsed. Küsimustikus kasutati nii avatud, valikvastustega kui skaleeritud küsimusi. Enamikul küsimustest olid ette antud vastusevariandid, ent sobiva puudumisel oli loodud võimalus lisada omapoolne variant, mis kõige paremini kirjeldaks vastaja arvamust.

Küsimustikku jagati esmalt Valga Vallavalitsuse töötajate ja ka allasutuste töötajate organisatsioonisisese meililistis. Seejärel saadeti küsitluse link kommunikatsioonispetsialistile Valka poolelt, kes postitas selle Valka Vallavalitsuse Facebooki lehele. Järgnes postitus Valga Vallavalitsuse Facebooki lehel. Vastajate arvukuse suurendamiseks jagati küsitlust Facebooki erinevates Valgaga seotud gruppides nagu „Valgamaa inimesed“, „Valgakad“, „Valgakad uus“ ja „Valgamaa kodanik“ ning samuti magistrandi isiklikul Facebooki kontol. Küsimustikule vastamine oli anonüümne.

3. Intervjuude analüüs

Selles peatükis analüüsitakse intervjuude käigus kogutud materjali. Vaadeldakse kui väärtustatud on intervjuueeritute arvates piiriülene koostöö kultuurivaldkonnas ja millised tegurid seda mõjutavad. Tuuakse välja uuritavate arvamused, kogemused ja näited tegelikkusest.

3.1. Ajaloolised seosed Valga ja Valka kultuurielu vahel

Hästi hoitud ja teadvustatud kultuuripärand on oluline mitte ainult mineviku mõistmiseks, vaid ka pärandi edasikandmiseks tulevikule mõeldes. Ajalugu ja kultuur annavad inimestele võimaluse mõista oma juuri ning tunda end osana kogukonnast, samuti tugevdada rahvuslikku ja piirkondlikku identiteeti. Paljud piirkonnad kasutavad oma ajaloolist ja kultuurilist eripära turismi edendamiseks.

Maarja Pärl-Lõhmuselt (2022) pärineb mõte – võime uhkusega öelda, et Eesti laulupidude hääl on asunud Valgas, siit on võrsunud Eesti kultuur, õpetus ja teadus. 2022. aasta 11. oktoobril toimus Valga Muuseumi galeriis Janis Cimze kultuuriseminar, mille eesmärgiks oli tutvustada Cimze pärandit, kelle Liivimaal loodud õpetajate koolitus andis hariduse enam kui sajale Eesti noormehele. Janis Cimze on olnud paljude Eesti heliloojate õpetaja, tema aastatel 1849-1890 Valkas tegutsenud õppeasutuses on teiste hulgas saanud koolitust Carl Robert Jakobson, Ado Grenzstein, Anton Jürgenstein, Hans Rebane, Joosep Kapp, Andres Erlemann, Mihkel Kampmaa (Kampmann), Hans Einer, Aleksander Kunileid-Saebelman, Friedrich Saebelman, Aleksander Thomson, Johannes Eglon ja Aleksander Läte (Pärl-Lõhmus 2022). „Ja kuna esimesed dirigendid-õpetajad Eestis õppisid siin (Cimze seminaris), siis igakord kui Tallinnas on laulu- ja tantsupidu, tullakse ja süüdatakse tõrvik endises seminarihoones, kus praegu asub Valka koduloomuuseum ja tuli viiakse Tallinnasse.“ (Intervjuu Ikšelis)

Valka linna kultuurimaja direktor Aivars Ikšelis tõi välja seose teadlikkuse ja huvi vahel. Valga ja Valka kultuurielu on ajalooliselt olnud omavahel tihedalt põimunud, näiteks 1871. aastal 10. mail etendus praeguse Valga linna territooriumil esimene lätikeelne näidend, samas arvab ta, et Eestis on vähe inimesi, kes teavad, et Läti rahvusteatri juured on siin. Võimalust ühise kultuuripärandi tutvustamiseks näeb Ikšelis piiriüleses koostöös ning toob hea näitena sellelaadsest ühisüritusest Cimze sünniaastapäevale pühendatud lauluteest Valkas asuvast endisest seminarihoonest kuni Valga Jaani kirikus toimunud kontserdini. Nii sellel teel kui kirikus astusid üles mõlema riigi koorid. (Intervjuu Ikšelis)

Ajaloolised kultuurikoostöö näited, eriti Cimze seminari puutuv kinnitavad koostöö ajalist kestvust. Tänapäevaks on arenenud välja aga teistsugused koostööga tegelevad organisatsioonid ja ka koostöövaldkonnad ja -viisid vastavad ajastu iseloomule.

3.2. Valgamaa Arenguagentuuri roll Valgamaa kultuurikorralduses

Intervjuus uuris autor millised võimalused on Valgamaa Arenguagentuuril kultuuri arendamisel, kui palju on sellega hõivatud inimesi ja milliste kultuuriasutustega tehakse koostööd. Selgus, et tööl pole mitte ühtegi inimest, kelle töövaldkonnaks oleks otseselt kultuur, aga koostööd tehakse omavalitsuste kultuurispetsialistidega, vajadusel asevallavanematega kultuurivaldkonnas ja ka kultuurimajade juhatajatega. „Olenevalt mis tasandil on vajalik kellegagi koostööd teha ja mis sündmuste puhul.“ (Intervjuu Kattai)

Kattai sõnul sõltub koostöötasand eelkõige sündmusest. Kultuurikoostöö Läti poolega liigitas ta keerukaks ja selle põhjustena nimetas ta erinevat seadusandlust ja rahastamist aga ka erineva keele rääkimist, et „kuidas ja mis keeles need sündmused toimuvad“. Infovahetuse kanalitena tõi Kattai välja omavalitsuste vahelised kohtumised, kus käsitletakse erinevaid teemasid, mis parasjagu päevakorras on ja sõltuvalt teemapüstitusest on kaasatud valla- ja volikogude juhid, asevallavanemad ja vastava valdkonna spetsialistid. Detailsem infovahetus saab toimuda juba allasutuste vahel. (Intervjuu Kattai)

Euroopa Liidu programmide osas on Anneli Kattai arvates teadlikkus väga hea, Valga-Valka on aastaid kasutanud Eesti-Läti programmi ja varasemalt ka Eesti-Läti-Vene programmi projektide elluviimiseks ja rahastamiseks. Heade näidetena koostööst Läti poolega toob ta

välja Eesti-Läti INTERREGI programmi raames toimunud Liivimaa toidutee projekti, mis küll lõppes ära 2020. aastal, rohkem logistikale keskendunud olnud SmartLogi projekti, samuti veeteede projekti ja tööstuspärandi taaselustamise turismi arendamiseks projekti. Milles on juba mitu aastat koostööd lätlastega koostööd tehtud, on tegelikult Valga-Valka piirilaat⁴.

Anneli Kattai sõnul annab igasugune koostöö lisaväärtust – teistega koos tegemine, teistelt õppimine, ka teiste vigadest õppimine – on alati hea. Samas ei oska ta öelda, kas see koostöö peaks veel tihedam olema, kuna paljuski on see võimalik üksnes omavalitsuse või arendusorganisatsiooni eestvedamisel ja suures sõltuvuses Euroopa Liidu rahalisest toest. Kui rahastus ära kaob, lõpevad ära ka paljud koostööalgatused, samuti võib takistuseks olla projektide omaosalus. (Intervjuu Kattai)

Valga valla kui omavalitsuse kultuurielu on mitmekesine, eriliseks muudab selle aga koostöö Valga-Valka kaksiklinna Läti poolega. Kultuurielu kujundajad mõlemas riigis on traditsiooniliselt teinud koostööd, eriti toimiv on see kultuuriasutuste tasandil. On mitmeid tähtpäevi ja üritusi, mis toovad kokku kogukonnad mõlemalt poolt piiri. Kultuuril ja kultuurivahetusel on oma otsene mõju siinsele elukeskkonnale.

Valga-Valka kaksiklinnal on pakkuda midagi unikaalset selle piirkonna külastajatele, on loodud toimiv ühine linnaruum Eesti Valga ja Läti Valka linna osade vahel. Selle koha eripära väljatoomiseks ja selleks et pakkuda võimalust tunnetada piiril olemist, on paigutatud pink kus saab istuda ühes riigis ja kaaslane kõrval teises riigis, samuti kiik millega kiikuda ühest riigist teise. Valga endine vallaarhitekt Tintera on iseloomustanud kiike kui sümbolit, mis lähtub eesti ja läti külakiikudest, kui kohast kus rahvas kokku sai (Kond 2020).

Valga ja Valka kultuuril on tugev ajalooline seos, mille keskmes on Cimze seminar, kus õppisid mitmed Eesti kultuuritegelased. Tänapäeval hoitakse seda pärandit elus ühisüritustega nagu laulupeotuli, mis süüdatakse endise seminarihoone juures. Valga-Valka piiriülene koostöö annab kultuurielule lisaväärtust ja suurendab mõlema linna identiteeditunnetust.

⁴ Piirilaada eesmärgiks on heategevus, müügikoha rendi ja loterii eest saadud summad suunatakse konkreetse ettevõtmise toetamiseks. (Vt: <https://laadakalender.ee/suur-heategevuslik-piirilaat-valga-valka/>)

3.3. Koostöotasandid Valga ja Valka vahel

Kohaliku omavalitsuse kultuurikorralduse lähtepunktidenä on välja toodud neli tasandit, milleks on volikogu tasand (sh kultuurikomisjon), valitsuse tasand kuhu kuulub valdkonna poliitiline juht ja spetsialist, hallatava asutuse tasand kuhu kuuluvad kultuuriasutuste töötajad ja kolmas sektor (Kultuurikorralduse mustrid 2019). Sõltuvalt Valga valla ja linna piirkondlikust eripärast ja tihedast seotusest Läti poolel asuva Valka linnaga, saab siinse kultuurielu korraldamises välja tuua ka riikide vahelise tasandi – piiriülese kultuurikoostöö.

Piiriülese kultuurikoostöö perspektiivi uurimisel peeti vajalikuks selgitada välja, kuidas ja mil määral teevad Valga ja Valka kohalikud omavalitsused koostööd. Koostööd raskendav asjaolu on, et kultuurikorraldus omavalitsuste tasandil erineb. Valga vallas on kultuurivaldkond üks osa omavalitsuse kultuuri- ja haridusteenistusest, kuhu kuulub ka spordi- ja noorsootöö ning juhiks on vastava valdkonna asevallavanem. (Valga Vallavalitsuse veebileht) Valka poole peal on aga haridus- ja kultuurivaldkond lahutatud ja Valka vallavolikogu otsusega on asutatud Valka valla kultuuriamet – vahendusasutus, mis viib ellu kohaliku omavalitsuse seaduses nimetatud valla ülesandeid kultuurivaldkonnas ning mille administreerida on kultuuristruktuuriüksused nagu Valka linna kultuurimaja ja piirkonna rahvamajad. (Valka piirkonna omavalitsuse veebileht)

Intervjuudest omavalitsuste esindajatega selgus, et koostöö on olnud pidev ja pikaajaline ning peamiseks koostöövormiks on igakuised ühised koosolekud. Lisaks omavalitsusjuhtidele, arengu- ja välissuhetega seotud isikutele, kaasatakse erinevaid spetsialiste, kaasatavate ring sõltub arutusele tulevatest teemadest. Kui igakuised kohtumised on tavapärased, siis olenevalt planeeritavatest ühistest ja mõlemat riiki hõlmavatest üritustest muutub ka kohtumiste sagedus ning säästmaks aega ja ressursse tehakse väiksemaid koosolekuid nendega, kes puutuvad asjasse.

[Omavalitsuste vahelistel kohtumistel] *ükskord kuus on [arutusel] üldküsimused, mis on seotud kõikide valdkondadega, seal ei ole ainult kultuuriküsimused, aga meil on näiteks piirilaat nüüd tulemas, siis piirilaada koosolekud on meil eraldi väiksemas grupis kuhu on siis kaasatud ainult kultuuritöötajad ja siis linnapäevadel ka kui meil on noh näiteks pidu, siis sinna on kaasatud üks töögrupp, kui me arutame paraadi, siis sinna on kaasatud veel teised inimesed.* (Intervjuu Kerge)

Suurim piiriülene kultuurisündmus, mis ühendab kahte riiki ja kogukonda on Valga-Valka Kaksiklinna festival⁵. Tagamaks sündmuse sujuvat kulgemist, on väga oluline koordineerimine mõlema omavalitsuse vahel, seoses festivali toimumisega kahes riigis tuleb korraldajatel arvestada politsei, päästeteenistuste ja tervisekaitse nõuetega mõlemal pool piiri.

Ainulaadne kaht riiki ühendav keskväljak võimaldab luua piiriülese festivaliala, samas tulenevalt mõlema linna väiksusest korraldada kontserte ja muid tegevusi mõlemas linnapooles. Taoline sündmuste jagunemine aitab kaasa inimeste toomisele mõlemale poole piiri. Eesti ja Läti kuulumine Schengeni alasse tagab mugava piiriületuse sest puuduvad kontrollpunktid piiril.

Koordineeritud piiriülene koostöö kohalike omavalitsuste kultuurivaldkonna ülesannete täitmisel ja eesmärkide saavutamisel võimaldab säästa. Kaasates mõlema omavalitsuse rahalisi ja personali ressursse on loodud eeldused parema tulemuse saamiseks. Probleeme ja negatiivseid mõjusid võib kaasneda üksnes osapoolte erineva nägemusega prioriteetide seadmisel.

Praktikas tähendab see näiteks täiendavaid võimalusi puuduliku taristu kompenseerimisel ja loob tingimused mastaapsemate ürituste korraldamiseks. Valgamaa Tantsu- ja Laulupidu toimus 2023. aastal just Lätis Valkas, kuna Valgas puudub laululava. Valga kultuurispetsialist meenutab: „Alguses see tekitas kindlasti väga palju probleeme, üle piiri ikkagi teise riiki vaja minna, [...] aga lõppkokkuvõttes see tuli väga ilus välja ja kõik olid rahul ja lõpuks saime ikkagi kiidusõnu, et me seal tegime.“ (Intervjuu Kerge)

Valga ja Valka kultuuritööd iseloomustab lisaks tavapärasele koostöötasanditele ka koostöö kahe riigi vahel. Kokkuvõtvalt saab tõdeda, et koostöö on regulaarne ja tihe ning võimaldab jagada ressursse ja saavutada suuremaid eesmärke, kompenseerides kohalikke kitsaskohti. Ühisprojektide õnnestumine sõltub aga osapoolte ühtsest arusaamast prioriteetidest ja eesmärkidest ning on mõjutatud riikide kultuurikorralduslikest erinevustest.

⁵ Valga-Valka Kaksiklinna festival on sõpruslinnade sünnipäeva auks toimuv festival. Järgmise festivali info on leitav Valga Kultuurikeskuse veebilehelt <https://valgakultuurikeskus.ee/sundmused/muud-sundmused/kalender/2025-06-11/valga-valka-kaksiklinna-festival-1/> ja Valka valla veebilehelt <https://www.valka.lv/lv/notikumu-kalendars?page=2> Ülevaate 2024. aastal Valga-Valka 440. juubeliaastale pühendatud festivali programmist leiab Valga valla veebilehelt <https://www.valga.ee/valga-valka-kaksiklinna-festival>

3.4. Koostöö Valga ja Valka erinevate kultuuriasutuste vahel

Kultuurikorraldus kohalikul tasandil on suures osas paika pandud seadusega, muuhulgas tähendab see kohalike kultuuriasutuste – raamatukogude, rahvamajade, muuseumite jmt ülalpidamist, kui need on kohaliku omavalitsuse omanduses. Just sellistele asutustele langeb peamine roll kultuurivaldkonna teenuste pakkumisel. Omavalitsustel omakorda tuleb tagada tingimused selliste kultuuriasutuste olemasoluks ja külastamiseks. Kas hallatavad asutused on ühtse juhtimise all või tegutsevad eraldiseisvate üksustena, sõltub juba omavalitsuse otsustest.

Valga poole peal on kultuuritegevus tugevalt seotud vabasektoriga ja omavalitsusel on olemas võimalused nende tegevuse toetamiseks. Rahalised võimalused mida kohaliku omavalitsuse poolt pakutakse, on projektitoetused ja tegevustoetused. Valga Vallavolikogu määrusega on kehtestatud kultuuritegevuse ja kogukonna arengu toetamise tingimused ja toetuste eraldamise kord ning vallavalitsuse korraldusega on kinnitatud hindamismetoodika.

Rääkides erinevustest Valga ja Valka kultuurikorralduses, toob Valka kultuurimaja direktor Aivars Ikšelis välja just isetegevuslikud kollektiivid:

[...] *Eestis kõik need kollektiivid, nad ei ole kultuurimajas, neil on ühendused, Eesti kultuurifond annab neile raha, aga meil on nad seotud kultuurimajaga. Kui meil on vaja koos teha kontserte, siis see on keeruline, saate aru. Meie võime oma Läti kollektiividele öelda, lähete sellesse hoonesse, me anname teile ruumid, me anname teile kõik ja te peate esinema, aga Eesti poolel on pisut teisiti.* (Intervjuu Ikšelis)

Valga-Valka kaksiklinna elanikel on sõltuvalt piirkondlikust eripärast võimalik kultuuri tarbida või osaleda kultuurilises loometegevuses mõlemal pool piiri. Mõlemas linnas esineb küll kattuvusi tegutsevate kultuuriasutuste osas, näiteks on kultuurimaja/kultuurikeskus olemas nii Valgas kui Valkas, samuti muusikakoolid ja muuseumid aga mõlema poole kultuuriasutuste juhid rõhutavad koostöö aspekti, mitte konkurentsi. Hästi läbimõeldult on tegutsetud kunstikooli avamisega Valkas, mis algusest peale on mõeldud teenindama mõlema riigi õpilasi.

Kultuuriasutuste töötajad on enamasti kaasatud piirkondlike suurürituste ja linna või riigi seisukohalt oluliste pidustuste korraldusmeeskondade töös. Koostöös kohalike omavalitsustega panustatakse samuti kultuuripoliitika kujundamisse. Kultuuriasutuste juhid

olles huvitatud oma asutuste kasutatavuse ja neis toimivate sündmuste külalastavuse suurendamisest, panustavad lahenduste leidmiseks atraktiivsuse tõstmiseks ja arvestavad seejuures ka piiriülese omavalitsuse elanikega.

Intervjuude läbiviimisel tunti huvi, milline on kultuuriasutuste töötajate teadlikkus piiriülesest koostööst, kui palju seda kasutatakse ja kuidas seda edendada. Selgus, et piiriülene koostegutsemine on midagi, mida on alati tehtud, sõltuvalt võimalustest ja traditsioonidest. Vestlustest erinevate informantidega tekkis arusaam, et kõige toimivam koostöötasand on kahe erinevas riigis, ent samas valdkonnas tegutseva kultuuriorganisatsiooni vahel.

Koostöö seisukohalt on muidugi tähtsad otsused, mida võetakse vastu riiklikul, regionaalselt või kohaliku omavalitsuse tasandil. Reaalne igapäevane või teatava regulaarsusega koostegutsemine põhineb siiski suurel määral isikute vahelisel koostööl. Häid näiteid omavahelisest koostööst oli tuua kõikidel küsitletud kultuuriasutuste juhtidel. Üldine arvamus oli, et koostööst võidavad kõik osapooled.

3.5. Keelebarjäär

Eesti ja läti keel kuuluvad erinevatesse keelkondadesse – eesti keel on soome-ugri keel ja läti keel üks indoeuroopa keeltest. Keeleoskusel on aga inimeste vahelises suhtluses suur roll, sellega näidatakse üles huvi ja austust teise rahvuse vastu, samuti on teineteisemõistmine vajalik, et teha koostööd. Võiks arvata, et Valga-Valka kaksiklinnas mõistetakse naaberriigi keelt paremini, sellisel seisukohal oli ka Kesk-Lätist Valmierast Valka Muusikakooli direktorina ametisse asunud Mārtiņš Birnis: „Kui ma Valka tööle tulin, siis arvasin et siin räägitakse vähemalt mingil tasemel eesti keelt ja vastupidi, minu suureks üllatuseks see nii ei olnud.“ (Intervjuu Birnis)

Küsisin, kuidas keelebarjäär on intervjuueeritava arvates probleem Valga ja Valka vahelises suhtluses ning mind huvitas tema isiklik suhtumine ja kogemus sel teemal. Birnise väitel suheldakse peamiselt keeltes mida kõik pisut mõistavad ja nendeks on vene ja inglise keel, kus esimene on eelistatud vanema ja teine noorema põlvkonna puhul. „Ma ise ei pane keelt esimesele kohale, et rääkida ja suhelda, alati leiab võimaluse kuidas seda teha, keel ei tohi

olla takistuseks.“ Küll aga leiab ta, et kahe linna ühisüritustel oleks kõige parem variant saada hakkama kolmanda keeleta ja tõlge oleks kohe vastavalt eesti või läti keelde. (Intervjuu Birnis)

Ilze Tälberga (2022) on öelnud, et kui inglise keele oskajaid leidub iga nurga peal, siis läti ja eesti keele oskajaid tuleb tikutulega otsida. Keeleküsimust on piiriülest koostööd tehes püütud lahendada mitmel erineval viisil. Valgamaa Spordiliidu juhatuse liikme Tiit Kattai sõnul kasutavad nemad Valga-Valka rahvajooksu⁶ läbiviimisel kahte moderaatorit, kes vahendavad infot nii eesti kui läti keeles, „et info jõuaks osalejate ja võistlejateni kõige paremini, siis on kõige parem kui ta jõuab eestlasele eesti keeles ja lätlastele läti keeles, siis me oleme niimoodi teinud.“ (Intervjuu Kattai) Samuti kasutatakse mõlemas keeles informatsiooni edastamist Valga-Valka City Run jooksuvõistlusel⁷.

Valka linna Arendus-, projektide- ja turismiosakonna juhataja Toms Simtiņš sõnul kasutatakse traditsioonilistel ühistel suurüritustel, nagu näiteks Kaksiklinna festival nii Eesti kui Läti moderaatoreid, aga tema arvates ei töötanud see idee päris nii, nagu taheti ja parem oleks olnud, kui seda teeks üks inimene, kes räägiks mõlemas keeles, selliseid inimesi on muidugi vähe ja mõnikord nad ka teevad koostööd. Kakskeelseid on muidugi rohkem, aga kõigile ei sobi avalik esinemine. (Intervjuu Simtiņš)

„Kui soome keelest saab eestlane miskit aru ka siis, kui keeleoskust koolipingis või keelekursustel ei ole omandatud, siis läti keel jääb suures osas mõistatuseks.“ (Arust 2024). Parempole ka lätlaste eesti keele oskus. Valga ja Valka linnapäevade raames korraldati 2024. aastal ühine kontsert, kus esinesid kultuurikollektiivid nii Eesti kui Läti poole pealt ja kontserdikavas oli palasid mõlemas keeles. Valka omavalitsus sai selles osas kriitikat, kontserdikülastajate seas oli rahulolematuid, kes olid pettunud, et pidid maksma pileti eest ja ei saanud pooltest esitustest midagi aru. (Intervjuu Simtiņš)

Autor küsis arvamust ühiste ja kakskeelsete kontsertide kohta Valka Muusikakooli direktorilt Mārtiņš Birniselt, kes oli pigem üllatunud elanike negatiivse suhtumise osas. „Inimene, kes läheb kontserdile on ju teadlik pärast kuulutuse lugemist, kes seal esinevad ja milliseid keeli

⁶ 2024. aasta septembris toimus Valga-Valka rahvajooks juba 27. korda, järgmine, 28. Valga-Valka rahvajooks toimub 12.09.2025 (Vt: <https://www.valgamaasl.ee/kalender/>).

⁷ Valga Valka City Run toimus esimest korda 2024. aastal ning kuulub alates aastast 2025 Rimi Eesti Linnajooksude sarja (Vt: <https://valgavalkacityrun.eu/>; https://www.jooks.ee/et/linnajooksud/uudised?news_id=1108).

kontserdil kasutatakse. Kui selline kontseptsioon ei meeldi, võib ju jätta minemata.“
Magistritöö autori arvates pakkus ta välja ka ühe tõenäoliselt toimiva idee, kui kavalehele märgitakse tavaliselt ainult muusikateose pealkiri, mis iseenesest võib juba olla informatiivne, siis veelgi enam aitaks lugu nautida lühike kokkuvõtte laulu sõnumist. (Intervjuu Birnis) Keeleprobleemi loomulikult ei teki instrumentaalmuusika või tantsunumbrite esitamisel.

Kultuurivahetusele aitab kaasa võimaluse pakkumine saada sellest osa oma emakeeles. Näiteks saab Valga Muuseumi ekspositsiooni külastada audiogiidi abil lisaks eesti, vene, inglise ja soome keelele, ka läti keeles. Ekskursioone muuseumis ja linnas seevastu viiakse läbi seni veel vaid eesti, vene ja inglise keeles (Valga Muuseumi veebileht). Valka Koduloomuuseumil on seevastu välja pakkuda eestikeelne veebileht, mis on väga hea esialgse informatsiooni saamiseks enne planeeritavat muuseumikülastust (Valka koduloomuuseumi veebileht).

2024. aastal toimus Valga Kultuurikeskuses juba VIII Eesti-Läti ajalookonverents⁸, mille korraldajateks olid Valga Muuseum ja Valga Vallavalitsus. Konverentsi töökeeled olid eesti ja läti ning korraldatud oli sünkroontõlkimine. Valga Vallavalitsuse kultuurispetsialisti sõnul ongi loogiline, et seda tehakse nõnda, sest lätlased käivad meil sel üritusel, aga kuna sünkroontõlge on kulukas, siis kui Eesti poolelt tahaks lihtsalt paar inimest minna teisele poole piiri mõnd kultuuriüritust kuulama, siis ei ole eelarveliselt mõistlik seda teha. (Intervjuu Kerge)

Kokkuvõtteks saab öelda, et keelebarjäär on Valga-Valka koostöös ja kultuurielus endiselt oluline teema, mille lahendamiseks on proovitud mitmeid praktilisi võtteid. Eestlaste ja lätlaste omavahelises suhtluses on olulisel kohal nii vene kui inglise keel. Vanem põlvkond eelistab kasutada Nõukogude Liidu ajal laialt levinud vene keelt, mida paljud eestlased ja lätlased oskavad siiani, noorema põlvkonna seas on vene keele oskus aga langenud. Noored suhtlevad enamasti inglise keeles, mis on üha enam levinud võõrkeel nii Eestis kui Lätis.

⁸ Täiendavat infot Eesti-Läti ajalookonverentside kohta leiab Valga Muuseumi veebilehelt <https://www.valgamuuseum.ee/teadus/konverentsid/2024/>

3.6. Kommunikatsioon

Kommunikatsioon annab olulise panuse hästi toimivaks kultuurieluks, võiks isegi öelda, et on selle eelduseks. Kohalikud omavalitsused on kohad, kus on olemas ülevaade vallas toimuvast ja parimad võimalused selle toimetamiseks inimesteni. Kultuurisündmuste, -asutuste ja võimaluste kohta käiva teabe tõhus levitamine aitab inimestel olla kursis ning osaleda aktiivsemalt.

Kultuuriasutused ja omavalitsused saavad läbi selge kommunikatsiooni paremini teha koostööd ja korraldada ühiseid projekte. Kommunikatsioonijuhi ülesandeks on hallatavate asutuste teavitustöö korraldamine. Just kommunikatsioonijuht on inimene kes tegeleb nii kodulehtede kui sotsiaalmeediakanalite haldusega ning valla infolehe koostamisega, samuti avalikkusele ja sihtrühmadele suunatud info koostamise ja levitamisega. Valga Vallavalitsuses kuulub kommunikatsioonijuhi ülesannete hulka ka Valga-Valka suhtluse koordineerimine, säilitamine ja arendamine (Kommunikatsioonijuhi ametijuhend).

Hea koostöö kommunikatsioonijuhiga aitab kultuurivaldkonna info paremale levimisele kindlasti kaasa. Rääkides infovahetusest piiriülese omavalitsusega, tõdeb kultuurispetsialist, et kommunikatsioonijuhil on lihtsam seda ülesse panna.

[...] sest ta teab mida ja kus ta juba jaganud on ja tal on see üldine ülevaade, et ei tekiks see, et 3-4 ametnikku tegelevad sama asjaga, kuigi ühel on võib-olla see ilus tekst ja lugu juba valmis kirjutatud ja ta saab seda jagada kohe automaatselt mitmes eri kanalil [...].(Intervjuu Kerge)

Kommunikatsioonikanalite valikul tuleb alati arvestada sihtgrupiga, selle omaduste, eelistuste ja harjumustega. Kui nooremad inimesed eelistavad sotsiaalmeediat, siis vanemad võivad eelistada traditsioonilisemaid kanaleid. Valga-Valka puhul mängib rolli ka asukoht – sihtgrupp on korraka nii kohalik kui rahvusvaheline. Kõige toimivamate lahenduste leidmiseks oleks vajalik teha tööd sihtgrupi põhjalikuks tundmaõppimiseks ja saadud tulemusi analüüsida.

Vestlustest informantidega on selgunud, et üks piiriülene infovahetamise vorm on koosolekud, aga nagu tõdeb Valga valla kultuurispetsialist: „Meil ei ole siin kindlat mingit raamistikku paika pandud kuidas me suhtlus käib või kes mida kuna kellele ütleva peab“ ning toob välja, et töötajad lihtsalt suhtlevad omavahel. (Intervjuu Kerge) Keeruliseks läheb

kui kultuurisündmuste kohta käiv info on vaja toimetada kaksiklinna teises pooles elavate ja teist keelt rääkivate elanikeni.

Arvamused kui lihtne on infovahetus linna eri poolte vahel, lähevad lahku. Kultuuriasutuse juht Valga poolt, Neeme Punder tõdeb, et on mõned korrad üritanud Eesti-poolsete kultuuriürituste infot toimetada Valka linnaruumi, aga pole selleks sobivat kohta leidnud. Samuti toob ta välja Läti sündmuste vähese nähtavuse Valga poolel. (Intervjuu Punder)

Seevastu üks intervjuueeritavatest Läti poolt, Aivars Ikšelis toob hea näitena välja, et kui „[...] Valgas on mingi üritus kultuurimajas, me tõlgime kuulutuse läti keelde ja meie kultuurimaja juures ripub kuulutus selle ürituse kohta, mis toimub Valgas. On selliseid üritusi, mida meie tõlgime eesti keelde ja anname üle Valgale. Ja inimesed tulevad [...]“ (Intervjuu Ikšelis)

Seega saab väita, et arvamused infovahetuse toimivusest Valga ja Valka vahel on vastakad. Kuigi on olemas häid algatusi, vajab kaksiklinna kultuuriinfovahetus süsteemsemat lähenemist ja paremat koordineerimist, et tagada info kättesaadavus mõlema kogukonna elanikele nende emakeeles.

3.7. Koostöö Valga Kultuurikeskuse ja Valka linna kultuurimaja vahel

Valga Kultuurikeskus on Valga Vallavalitsuse allasutus ja sellel on oluline roll kogukonna- ja kultuurielu edendamises. Vastavalt põhimäärusele on Valga Kultuurikeskuse eesmärgiks valla elanike kultuuriline teenindamine, pakkudes kvaliteetseid ja mitmekesiseid kultuurielamusi ning vaba aja veetmise võimalusi. Kultuurikeskus aitab läbi viia erinevaid kultuurisündmusi – kontserte, teatrietendusi, näituseid, festivale ja muuhulgas ka valla esindussündmusi. Üheks Valga Kultuurikeskuse põhiülesandeks on ka kinoalase tegevuse korraldamine (Valga Kultuurikeskuse põhimäärus).

Valga Kultuurikeskuse teeninduspiirkonnaks on terve Valga vald, sest 2024. aastal liideti ühise juhtimise alla ka järgmised struktuuriüksused: Hargla maakultuurimaja, Lüllemäe kultuurimaja ja Tsirguliina rahvamaja. Keskuse ümberkorraldamise käigus liikus

kultuurikeskuse alt välja ja alustas iseseisvat tegevust Valga valla huvikeskus. Valga Kultuurikeskuse eelarve on vallaeelarve osa, samas nagu märgib keskuse juht Hardo Adamson „[...] aga õnneks on ju meil Eestis nagu Kultuurkapital, erinevaid kohti, kuhu on võimalik ka projektitaotlusi esitada, küsida sealt siis ütleme sündmuste korraldamiseks lisaraha juurde, et see on [...] nagu iseseisev pool, et mida me saame kasutada ise.“ (Intervjuu Adamson)

Selgus, et suunitlused ürituste korraldamiseks tulevad nii omavalitsuselt kui ka arvestatakse sellega, mida pakutakse välja kultuurikeskuse poolt, „[...] mida me mõtleme siin ise välja, mis võiks olla sihukene võib-olla huvitav, põnev, mis võiks rahvale peale minna, millega meelitada, millega kutsuda rahvast siia majja, et nad oleksid, käiksid, teeksid mis neid huvitab.“ (Intervjuu Adamson) Adamson kinnitas ka, et kui toimuvad mingisugused suuremad valla sündmused, on kultuurikeskus nii nõu kui jõuga abis.

Intervjuus uuris autor kindlate ühisürituste kohta, kus Valkaga tehakse koostööd. Adamsoni sõnul on üks suursündmustest kindlasti linna sünnipäev ja kuna linn asub mõlemal pool piiri, siis on see koostöökoht Valga ja Valka vahel ning kultuurikeskus annab selleks oma panuse. Kaksikliinna pidustuste ajaks omale kalendrisse muid sündmusi ei planeerita.

Adamson tõi välja veel ühise piirilaada ja aastavahetusepeo ja põhjusena, miks see nii on läinud „[...] kuna on valminud nüüd ju selline päris kena platsikene siin meie piiride vahel, [...] kus saab teha ja tõepoolest aastavahetus on järgmine selline koht, kus on leitud see koostöövõimalus ja ühendatud siis kahe linna ja kahe maa rahvad, et saavad koos olla.“ Kultuurikeskuse eestvedamisel toimus ka jõuluturg, mida samuti tehti koos lätlastega ja et kõik lapsed saaksid oma keeles jõuluvanaga vestelda, siis oli ka kaks jõuluvana – Eesti jõuluvana ja Läti jõuluvana. (Intervjuu Adamson)

Ühisosa on üritatud otsida ja ka leitud võimalusi koostööd piiriüleste kultuurikeskuste vahel laiendada. Valkas toimunud teatrifestivali osad etendused toimusid Läti poole peal ja osad jälle Valgas, „[...] et seda teatrimaastikku ka siin omavahel koordineerida.“ Initsiatiiv hakata koos midagi korraldama võib tulla nii omavalitsuste poolt kui ka kultuurivaldkonna töötajate poolt. Ühise teatrifestivali mõtteni jõudmist kirjeldab Adamson järgmiselt: „See oli puhtalt nende kultuuriinimeste, kultuurimaja poolt tuli, [...] saime kokku ja tekkis neil selline mõte, et võiks ju laiendada, et meil on siin samamoodi [...] suur saal olemas [...]“ (Intervjuu Adamson)

Mõnel juhul on kaksiklinnade vaheline koostöö tingitud ka sellest, et ühe või teise poole võimalusi kultuuritaristu osas paremini ära kasutada või õigemini saada üle sellest, et need võimalused puuduvad.“ [...] me oleme siin ju nii väike linn ja asjad, et noh kõik, et sul kõik maailma asjad nagu olemas oleks, siin ongi keeruline [...] ja [...] teil on seal sellised võimalused, meil on sellised ning vastavalt sellele saabki siis neid asju liigutada ja teha,“ toob Adamson välja ühe lähtepunkti piiriüleses koostöös. (Intervjuu Adamson)

Kui Valgas on maja võimalused piiratud, siis aitavad hädast välja lõunanaabrid ja üritused viiakse üle teise poole peale. Põhjusel, et Valga Kultuurikeskuses on algamas remont, on linnapäevade kontsertide toimumiskohaks käesoleval aastal üksnes Valka linna kultuurimaja.

Valka linna kultuurimaja on üks Valka valla kultuuriametile alluvatest struktuuriüksustest, mis aitab ellu viia kohaliku omavalitsuse seaduses nimetatud ülesandeid kultuurivaldkonnas (Valka kihelkonnaduuma veebileht). Kultuurimaja pakub erinevaid kultuuriteenuseid – seal toimuvad kontserdid ja teatrietendused, võimalik on vaadata näitusi, samuti tegutsevad seal omavalitsuse amatöörkollektiivid. Maja ise on üks väljapaistvamaid näidiseid 1920.-30. aastate ühiskondlikest ehitistest Põhja-Vidzemes (Visit Valga Valka veebilehekülg).

Valka linna kultuurimaja direktori sõnul ei ole riigi kultuuripoliitika tasemel spetsiaalselt selliseid ülesandeid piiritsoonis töötavatele kultuuriasutustele, küll aga sõltuvalt Valga ja Valka eripärast, kus piir kahe linna vahel otseselt puudub, on kahe piirkonna vahel koostöö. „[...] mis tähendab, et iga kuu kohtuvad kultuuritöötajad, omavalitsuse töötajad ühisel nõupidamisel, kus alati on mingid peamised küsimused, mis on vaja lahendada mõlemal linnal, mõlemal poolel.“ (Intervjuu Ikšelis)

Ühisüritustel nagu piirilaat ja kaksiklinna festival, osalevad nii Valga Kultuurikeskuse kui Valka linna kultuurimaja isetegevuslased. Omavalitsustevaheliste kokkusaamiste eesmärk on teha ühine plaan piiriüleste kultuuriürituste toimumiseks ja panna paika selle peamised rõhuasetused. Kaksiklinna elanikel on aga valik, tõdeb Ikšelis ning õnneks ei ole kõik 100% sama nii Eestis kui Lätis, kui midagi jääb vajaka Valkas, siis saab minna Eestisse ja see on seal olemas, kui kellelgi on midagi puudu Valgas ja Valkas on see olemas, on alati võimalus tulla Läti. (Intervjuu Ikšelis)

Ühised üritused pakuvad võimalust tutvustada ja kogeda erinevaid kultuure ja traditsioone ning aitavad mõlemal linnal end rahvusvaheliselt paremini turundada. Valka linna kultuurimaja direktor, kes ise on uurinud kultuuri mõju, kirjeldab seda järgnevalt: „Me

peame tunnistama seda, et kultuur ei ole kurk mille sa paned purki ja lisad äädikat ja niimoodi see säilib, kultuur, see on elus organism, see areneb, on tõuse ja perioode kui see väheneb, suhtlemine jne.“ Muutusi tähendavad ka uued planeeritavad ühisüritused, millest Valka kultuurimaja direktor toob väikese näite,

[...] *Sellel aastal me tahame [teha] suvel linnapäevade festivalil, meil siin lauluväljakul on selline tantsuline üritus, mille nimi on Pulm. Ja enne seda me oleme juba kolleegidega Eestist rääkinud, seal ühel sillal alguses laulab kõigepealt meie Läti rahvamuusikagrupp pulmalaule ja otsime sellist teist rahvamuusikaansamblit Eestist, kes laulaks Eesti pulmalaule.* (Intervjuu Ikšelis)

Valga Kultuurikeskus ja Valka linna kultuurimaja teevad tihedalt koostööd ning see tugineb nii kultuuritöötajate kui omavalitsuste initsiatiivile. Üritusi planeeritakse ühiselt, arvestades mõlema poole ressursse ja vajadusi. Eesmärgiks on pakkuda elanikele mitmekesist kultuuriprogrammi, tugevdada kogukondade sidet ning tutvustada piirkonda rahvusvaheliselt.

3.8. Koostöö Valga Muuseumi ja Valka koduloomuuseumi vahel

Valga Muuseum on Valga Vallavalitsuse hallatav asutus, mille tegevuse eesmärgiks on koguda, uurida, säilitada ning tutvustada Valga ja selle ümbrusega seotud ajaloolise ja kultuurilise väärtusega materjale. Muuseumi vara ja kogud kuuluvad Valga vallale ja muuseumi eelarve on vallaeelarve osa, muuseumi rahastamine toimub läbi laekumiste riigieelarvest, valla eelarvest ja sihtasutustest. Eelarve tuludeks on ka laekumised füüsiliste isikute eraldistest ja annetustest ning põhitegevusega seotud tasuliste teenuste eest laekuvatest maksetest (Valga Muuseumi põhimäärus).

Muuseumi direktori sõnul on tegemist ühe selle piirkonna kultuuriasutusega, mis suhtleb laialt erinevate ringkondadega ning kus on palju kultuurilist ja hariduslikku, aga ka turismialast tegevust.

Aga me teeme muidugi Valka poolega üsna palju tegelikult koostööd. Sest et siin on meie kõige pikemaajalisem partner kindlasti Cimze seminari maja ehk siis tänapäeval Valka

koduloomuuseum on ta nimi. [...] Cimze seminar on siis tegelikult selline koht, millest, kus on nagu kogu Eesti selline või suur osa Eesti rahvuslikust mõtlemisest alguse saanud, et see on eriline koht tegelikult.“ (Intervjuu Punder)

Valga Muuseumi direktori Neeme Punderi väitel tehakse koostööd väga erinevates asjades, millest üks osa on igapäevane koostöö ja mis hõlmab ühisnäituseid ja giidituure, koos on korraldatud Muuseumiöö⁹ ning iga-aastast tähtsündmust, mis on siis Eesti-Läti konverents. Konverentsil lahatakse ka mõlema poole – Valga ja Valka jaoks pisut tundlikke piiriteemasid ning rõhutab, „noh õnneks on see piir nüüd sellisel kujul, et saab kõike vabalt, üle sealt jalutada, ei pea näitama passi ega midagi, aga need ajad on olnud nii ja naa.“ (Intervjuu Punder)

Selline koostöö Valka muuseumiga tagab direktori sõnul ka hea juurdepääsu Valka koolidele, keda kutsutakse oma üritustele ning toob näitena viimase ajalookonverentsi, kus oli kohal 50 last, kes olid seda Läti poole pealt kuulama tulnud. Niisamuti kui Valga muuseum võõrustas Eesti muuseumite haridustöötajaid, keda oli umbes 60, käidi loomulikult ka teisel pool piiri – Lätis. „Aga see on täiesti reaalne koostöö ja see toimib mõlemal pool tegelikult ja see on nagu hästi tore.“ (Intervjuu Punder)

Suhtlemine muuseumite vahel käib tegelikult vastavalt ühistele projektidele. Kohtumiste intensiivsus sõltub sellest, mida suurem on projekt ning mida lähemal on selle tähtaeg, „meil ei ole niimoodi et iga kolmapäev kell 11 saame kokku, nii kindlasti ei ole, aga just vastavalt nendele projektidele, mis käsil on,“ iseloomustab Punder muuseumite omavahelist koostööd ja lisab, et mastaapsemate projektide puhul on kaasatud ka mõlema riigi omavalitsused. Muuseumite vahelist otsesuhetlust peab ta iseenesestmõistetavaks ja tõdeb, et teistmoodi on see nendel juhtudel, kui tegemist on rahastuse küsimusega, „sest meil ei ole päris lõpmatult raha igasuguste asjade tegemise jaoks.“ Erandina toob ta välja veel ajalookonverentsi, kus suhtlus toimus hoopis läbi Riia ja Tallinna ning koostööd tehti otse Läti saatkonnaga Eestis ja Eesti saatkonnaga Lätis. (Intervjuu Punder)

Valga ja Valka ühisüritustest rääkides nimetab muuseumi direktor suure väljakutsena Eesti-Läti ajalookonverentsi, kus on esinejaid mõlemalt poolt piiri,

⁹ Muuseumid ja mäluasutused avavad oma ukseid tavapärasest hilisemal ajal, sümbolise hinnaga või suisa tasuta, et tähistada üle-euroopalist muuseumiööd (Vt: <https://muuseumioo.muuseum.ee/tutvustus/>)

lätlased räägivad läti keeles ja eestlased räägivad eesti keeles ja siis on veel sünkroontõlkija, kes on olemas üks selline inimene, kes on võimeline 4-5 tundi järjest sünkroontõlget tegema. See on pöörane asi aga tema saab sellega nagu hakkama.

Keerukustest Läti poolega suhtlemisel on Punderil veel näiteks tuua pärimuspidu 2024. aastal – 155 aastat kohaliku tuletõrje sünnist – kuhu olid kaasatud nii Valga kui Valka päästeametid ning load tuli hankida ka teiselt poolt piiri. Kui Valgast avaliku ürituse läbiviimiseks erinevate lubade taotlemine oli suhteliselt lihtne, siis Valkas ei ole linnas kohapeal ei politseipunkti ega ka päästeteenistuse otsustusõiguslikke esindajaid ja mõnel juhul nendega pole ka võimalik kontakti saada, Valga-Valka on ikkagi kaks linna ja kummalgi omad seadused. (Intervjuu Punder)

Valga Muuseumi koostööpartner Valka koduloomuuseum asub hoones, kus aastatel 1853-1890 tegutses Jānis Cimze juhtimisel Liivimaa kihelkonnakoolide õpetajate seminar ning selle missiooniks on muuhulgas populariseerida läti pedagoogi ja koorikultuuri rajaja ning tema kasvandike jäetud kultuuripärandit. Valka koduloomuuseumi ekspositsioon võimaldab samuti saada paremat ülevaadet ajaloolistest protsessidest Valka kihelkonnas (Valka koduloomuuseumi veebileht).

Valka koduloomuuseum on üks Valka omavalitsuse struktuuriüksustest, mis kuulub haridusvaldkonna alla (Valka valla veebileht Struktuur). Muuseumi direktor Reinis Kulbergs annab ülevaate oma tegevusvaldkonnast:

See asutus on seotud ajalooallikatega, kultuuripärandiga, esemetega, nende säilitamise- ja eksponeerimisega ja on tihedalt seotud ühise (Valga-Valka) ajaloo, sellepärast et just selles hoones asus seminar, kus õppisid õpetajad kihelkonnakoolidele Liivimaa kubermangus, seega ka Lõuna-Eestist.

Muuseum viib läbi ajalooliste asjade ja informatsiooni kogumist mis on seotud mõlema linna ajaloo 20. sajandil, ehkki praegu asutakse kahes erinevas riigis. (Intervjuu Kulbergs) Ühine kultuuripärand on kahtlemata üheks põhjuseks, miks aastaringselt nii üksikisikud kui grupid Eestist külastavad Valka koduloomuuseumi.

Traditsiooniks on saanud ühiselt läbi viia Muuseumiööd, mis toimub samal ajal nii Eestis kui Lätis ning milleks mõlemad muuseumid on kokku pannud ühise programmi. Keeleprobleemi on muuseumid lahendanud väga loovalt, Valka poole pealt läheb ekskursioonijuht Eesti muuseumisse ja Valga poolt tuleb giid Läti muuseumisse, sest [...]

„üks osa Muuseumiöö külalistest on tõesti Valga elanikud, Valga rajooni elanikud vana definitsiooni järgi, tulla ka kaugemalt Eestist meie muuseumi.“ (Intervjuu Kulbergs)

Keeleküsimust on Valka koduloomuuseumis püütud lahendada ka igapäevatoos ja mida Reinis Kulbergs kirjeldab järgnevalt: „2017. aastast on meil terve ekspositsioon mis pakub interaktiivselt võimalust valida läti, inglise ja eesti keele vahel. Nii et see on meie pakkumine ja otsus kuidas olla rohkem avatud eestikeelsetele külalistele.“ Veel toob ta välja, et muuseumil on olemas eesti keeles infovoldik nende tegevuse kohta ning muuseumis näidatavast kolmest filmist on kahte võimalik vaadata eesti ja inglise keeles. (Intervjuu Kulbergs)

Kahe muuseumi koostöös planeeritakse tulevikus nii Eesti kui Läti elanikud viia jalutuskäigule vana Walki radadele, mis oleks audiogiidiga ja võimalusega saada infot eesti, läti ja inglise keeles ja kui kõik peaks õnnestuma ja see projekt peaks käiku minema, siis tulevikus laiendada seda keelevalikute osas veelgi. Teekonnal oleks ajaloo seisukohast olulised punktid ja kohad, mis oleks varustatud QR-koodiga ja võimaldaksid jagada nende kohta täiendavat infot. Projekti püüti ellu viia juba eelmisel aastal, aga sõltuvalt finants- ja administratiivsetest raskustest, ei suudetud projektitaotluse rahastamiseks vajalikele tingimustele vastata ja see jäi esialgu teostamata. Käesoleval aastal proovitakse Kulbergsi sõnul rahastust saada Erasmus+ programmist. (Intervjuu Kulbergs) Tegemist on programmiga, mis rahastab haridus-, koolitus- ja noortevaldkonna projekte Euroopa Liidus ja mille eesmärgiks on muuhulgas arendada riikidevahelist koostööd (Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur).

Rääkides keerukustest kahe riigi vahelises kultuurikorralduses, toob Kulbergs samuti välja erineva seadusandluse ja reeglid ning tõdeb, et ei ole tulnud sellist jõulist otsust parlamendi või valitsuse poolt, et lihtsustada koostööd kaksiklinnas. Näiteks toob ta ühisüritused, kus mõlemad linnad panustavad rahaliselt, siis vastavalt lepingule väljastatakse eraldi arved nii Eesti kui Läti poolele. Mõlemad omavalitsused nii Valgas kui Valkas peavad täitma oma riigi seadusi ja nõudmisi. [...] „See pole mitte ainult piir, mida me oleme juba harjunud nägema kui oja meie vahel mida me ületame väga vabalt aga need on tõesti erinevad riigid.“ (Intervjuu Kulbergs)

Erinevust näeb Kulbergs Valga ja Valka kultuurikorralduse vahel ka mõtteviisis ja harjumustes. [...] „meie elanikud on harjunud et vald ja linn maksavad kinni kogu kultuuri täielikult kultuuriüritustel [...]“ ning tõdeb, et kui linn kutsub kohale kõrge honorariga

esineja ja loodetud publikunumbri 300 asemel tuleb kohale 15 inimest, siis võib tegelik kulu iga inimese kohta olla 300-400 eurot ja „tuleb välja et mingid üritused on väga, väga kallid selles mõttes.“ Lahendusena pakub ta välja, et kasutataks rohkem isetegevuslasi ja ei raisataks ühist raha liiga kallite esinejate peale. (Intervjuu Kulbergs)

Koostöö Valga Muuseumi ja Valka koduloomuuseumi vahel on nii pikaajaline kui sisukas ja selle fookuses on ühise ajaloo ja kultuuripärandi säilitamine. Ühiselt korraldatakse näitusi, viiakse läbi vastastikuseid giidituure ning korraldatakse olulisi iga-aastaseid sündmusi nagu Muuseumiöö ja Eesti-Läti ajalookonverents. Palju tehakse koostööd projektipõhiselt ning suuremate ettevõtmiste puhul kaasatakse kohalikke omavalitsusi ja välispartnereid. Mõlemad muuseumid pööravad suurt tähelepanu haridusvaldkonnale ja piiriülese koostöö edendamiseks tehakse pingutusi keelebarjääri ületamiseks.

3.9. Koostöö Valga Muusikakooli ja Jānis Cimze nimelise Valka Muusikakooli vahel

Valga Muusikakool on Valga Vallavalitsuse hallatav asutus, mis tegutseb huvikoolina Eesti Hariduse Infosüsteemis registreeritud õppekavade alusel (Valga Muusikakooli põhimäärus). Valga Muusikakooli direktori Tiia Parmo sõnul on nende tegevusvaldkond muusikaharidus ja sellega paralleelselt kontserttegevus kohalikus piirkonnas [...] „ütleme me seal muusikahariduse sees me ju ka valmistame ette [...] harrastusmuusikuid, kes samas hakkavad kohalikku kultuuripilti oma mänguga rikastama. Ja veel ka harime, kasvatame kontserdipublikut.“ (Intervjuu Parmo) Kooli eesmärk on kohaliku kultuurielu edendamine.

Koostöö piiriülese, Valka Jānis Cimze nimelise Valka Muusikakooliga on tihe. On traditsioonilised ühisüritused nagu rahvusvaheline muusikapäev 1. oktoobril ja mõlema riigi – Eesti ja Läti sünnipäevade tähistamised, vastavalt 24. veebruaril ja 18. novembril. „Nüüd on sellele lisandunud veel ka veel meie talvine kontsert ja kevadine kontsert mis on siis mõeldud Valga vallale, mis ei ole mitte koolisisene akadeemiline kontsert, sinna on lisandunud ka siis sellest partnerkoolist numbrid, et nad osalevad selles alati.“ Muusikakoolide omavahelisele koostööle lisaks antakse oma panus ka Valga ja Valka vahelisse kultuurikoostöösse festivaliga „Ühe pilli lugu“. Kui üritusega 8 aastat tagasi

alustati, olid kaasatud mõlema riigi omavalitsuste kultuurispetsialistid, kultuurikeskused, muusika- ja üldhariduskoolid, käesolevaks hetkeks ja pärast koroonaaastaid on see tasapisi üle läinud Valga Muusikakooli ürituseks, tõdeb Parmo, kes tahaks, et see võtaks uuesti kahe valla ülese mõõtme.

Valga Muusikakoolis töötab Läti poole pealt tulnud pedagoog ja tugiteenuste spetsialist, varasemalt on jagatud ka flöödiõpetajat. Samuti õpivad Valga Muusikakoolis Lätist pärit õpilased ja Eesti õpilased õpivad omakorda Läti poole peal. Sellise õpilasvahetuse põhjused on erinevad, aga näitena toob Valga Muusikakooli direktor ka võimaluse saada pilliõpet mõnes konkreetses valdkonnas, mida teisel pool piiri ei pakuta [...] „ütleme meile on tulnud löökpilli õppima Läti noormees, meil saab seda löökpilli õppida [...], aga tullakse ka õpetaja pärast.“ (Intervjuu Parmo)

Kui kavatsuse tasemel on koolis juttu olnud muusikaajaloo aine ümber kujundamisega seoses rohkem klassist välja minemisest, siis esmajoones on jutuks tulnud just Cimze seminarimaja külastamine ning selles oleva väljapanekuga tutvumine. See oleks hea võimalus õpilastel hankida täiendavat informatsiooni muusikategelaste kohta, kellest neile koolis räägitakse.

Siin on arenguruumi ja meil on sellest aegajalt juttu olnud aga praegu ei ole veel tegudeni jõudnud. Oleme küll oma külalisi viinud teistest muusikakoolidest. Ja selle peale vaadatakse seal üle piiri hästi, et läheme oma kultuuriinimestega ja näitame ja räägime. See on nagu meeldiv, võtab Parmo kokku mõned mõtted piiriülesest kultuurikoostööst. (Intervjuu Parmo)

Jānis Cimze nimeline Valka Muusikakool on Valka valla allasutus (Jānis Cimze nimelise Valka Muusikakooli põhimäärus) ning on direktor Mārtiņš Birnise sõnul väga tihedalt seotud Valka linna ja selle ümbruse kultuurieluga. Koostöö ja suhted piiriülese Valga Muusikakooliga on ammused ja Birnise arvates on saavutatud hea omavaheline kontakt.

[...] Sest vaatamata sellele, et praegu on need kaks linna, ajalooliselt on see üks linn sellise huvitava kultuurilise kihiga. Me läheme külla vabariigi aastapäeval, 18 novembril tulevad eestlased meie juurde külla ja me esineme koos kontsertidega. (Intervjuu Birnis)

Valka muusikakoolis õpib lapsi, kes elavad Valga poole peal. Nad on küll Eesti kodanikud aga rahvuselt defineerivad end kui venelased ja ukrainlased ning keel milles nad suhtlevad ja mille kultuuriruumis elavad on vene keel. Põhjus, mis venelased ja ukrainlased suunavad lapsi õppima Lätti, on Birnise arvates see, et nende haridussüsteem on nõudlikum. Samas ei

usu ta, et see neile olulise paremus annaks, [...] „Me võime teha mistahes süsteemi, ikkagi oli, on ja jääb väga oluliseks, missugune on õpetaja.“ (Intervjuu Birnis)

Küsimusele, kas Valga ja Valka muusikakoolid teevad koostööd ka näiteks puuduoleva spetsialisti leidmiseks kaksiklinna teisest poolest, toob Birnis välja hoopis murekoha, milleks on palgavahe

[...] *See on väga suur vahe. Kui see vahe oleks näiteks 50 euro kandis, pluss-miinus, võibolla 100, siis selline koostöö oleks võimalik. [...] Me täna ei saa konkureerida eestlastega. Ma võin kutsuda hea spetsialisti aga kui sellest kuulevad eestlased, nad võivad ta üle osta, lihtsalt. Küll aga nõustub ta, et ideena oleks see väga tervitav.* (Intervjuu Birnis)

Birnis peab oluliseks koostööd kahe kultuuriruumi vahel, mis aitab tervikuna kaasa kogu piirkonna arengule.

Eestlased, mina kui näen eestlasi, olen alati tahtnud määratleda kes selline on Valga elanik ja siis ma natuke, eestlased tunduvad mulle pragmaatiliste inimestena. Nad ma mõtlen, esmalt kolm korda mõtlevad ja siis teevad, lätlased võibolla üks kord mõtlevad ja teevad, aga tundub, et esmalt teevad ja pärast hakkavad mõtlema, mis on. See mulle väga meeldib eestlastes, kui nii on. No aga kui ei ole, mulle on neist selline ettekujutus jäänud.

Ühistegevus ei tohiks aga olla peale sunnitud, sest see toimib kõige paremini siis, kui on siiras. Näitena räägib Birnis ühest Euroopa Liidu projektist, millest ei saanud asja. Projekti tingimustes oli, et on vaja teha sellist tegevust, kuhu tuleb kaasata eestlasi ja veel, et nad avaldaksid selleks ise soovi. [...] „ma ei tea mida ma pean tegema Läti territooriumil, et eestlased siia tormaksid ja ütleksid et me tahame seda.“ Jääb mulje, et raha antakse läbimõtle mata tingimustel, kus nõudmised ei ole reaalsest elust ega arvesta inimeste ega asutustega ning vaja on midagi kunstlikult välja mõelda. (Intervjuu Birnis)

Piiriülene suhtlus Valga ja Valka muusikakoolide vahel aitab kaasa kogu piirkonna kultuurielu mitmekesisemaks muutumisele ja arengule. Koostöös tehakse ühiseid kontserte ja tähistatakse tähtpäevi. Vastavalt vajadusele ja võimalustele liiguvad kahe kooli vahel nii õpilased kui õpetajad. Tulevikus on kavas laiendada koostööd õppekavade ja õppetegevuste sidumisel.

3.10. Valga ja Valka koostööprojektid: spetsialistide vaade

Peamine struktuuriüksus Valka omavalitsuse poole pealt, kus tegeletakse ka piiriülese koostööga, on Arengu-, projektide ja turismiosakond. Osakonna juhataja Toms Simtiņš kirjeldab: „Meie osakond on peamine mis iga kuu teeb neid kohtumisi eestlastega, Valgaga ja [...] meie osakond alati osaleb seal ja räägime kõikidest probleemidest, mis on seotud spordi, kultuuri ja projektidega, kõigega.“ Positiivsena tõi Simtiņš koostööst rääkides välja, et midagi olulisemat ette võttes soovitakse teha seda koos Eesti poolega, sest mõeldakse Valgast ja Valkast nagu ühest linnast.

Sellepärast me, meil on suured projektid nagu Valga-Valka kesklinn, siin me rääkisime samuti kõik omavahel läbi, et mõista kuidas paremini märgistada piiri. [...] Küsisime kuidas nemad arvavad, on see hästi või mitte, samamoodi nemad meilt, on see hea või mitte. Et mõlemale poolele oleks hea.

Uue taristu rajamisel tuleks intervjuueeritava arvates samuti hästi läbi mõelda, kas linnas (kaksiklinna teises pooles) seda juba olemas ei ole, sest teist teha oleks ekstravagantne ja külastajaid jääks mõlema jaoks väheks. „Vaja on teha midagi natuke teistmoodi.“ (Intervjuu Simtiņš)

Valka turismiinfospetsialisti Laura Krastiņa hinnangul on turism tihedalt seotud kultuuriga, eriti piirilinnade Valka ja Valga kontekstis. Valka linnal erinevalt Valga linnast on olemas toimiv turismiinfopunkt¹⁰ ja selle töötajad tegelevad lisaks turistide teenindamisele ka piiriülese koostöö edendamise ja on abiks kultuuriürituste korraldamisel. Tema arvates sõltub kultuurivaldkonna tegevus paljuski kohalikust omavalitsusest ja selle juhtkonnast, kuigi on olemas riiklikud suunised ja kohustuslikud üritused, tehakse palju otsuseid kohapeal, lähtudes piirkonna elanike huvidest.

Krastiņa rõhutab, et koostöö Valka ja Valga vahel ei ole ainult vajadus, vaid ka suur võimalus – see võimaldab ressursse paremini kasutada, kutsuda tuntud esinejaid, suurendada publikunumbrit. Samas tõi ta välja probleemi infojagamisega: sündmuste kohta ei suudeta alati anda piisavalt kiiresti infot või pole see teisele poolele arusaadavas keeles. Krastiņa sõnul vajaks omavaheline kommunikatsioon kindlasti parandamist. (Intervjuu Krastiņa)

¹⁰ Valga sulges oma turismiinfopunkti 2022. aastal, kui riik lõpetas infopunktide rahastamise (Vt <https://lounapostimees.postimees.ee/7754269/pea-koik-louna-estti-turismiinfopunktid-on-kinni-pandud>).

Valga valla ettevõtlus- ja arenguspetsialist Mare Raid on kohaliku kultuurieluga seotud läbi arengukavade, ühistegevuste ja piiriüleste projektide. Valga ja Valka omavalitsuste töötajate vahelistel kohtumistel on ta osalenud ja jaganud oma kogemusi, mida on omandanud teistes Euroopa kaksiklinnades õppides. Hea näitena toimivast koostööst saab ta eeskujuks tuua Poola linna Slubice ja Saksamaa linna Frankfurt Oderi ääres ning millest Valga-Valka kaksiklinnal oleks võimalik seal kasutatud praktikaid üle võtta.

Frankfurt Oderi ääres ja Slubice on ürituste korraldamisel optimeerinud kulusid sellega, et need toimusid osaliselt partnerlinna poolel, kus oli võimalik neid läbi viia soodsama hinnaga. Piiriülest suhtlust lihtsustas oluliselt teises riigis räägitava keele oskamine. Just keelebarjääri näeb Raid ühe põhjusena, miks kogukonnad Eesti ja Läti poolel ei ole piisavalt lähenenud ning usub selle omakorda olevat tingitud minevikust, kus saadi hakkama vene keelega ega tuntud vajadust teise riigi riigikeele õppimise järele. Et piiriülest koostööd paremini toimima saada, peaks ettevõtlus- ja arenguspetsialisti sõnul koolides ja lasteaedades käivitama läti keele õppe ja Läti pool peaks sama tegema eesti keelega. (Intervjuu Raid)

Kvaliteetsete avalike teenuste meetme raames ja Euroopa Liidu toetusel rahastatud Valga Muusikakooli rekonstrueerimise projekti raames on partnerina kaasatud ka Valka omavalitsus.

[...] sest et seal ideaalis peaks lisaks muusikakooli sisemisele ja välimisele rekonstrueerimisele ka tulema niisugune ümber disainitud õueala, kus saab välikontserte pidada ja sinna on oodatud siis ka, ka Läti poole kultuuri- ja muud muusikainimesed, kas siis kontserte andma või siis seda nautima. Raid näeb selles üht võimalust, mis annab muinsuskaitsele linnaruumile natuke uut hingamist ja samas ergutab kultuuri nautima. (Intervjuu Raid)

Valga Vallavalitsuse välisprojektide spetsialisti Siim Kängsepa sõnul vaatamata mitmete välispartnerite olemasolule toimub suur osa piiriülesest koostööst just Lätis asuva Valka omavalitsusega.

[...] kuna Läti on meile kõige nii-öelda lähem omavalitsus, kellega meil on ka ühine piir ja linn. Et sellega seoses me ikkagi teeme, üritame väga palju asju koos teha, just ka inimeste poole pealt ja kogukondliku poole pealt ehk siis kultuuri koos teha.

Mõnel juhul tehakse enne koostöö alustamist ka uurimistööd elanike hulgas või sihtgruppide sees, sooviga selgitada välja, kas selline projekt on üldse vajalik. Enamasti aga tuleb üks osapool oma ideega ja teises omavalitsuses tuleb siis vastu võtta otsus, kas soovitakse selles

projektis osaleda. (Intervjuu Kängsepp) Kängsepp leidis, et Euroopa Liit toetab koostööprojekte palju, aga keeruliseks muudavad taotluse esitamise nõuded ja kriteeriumid, millele tuleb vastata.

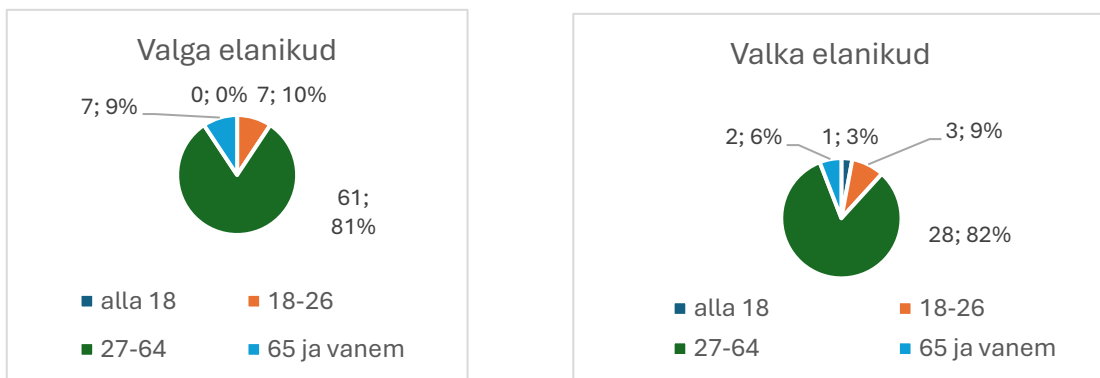
[...] mõnes projektikriteeriumis on üliinnovaatilised teemad, et sa pead tegema midagi, mida mitte keegi kunagi teinud ei ole ja nii edasi ja nii edasi, aga samas väikse linna elanike teadmised ja harjumused ei vasta absoluutselt sellele, mistõttu ei võeta neid projekte tihtipeale hästi vastu.

Samuti peab projektide puhul arvestama omaosalusega, kui INTERREGI programmi puhul on see tavaliselt 20% ja projektitoetus siis vastavalt 80%, mõnedel projektidel omaosaluse nõuet ei ole, aga näiteks kui reaalne investeering on projektist saadavast suurem, peab omavalitsus ise raha juurde leidma. Alati ei ole aga koostöö edendamiseks vajalik teha ühist projekti ning toob näitena välja Läti poole projekti, mille eesmärgiks on Valka laululava ja selle ümbruse rekonstrueerimine ja mis kindlasti mõjub positiivselt ka Valga-Valka imidžile. (Intervjuu Kängsepp)

Valga ja Valka koostöö piiriülestes projektides on tihe ja mitmetasandiline, kus mõlemad osapooled rõhutavad partnerluse olulisust, tuues välja nii praktilised kui strateegilised aspektid. Oluline on omavahel koordineerida tegevusi, et vältida dubleerimist ja tagada projektide mõlemapoolne kasulikkus.

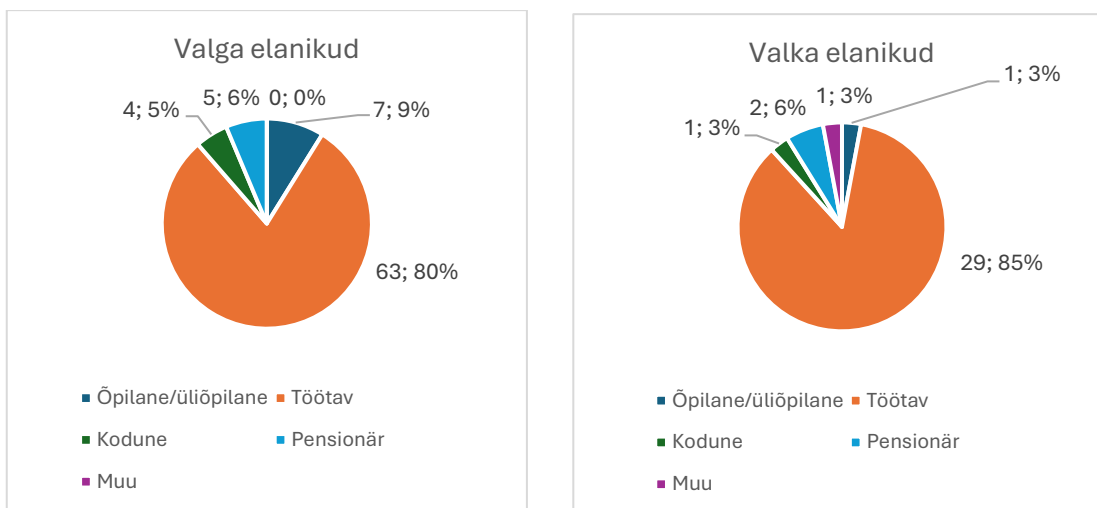
4. Veebiküsitluse tulemuste analüüs

Küsitluse eesmärk oli välja selgitada kaksiklinna elanike teadlikkus koostööst kultuurivaldkonnas, milline on nende huvi piiriüleste kultuuriürituste vastu ja kui hästi teatakse ja kui palju külastatakse linna teises pooles asuvaid kultuuriasutusi. Samuti sooviti küsitlusega hinnata senise koostöö mõju ja tähendust kogukondadele mõlemal pool piiri ja tuvastada võimalikud takistused selle toimimisel. Küsimustikule vastamine oli anonüümne. Piiriülese koostöö küsimustikule laekus 109 vastust. Vastanutest 92 olid naised ja 17 mehed, varianti „Muu“ ei valinud keegi. Valga elanikke oli 75 ja Läti poolelt Valkast oli vastanuid 34. Küsitlusele vastanute vanusegrupid jagunesid järgmiselt: alla 18, 18-26, 27-64, 65 ja vanemad (vt Joonis 1).

Joonis 1. Küsitlusele vastanud Valga ja Valka elanike vanuseline jaotus. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Kõige enam vastanuid, 89, oli vanusevahemikus 27-64. Noori, vanuses 18-26 ja eakaid vanuses 65 ja enam, oli vastanute seas samas suurusjärgus, vastavalt 10 ja 9, küsitlusele vastas vaid üks noorem kui 18-aastane isik. Valdav enamik vastanutest, arvukselt 92, olid töötavad, pensionäre oli 7, õpilasi ja üliõpilasi oli kokku 8, variandi „kodune“ valis 5 ja variandi „Muu“ 1 vastanutest. Vastanutest 4 korraga nii õppisid kui töötasid (vt Joonis 2).

Joonis 2. Küsitlusele vastanud Valga ja Valka elanike tööstaatus. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

4.1. Teadlikkus kaksiklinna mõlemal pool piiri asuvatest kultuuriasutustest – võrdlus Valga ja Valka elanike vahel

Teadlikkus kaksiklinna kultuuriasutustest on hea alus piiriülesele kultuurikoostööle. Küsitlusele valiti mõlemast linnapoolt kokku 11 kultuuriasutust, mille osas paluti vastajatel valida kolme variandi vahel – „olen kuulnud, olen külastanud“, „olen kuulnud, ei ole külastanud“ ja „ei ole kuulnud“. Saadud tulemuste paremaks võrdluseks on andmed koondatud tabelisse (vt Tabel 2).

Tabel 2. Kultuuriasutustest teadlikkuse võrdlus. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

		Olen kuulnud, olen külastanud	Olen kuulnud, ei ole külastanud	Ei ole kuulnud
Valga Kultuurikeskus	Valga elanik	96 %		4 %

	Valka elanik	82,4 %	14,7 %	2,9 %
Valka linna kultuurimaja	Valga elanik	56 %	38,7 %	5,3 %
	Valka elanik	91,2 %	8,8 %	
Valga Keskraamatukogu	Valga elanik	94,7 %	2,7 %	2,7 %
	Valka elanik	26,5 %	61,8 %	11,8 %
Valka maakonna keskraamatukogu	Valga elanik	13,3 %	52 %	34,7 %
	Valka elanik	91,2 %	5,9 %	2,9 %
Valga Muusikakool	Valga elanik	78,7 %	18,7 %	2,7 %
	Valka elanik	35,3 %	64,7 %	
J. Cimze nimeline Valka Muusikakool	Valga elanik	12 %	68 %	20 %
	Valka elanik	82,4 %	17,6 %	
Valka maakonna Laste-ja Noorte Spordikool	Valga elanik	8 %	40 %	52 %
	Valka elanik	64,7 %	35,3 %	
Valka Kunstikool	Valga elanik	16 %	72 %	12 %

	Valka elanik	79,4 %	20,6 %	
Valga Muuseum	Valga elanik	96 %	1,3 %	2,7 %
	Valka elanik	73,5 %	23,5 %	2,9 %
Valka koduloomuuseum	Valga elanik	21,3 %	41,3 %	37,3 %
	Valka elanik	94,1 %	5,9 %	
SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon	Valga elanik	85,3 %	6,7 %	8 %
	Valka elanik	47,1 %	23,5 %	29,4 %

Üldine suundumus on, et teatakse rohkem „oma“ linna asutusi, Valga elanikud teavad ja külastavad rohkem Valga linna kultuuriasutusi ja Valka elanikud tunnevad ja külastavad rohkem Valka samalaadseid asutusi. Kõige paremini teada kultuuriasutus mõlemas linnapooles on Valga Kultuurikeskus, kus Valga elanikest on käinud 95,9 %, Valka elanike protsent on vastavalt 82,4 ja vaid 12,9 % ei ole sellest üldse kuulnud, seega on tegemist suhteliselt kõrge teadlikkusega. Valka linna kultuurimaja teab Läti elanikest 91,2 %, Valga puhul on see 55,4 % ja 5,4 % ei ole sellest kuulnud.

Valga Muuseum ja Valka koduloomuuseum on mõlemad oma linna elanike seas kõrge külastatavusega, vastavalt 95,9 % ja 94,1 %, seevastu teadlikkus Valka koduloomuuseumist on Valga elanike seas palju madalam – vaid 21,6 % on seal käinud, 36,5 % pole sellest aga kuulnudki. Põhjuseks võib olla, et Valga Muuseumi asukoht on kesklinnas ja Valka koduloomuuseum jääb pigem linna äärde.

Sihtasutus Valga Isamaalise kasvatuse Püsiekspositsioon on oma olemuselt teemaparkmuuseum, mille koostööpartnerid on teiste hulgas ka Läti Politsei ja Läti Päästeteenistus (SA VIKP veebileht). Valga elanike seas teab ja on külastanud militaarmuuseum 85,1 %, Valka

elanikest on seda teinud ainult 47,1 % ja 29,4 % valis vastusevariandi pole kuulnud. On võimalik, et Läti poole peal küsitlusele vastanute seas tekitas segadust ka asutuse ametlik nimetus, sest Valga poole peal kutsutakse seda samuti rohkem nimetusega Sõjamuuseum.

Raamatukogudel on tugev lokaalne seotus ja madal piiriülene külastamine. Valga Keskraamatukogu teavad ja on külastanud 94,6 % linnaelanikest aga vaid neljandik Valka elanikest 26,5 % on seda teinud. Veelgi suurem on vahe Valka maakonna keskraamatukogu külastajate vahel, Valka elanikest 91,2 % on seal käinud, Valga elanikest 35,1 % pole sellest aga kuulnudki.

Teadlikkus huvikoolidest on suur pigem kohalikul tasandil ja kõrged külastatavuse näitajad on Valga Muusikakoolil valgalaste seas – 78,4 % ja Valka J. Cimze nimelisel Muusikakoolil valkalaste seas on see protsent 82,4. Valga Muusikakooli teab 64,7 % Valka elanikest ja 35,3 % on seda külastanud. Valgalastest teab Valka J. Cimze nimelist Muusikakooli 68,9 % elanikest, aga vaid 12,2 % on seda külastanud, 18,9 % pole sellest aga kuulnudki.

Valka maakonna Laste- ja Noorte Spordikooli osas valitseb valgalaste seas suur teadmatus ja 51,4 % pole sellest kuulnudki ning külastanud on seda vaid 8,1 % elanikest, Läti poole peal on aga külastatavuse protsent 64,7 ja vastusevarianti „pole kuulnud“ ei valinud keegi. Paremini teatakse Valga poole peal Valka Kunstikooli, 71,6 % on sellest kuulnud ja 16,2 % on seda külastanud, lätlaste seas on kunstikooli külastatavuse protsent kõrge 79,4.

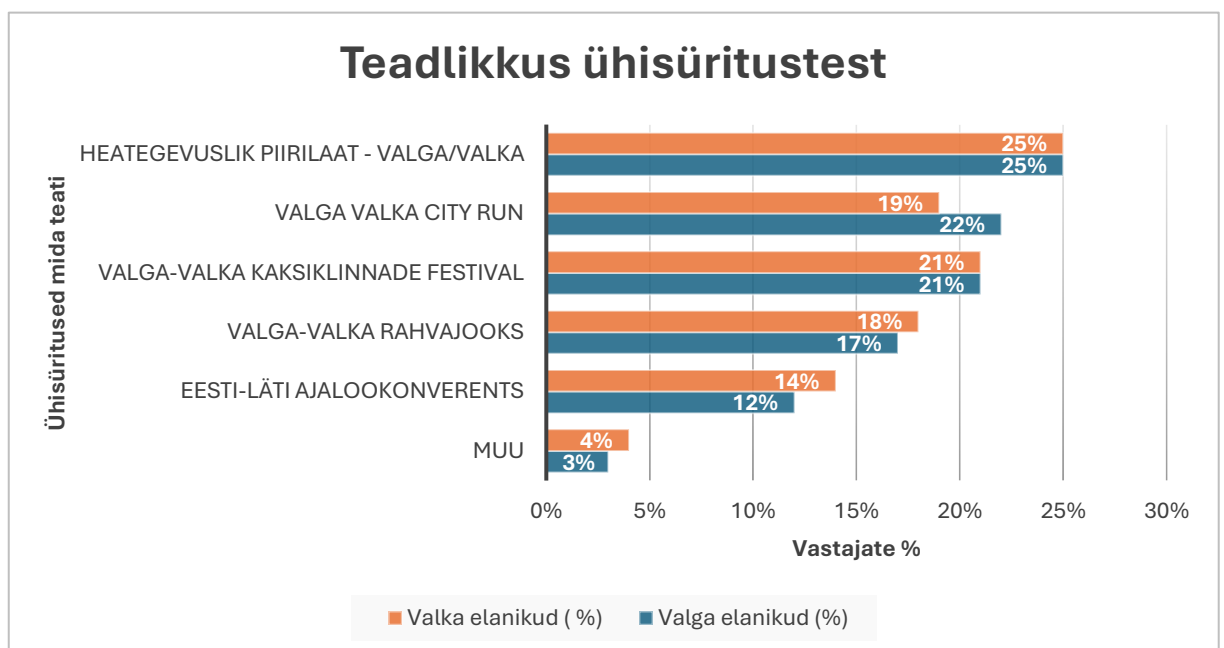
Selgus, et kõik peamised kultuuriasutused on oluliselt rohkem tuntud ja külastatud oma linna elanike seas. Mõned Valga asutused, nagu näiteks Valga Kultuurikeskus ja Valga Muuseum on suhteliselt hästi tuntud ka Valka elanike seas. Vastupidine suund on nõrgem – Valka kultuuriasutusi teatakse ja külastatakse Valga elanike poolt palju vähem.

4.2. Teadlikkus kaksiklinna ühiselt korraldatavatest üritustest ja andmed nendel osalemise kohta

Selgitades välja, kas ja milliseid kaksiklinna ühiseid üritusi teatakse mõlemas linnapooles, saab teha nii praktilisi kui sotsiaal-kultuurilisi järeldusi. Kui samu üritusi teatakse mõlemas linnapooles, võib järeldada, et info liigub hästi kahe linna vahel ning elanike seas on olemas

huvi ja nad on ka kaasatud ühistes tegevustes. Seevastu, kui ühiseid üritusi teatakse vähe või erinevaid, võib see viidata puudulikule infovahetusele.

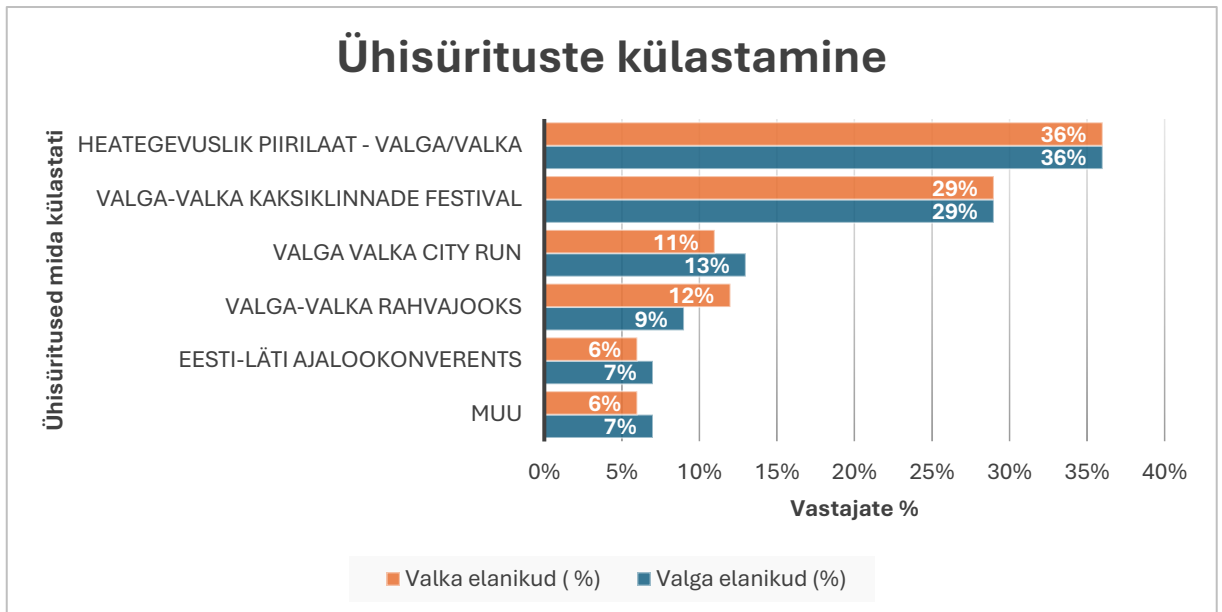
Küsitluses uuriti nii Valga kui Valka elanikelt, milliseid kaksiklinna ühiselt korraldatavaid üritusi nad teavad. Valikvastused olid: Valga-Valka Kaksiklinnade festival, Heategevuslik Piirilaat – Valga/Valka, Valga Valka City Run, Valga-Valka rahvajooks ja Eesti-Läti ajalookonverents. Vastuste valikute osas ei olnud piire ja võimalus oli lisada oma variante. Kõige populaarsemaks ühisürituseks oli Heategevuslik Piirilaat – Valga/Valka, teistest pisut vähem teati Eesti-Läti ajalookonverentsi. Teised vastusevariandid osutusid suhteliselt võrdselt valituks (vt Joonis 3). Omapoolsete variantidena lisati „Aasta tantsuga projekt“, „Erasmus +“, „Kunagi taheti teha ühine jaanipäev. Kunagi taheti teha õllefestival. Aga Eesti pool on olnud suureks piduriks“, „Kunagi toimub kahe linna ühine matk/orienteerumine“, „Piirideta pidu Ramsi veski juures“, „Jaanipidu, tantsupidu“, „Tsirkus“, „Kahjuks need üritused ei täida kaks riiki üks linn sisu. Need on vaid üritused, mitte kommuune siduvad igapäevased meetodid/asjad“, „Jaanipäevad, tantsupeod“, Valka-Valga kunstnike näitus“, „Rongkäik linnapeol“, „Muuseumipäevad“ ja „Mitte ühtegi“.

Joonis 3. Kaksiklinnade ühiselt korraldatavad üritused millest ollakse kuulnud. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Vastustes järgmisele küsimusele, mis puudutas eelpool nimetatud ühisüritustel osalemist, esines rohkem varieeruvust. See näitab, et teadlikkus ei võrdu automaatselt kaasatusega.

Kõige enam külastatavaks ürituseks oli Heategevuslik Piirilaat – Valga/Valka, millega sarnase populaarsusega oli ka Valga-Valka Kaksiklinnade festival. Seevastu spordiürituste ja spetsiifilisema ajaloovaldkonna ürituse puhul oli vahe ürituse toimumisest teadmise ja sellel osalemise vahel peaaegu kahekordne (vt Joonis 4).

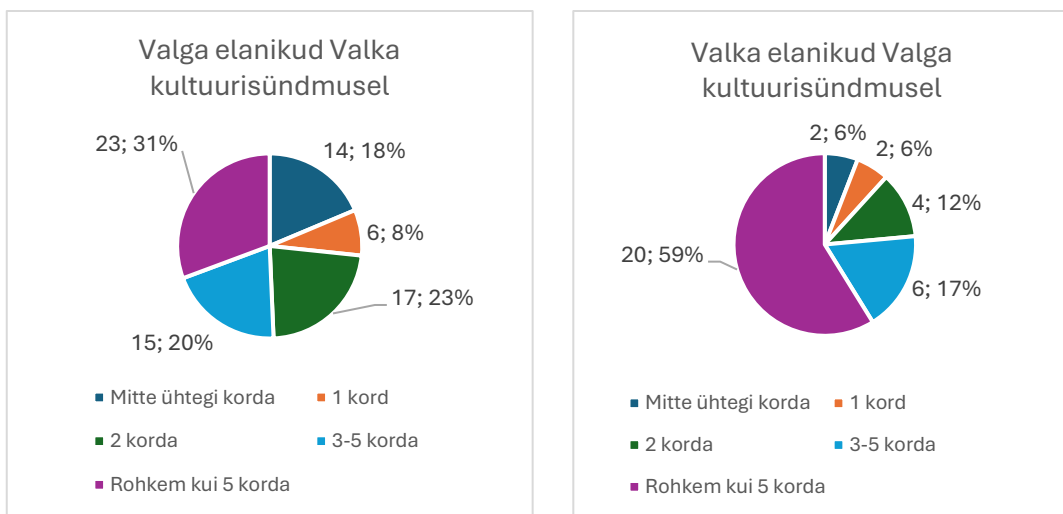
Joonis 4. Kaksiklinnade ühiselt korraldatavad üritused mida ollakse külastanud. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Kuna üritused olid laialdaselt tuntud mõlemas linnapooles, näitab see, et need on piisavalt suured või tähenduslikud, et ületada haldusüksuse piire. Ühtemoodi vastasid nii Valga kui Valka elanikud, mis viitab piirilinna elanike kultuurilisele sidususele ja sarnastele huvidele.

Küsimusega, mitu korda on elanikud külastanud kaksiklinnade ühiselt korraldatud üritusi, sooviti saada informatsiooni, kas inimestel on püsiv huvi ja kas nad tunnevad end üritustel hästi ja oodatuna. Samuti näitab see, kui aktiivselt suhtlevad ja liiguvad inimesed kahe linna vahel. Üritused, mida oli külastatud rohkem kui viis korda, olid küsitluse põhjal Valga-Valka Kaksiklinnade festival ja Heategevuslik Piirilaat – Valga/Valka. Valga Valka City Run, Valga-Valka rahvajooks ja Eesti-Läti ajalookonverents olid aga sündmused, kus enam kui pooled küsitletutest ei olnud kordagi osalenud. Ehkki kõik küsitluses välja toodud üritused on muutunud juba traditsioonilisteks, näitab tulemus, et eelistatakse meelelahutusliku iseloomuga kultuurisündmusi. Vastustest ei tulnud välja märkimisväärseid erinevusi eestlaste ja lätlaste vahel.

4.3. Teadlikkus kaksiklinna teisel pool piiri toimuvatest kultuurisündmustest

Vastused küsimusele kaksiklinna teisel pool piiri toimunud kultuurisündmuste küllastatavuse kohta näitasid, et Valka elanikud on aktiivsemad küllastama Valga poolel toimunud kultuurisündmusi ja 59 % valis vastusevariandi „rohkem kui 5 korda“, valgalastel oli see protsent vastavalt 31. Neid, kes olid teisel pool piiri toimunud kultuurisündmust küllastanud 3-5 korda oli valgalaste seas 20 % ja valkalaste seas 17 %. Mitte ühtegi korda polnud seda teinud 19 % valgalastest ja 6 % valkalastest. Tugev erinevus piiriüleses aktiivsuses võib viidata Valga kui tugevama tõmbekeskuse rollile. Keskmise aktiivsusega kultuuriürituste küllastajaid (3-5 korda) oli mõlemas linnas sarnases osakaalus, mis näitab, et on üks ühine „huviliste“ kiht, kes mõlemal pool piiri osaleb, mõõdukalt kuid siiski regulaarselt (vt Joonis 5).

Joonis 5. Valga ja Valka elanike osalemine teisel pool piiri toimunud kultuurisündmusel. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Küsitletavatel paluti kirja panna need üritused, mida nad on küllastanud teisel pool piiri. Eesmärk oli saada informatsiooni nende kultuuriga seotud ürituste küllastatavuse kohta, mida ei korraldata ühiselt ja mille järele ühel või teisel pool piiri on tegelikult olemas huvi. Vastustes nimetati siiski korduvalt ka ühisüritusi nagu Piirilaat või Kaksiklinna festival, mis toimuvadki samaaegselt mõlemal pool piiri (vt Tabel 3).

Tabel 3. Üritused teisel pool piiri. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

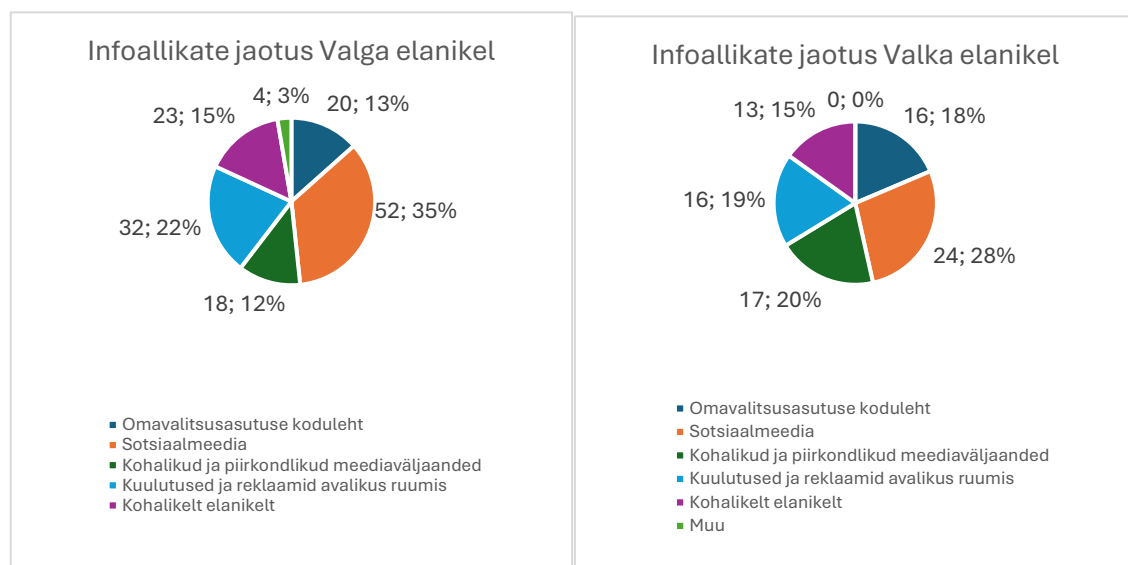
Üritused teisel pool piiri	Eestlased	Lätlased
Erinevad laadad (sealhulgas Piirilaat)	16	11
Kontserdid kultuurimajas, vabas õhus ja kirikus	12	14
Kaksiklinna festival (selle erinevad üritused)	8	6
Erinevad spordi- ja kultuuriüritused	3	6
Näitused	1	6
Jooksusarjad	9	1
Piiriülene kohvikutepäev	2	1
Kuuse avamine/tulede süütamine kuusel	1	2
Ei oska öelda/ei oska vastata	2	2
Laulu- ja tantsupidu	17	
Jaanipäev	15	
Tsirkusetuur	3	
Muu sündmus (meeleavaldus, toodete esitus)	2	
Aastavahetus	4	
Erinevad festivalid	5	
Muuseumiöö, kirikuteöö		3
Kino		5
Milfest (selle erinevad üritused)		8
Teater		3
Ajalookonverents		1

Vastustest nähtus, et ürituste tüüp mõjutab, kes neist osa võtavad. Mõlemad nii eestlased kui lätlased külastavad aktiivselt laatasid ja kontserte, mis on tavaliselt rahvalähedased ja

kogukonnakesksed. Spordiüritused toovad kokku mõlemad kogukonnad, kuid eestlastele meeldib rohkem jooksmas käia Läti poole peal. Lätlased kalduvad rohkem kultuuriliste ja harivate sündmuste poole nagu näituste külastamine, teatris ja kinos käimine. Eestlased külastavad Lätis rohkem traditsioonilisi ja rahvuspühadega seotud üritusi.

4.4. Infoallikad ja hinnang saadava info hulgale ja leitavusele

Sellele, et inimesed oleksid huvitatud piiriülesest kultuurivahetusest, aitab kaasa info kättesaadavus ja nähtavus. Selgitamaks välja, millistest kanalitest saadakse informatsiooni kaksiklinna teisel pool piiri toimuvate kultuurisündmuste kohta, paluti vastajail küsitluses nimetatutest märkida kõik sobivad. Küsitluses olid infoallikatena välja toodud järgmised variandid: omavalitsusasutuse koduleht, sotsiaalmeedia, kohalikud ja piirkondlikud meediaväljaanded, kuulutused ja reklaamid avalikus ruumis ja kohalikud elanikud. Valikuga „Muu“ jäeti ka võimalus lisada omapoolne variant.

Joonis 6. Kultuurisündmuste kohta info hankimise allikad. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Kõige populaarsema infohankimise kanalina märgiti sotsiaalmeediat ja seda nii Valgas (35 %) kui Valkas (28 %). Sellele järgnesid Valga poole pealt „kuulutused ja reklaamid avalikus ruumis“ 21 %, Läti poole pealt olid aga võrdselt (19 %) nimetatud „kuulutused ja reklaamid avalikus ruumis“ ja „omavalitsusasutuse koduleht“. Suhteliselt sarnaselt (Valgas 16 % ja Valkas 15 %) saadi infot kultuurisündmuste kohta kohalikelt elanikelt. Omavalitsusasutuse kodulehelt sai oma informatsiooni vaid 14 % küsitlusele vastanud Valga elanikest. Kohalikke ja piirkondlikke meediaväljaandeid nimetas infoallikana 20 % Valka ja 12 % Valga elanikest (vt Joonis 6).

See näitab, et sotsiaalmeedia on peamine ja kõige kättesaadavam kanal, mille kaudu Valga ja Valka elanikud saavad infot teise linna kultuurisündmuste kohta. Neile, kes ei kasuta sotsiaalmeediat, on endiselt tähtsad infoallikad plakatid, kuulutused ja stendid mis on füüsilisel kujul paigutatud linnaruumi. Omavalitsuste kodulehed on pigem vähe kasutatud ning seda eriti Valga elanike seas. Samuti on kohalikul ja piirkondlikul meedial väiksem osakaal Valgas kui Valkas. Suulise info levimine kohalike elanike kaudu näitab, et kogukondlikul suhtlemisel on oluline roll infovoogude liikumisel ja see on kindlasti võimalus informatsioonil levida ka seal, kus ametlikud kanalid ei toimi.

Elanikel paluti anda hinnang väitele, et informatsiooni kaksiklinna teises pooles toimuvate kultuurisündmuste kohta on piisavalt. Valga elanikud eelistasid varianti „pigem ei nõustu“, mille valis 48 %, 33,3 % valisid variandi „pigem nõustun“. Variandi „nõustun täielikult“ valis 4 %, „ei nõustu üldse“ valis 8 % ja „ei oska/saa vastata“ valis 6,7 %. Valka elanike poolt leidis teistest enam, 44,1 % märkimist variant „pigem nõustun“, sellele järgnes 26,5 % „nõustun täielikult“, 20,6 % valis vastuseks variandi „pigem ei nõustu“, „ei nõustu üldse“ valis 5,9 % ja „ei oska/saa vastata“ varianti eelistas 2,9 % vastanutest.

See näitab, et Valka elanikud on info kättesaadavusega rohkem rahul kui Valga elanikud. 70,6 % (44,1 % „pigem nõustun“ + 26,5 % „nõustun täielikult“) leiavad, et infot on piisavalt. Valga elanikest ainult 37,3 % (33,3 % „pigem nõustun“ + 4 % „nõustun täielikult“) jagavad seda arvamust. Enam kui pooled Valga elanikest arvavad, et infot Valka sündmuste kohta ei ole piisavalt. Mõlemas linnas valis vastusevariandi „ei oska/saa vastata“ vähem kui 7 % vastanutest, millest võib järeldada, et enamik inimestest omab selget arvamust ja on saadava infohulgaga kas rahul või selles pettunud.

Elanikel paluti hinnata ka väidet, et infot kaksiklinna teisel pool piiri toimuvate kultuurisündmuste kohta on lihtne leida. Valga elanikest 46,7 % valis vastusevariandi

„pigem ei nõustu“, millele järgnes 37,3 % valik „pigem nõustun“. Võrdselt 5,3 % said valikud „nõustun täielikult“, „ei nõustu üldse“ ja „ei oska/saa vastata“. Valka elanikud eelistasid kõige enam, 47,1 % varianti „pigem nõustun“, 29,4 % valis variandi „nõustun täielikult“, 14,7 % valis variandi „pigem ei nõustu“, 2,9 % „ei nõustu üldse“ ja 5,9 % valis variandi „ei oska/saa vastata“.

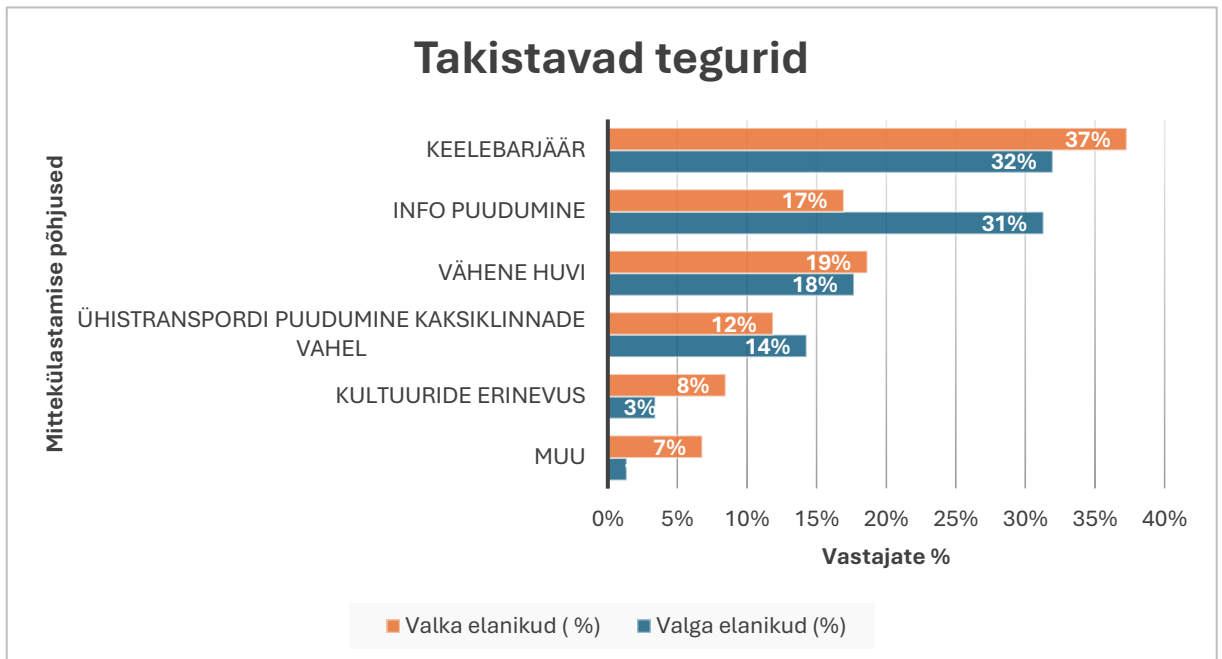
Valga elanikud peavad info leidmist Valka sündmuste kohta pigem raskeks. 46,7 % valis „pigem ei nõustu“, lisaks 5,3 % „ei nõustu üldse“ – ehk üle poole vastanutest olid pigem kriitilised. Ainult väga väikese protsendi elanike arvates on info kergesti leitav. Valka elanikest 76,5 % arvates on infot pigem lihtne leida ja hätta jääb info otsimisega alla 3 % elanikest. Taas ilmneb selge kontrast kahe linna vahel – Valga elanikud on valdavalt rahulolematud ja tajuvad Valka kultuuriinfot raskesti leitavana. Valka elanikud on pigem rahul, mis tähendab, et kultuuriinfo on neile paremini kättesaadav.

4.5. Kaksiklinna teises pooles toimuvate kultuuriürituste mittekülastamise põhjused

Selleks, et kaksiklinna elanike soovidega paremini arvestada ja samuti sobivaid ühisüritusi planeerida, sooviti küsitlusega välja selgitada, miks inimesed ei külasta linna teises pooles toimuvaid kultuuriüritusi. Vastajatel oli valikust võimalik märkida kõik neile sobivana tundunud ja valiku all „Muu“ lisada omapoolne variant.

Valka elanike puhul oli ülekaalukalt suurimaks põhjuseks keelebarjäär, nii arvas 37 % vastanutest. Valga elanikud tõid samuti välja keelebarjääri 32 %, aga peaaegu sama suure põhjusena nähti info puudumist 31%. Valga elanikest 18 % tõi kultuurisündmuste mittekülastamise põhjusena välja vähese huvi, 14 % arvas, et probleemiks on ühistranspordi puudumine kaksiklinnade vahel, kultuuride erinevus oli põhjuseks 3 % valgalaste arvates. Valka elanikud tõid keelebarjääri järel teise suure põhjusena välja huvi puuduse, mille valis 19 % vastanutest, 17 % arvas, et põhjus on info puudumises. Ühistranspordi puudumine kaksiklinnade vahel pidas põhjuseks 12 % valkalasi, 8 % arvas, et põhjus on kultuuride erinevus ja 7 % Valka poolt vastanutest märkis omapoolsete variantidena: „ma ei saa küsimusest aru“, „olen neist huvitatud“, „mitte mingil juhul, küsimus ei ole õigesti

sõnastatud“ ja „Põhjused külastada või mitte külastada? Mul on piisavalt teavet ja ma leian selle mida otsin.“ (vt Joonis 7). Küsitluses valiku „Muu“ all välja toodud variandid viitavad sellele, et küsimuse sõnastus on mõne läti keeles vastaja jaoks olnud kohmakas ja jäänud osadele segaseks. Mõned inimesed aga ei tundnud, et küsimus neid üldse puudutab, sest nad on aktiivsed külastajad, kel puuduvad takistused.

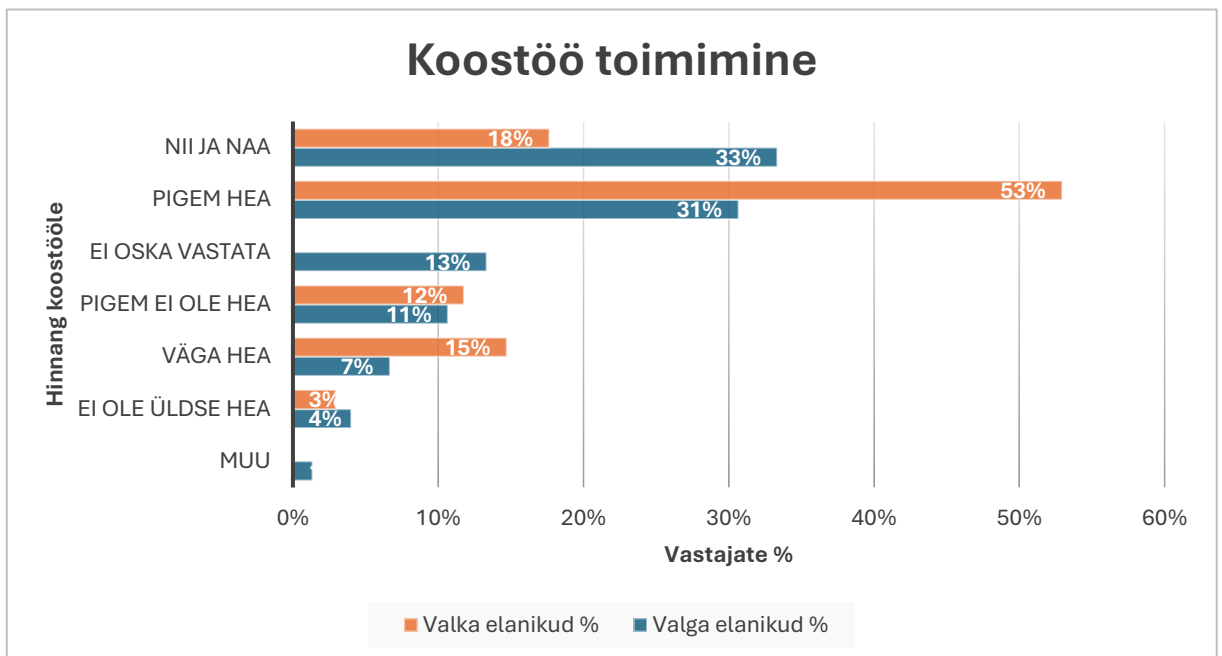
Joonis 7. Kaksiklinna teises pooles toimuvate kultuurisündmuste mittekülastamise põhjused. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Keelebarjäär on peamine takistus mõlemas linnas, mis mõjutab kultuurisündmustel osalemist. Raskesti mõistetavaks ei jää mitte ainult üritustel toimuv, vaid alguse võivad probleemid saada juba sellest, et reklaam ei ole arusaadav ühtviisi mõlemale poolele. Eriti Valga elanikud toovad välja põhjusena info puudumise. Peaaegu viiendik küsitlusele vastanud Valga ja Valka elanikest tunnistasid, et neil lihtsalt puudub huvi.

Osalust vähendab ka ühistranspordi puudumine kahe linna vahel ning võib oluliselt mõjutada elanikkonna eakamaid liikmeid. Kultuurilisi erinevusi toodi põhjusena välja vähe, mis näitab, et inimesed on üldiselt avatud teise poole kultuurile ja takistused on pigem praktilist laadi või tingitud puudulikust kommunikatsioonist.

4.6. Valga ja Valka elanike hinnang kultuurikoostöö toimimisele

25 elanikku (33 % vastajatest) Valga poolelt andis piiriülesele kultuurikoostööle hinnangu „Nii ja naa“, 23 valgalast (31 %) aga leidis, et see on pigem hea. 13 % ei osanud vastata, 11 % arvas, et koostöö pigem ei ole hea, 7 % valis variandi „Väga hea“ ja 1 % variandi „Muu“. Valka elanike hoiakud olid tunduvalt positiivsemad ja 53 % andis sellele hinnangu „Pigem hea“, 15 % hindas koostööd väga heaks, 18 % arvas, et see pigem ei ole hea ja 3 %, et „Ei ole üldse hea“ (vt Joonis 8).

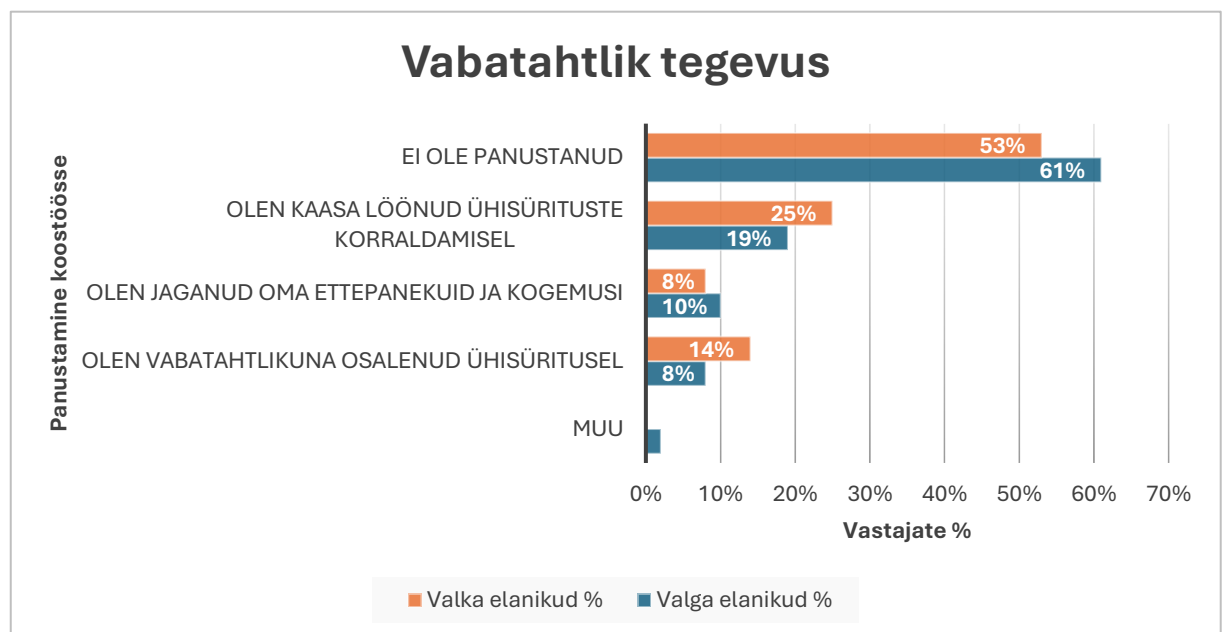

Joonis 8. Kaksiklinna elanike hinnang kultuurikoostöö toimimisele. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Kombineerides vastusevariante „Väga hea“ ja „Pigem hea“, andsid 68 % valkalastest koostööle positiivseid hinnanguid. Võrdluseks Valga poolel leidis koostöö olevat hea vaid 38 % vastanutest. See viitab, et Valka elanikud näevad kultuurikoostöös suuremat kasu ja tunnevad sellega suuremat sidet. Valga pool on kriitilisem või ettevaatlikum, vastuste „Nii ja naa“ ning „Ei oska öelda“ kõrge osakaal annab tunnistust ka teadmatusest koostöö sisust ja mõjust.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Valka elanikud hindavad piiriülest kultuurikoostööd selgelt positiivsemalt kui Valga omad. See viitab vajadusele parandada infovahetust, suurendada nähtavust ning kaasata Valga elanikke aktiivsemalt koostööprojektidesse. Et lätlased on koostöö suhtes entusiastlikumalt meelestatud, võib tuleneda ka kultuurilistest erinevustest.

Küsitlusega sooviti samuti teada saada, kas ja mil määral on kaksiklinna elanikud nõus ise panustama piiriülesesse kultuurikoostöösse.

Joonis 9. Valmisolek panustada piiriülesesse kultuurikoostöösse. Autor: Piret Villemson, veebiküsitluse põhjal

Suur osa vastanutest, 61 % Valga elanikest ja 53 % Valka elanikest, ei olnud osalenud piiriülese kultuurikoostööga ja ühisüritustega seotud tegevustes. Ühisürituste korraldamisel oli kaasa löönud 19 % valgalastest ja 25 % Valka elanikest, ühisüritusel olid vabatahtlikuna osalenud 8 % valgalasi ja 14 % valkalasi, oma ettepanekuid ja kogemusi oli jaganud 10 % valgalastest ja 8 % Valka elanikest (vt Joonis 9).

Vastustest võib järeldada, et enamik inimesi pole veel kaasatud ega osalenud piiriülese koostöö tegevustes. Mõlemas linnas on ka aktiivne panustamine ideede või ettepanekutega suhteliselt madal. Potentsiaali on, õige teavitustöö ja kaasamisviisidega saaks osalusprotsenti oluliselt tõsta.

5. Arutelu ja järeldused

Selles peatükis analüüsitakse kokkuvõtlikult empiirilise uurimuse käigus saadud materjali. Esitatakse uurimistöö põhjal tehtud järeldused ja lisatakse soovitusel kuidas edendada kultuurikoostööd Valga ja Valka vahel.

Valga ja Valka omavalitsuste vahelised peamised koostöövormid on ametlikud koostöölepped ja ühisprojektid Euroopa Liidu toel. Samuti tehakse koostööd ühisürituste korraldamisel ja erinevate kultuurisündmuste läbiviimisel. Mitmed mõlema osapoole poolt aktsepteeritud koostöölepingud toetavad kultuurivahetust, infrastruktuuri arendamist ja kogukondade lõimimist.

Koostööd kujundanud teguritena saab eelkõige välja tuua nii ajaloolise kui geograafilise tausta. Valga ja Valka on olnud üks linn, mille algus kuulub 13. sajandisse asukohaga ajaloolisel Liivimaal – Eesti ja Läti piirialal, kus eri rahvused, keeled ja kultuurid on sajandeid kõrvuti elanud. See on loonud mitmekeelse ja multikultuurse keskkonna, kus eesti ja läti identiteet põimuvad. 19. sajandil kui linn kujunes oluliseks raudtee- ja kaubandussõlmeks, tugevdas see veelgi seotust Eesti ja Läti vahel.

Nõukogude Liidu ajal olid kaks linna küll rangelt eraldatud, kuid füüsiline piir jäi sümboolseks. Pärast Eesti ja Läti liitumist Euroopa Liidu ja Schengeni viisaruumiga, on Valga ja Valka taas avatud ja tihedas koostöös, toimides mitmes mõttes kui üks linn. Valga ja Valka jagavad nii sarnast kultuuripärandit kui -traditsioone.

Oma mõju piiriülesele koostööle on keelelisel ja kultuurilisel mitmekesisusel, lisaks eestlastele ja lätlastele elab mõlemas linnas mitmeid vene keelt emakeelena kõnelevad ja teisi rahvusi. Seetõttu võib keerulisem olla leida ühisosa, mis sobiks mõlema linna elanikele. Samas pakuvad kaksiklinna ühiselt korraldatavad üritused võimaluse tutvustada ja kogeda erinevaid kultuure, traditsioone ja keeli.

Kui korraldada kultuurisündmust, mille osalejad tulevad kahest eri riigist, tuleb arvestada mitmete aspektidega. Üritusel peavad täidetud olema mõlema osapoole õiguslikud ja administratiivsed nõuded, seepärast on oluline juba sündmuspaiga valik – kas korraldada

ühel või mõlemal pool piiri? Mõelda tuleb nii transpordi kui majutuse peale, tagada tuleks lihtne ligipääs ja ööbimisvõimalused.

Rahastuse hankimisel kultuuriürituse korraldamiseks on mõistlik lisaks kohalikele fondidele otsida toetusi Euroopa Liidu programmidest, mille eesmärgiks on piiriülese koostöö edendamine. Sponsorite ja koostööpartnerite otsimisel on võimalus kaasata mõlema riigi ettevõtteid ja organisatsioone. Kultuurikoostöö on osa suuremast strateegiast, mille eesmärk on elavdada kohalikku majandust ja tugevdada kogukonna identiteeti.

Magistritöö uuringu raames läbi viidud intervjuude käigus selgus, et piiriülest koostööd tehti nii omavalitsuste kui allasutustena käsitletavate kultuuriasutuste vahel ja huvitatud olid sellest kõik osapooled. Pikaajaline koostöö on kohalikku kultuuriellu toonud mitmeid traditsiooniks saanud ühisüritusi, mille korraldamisel saavad kokku osapoolte teadmised ja kogemused mõlemalt poolt piiri.

Koostöö suhtes optimistlikumalt meelestatud olid kultuuriasutuste juhid, rõhutades otsekontaktide olulisust kultuuriasutuste endi vahel ja leides omavalitsuse kaasamise vajaliku olevat pigem juhtudel, kui üritus korraldatakse rohkem kui kahe piiriülese partneri vahel või siis on koostööpartnerite tegevusvaldkond pisut erinev. Omavalitsuste esindajad rõhutasid küll piiriülese koostöö olulisust, kuid jäid selle suurendamise vajalikkuse osas pigem ettevaatlikuks.

Kaksiklinna elanike seas läbi viidud veebiküsitlusest selgus, et kaksiklinna ühiselt läbi viidavaid üritusi teati pigem hästi ning osati neid lisaks küsitluses välja toodutele ka mitmeid täiendavalt juurde lisada. Ürituste külastamisel oli aga selgelt aktiivsem Valka elanike pool. Samuti olid Läti poole elanikud teadlikumad teisel pool piiri – Valgas tegutsevatest kultuuriasutustest. Üldse olid Valka elanike hoiakud piiriülese kultuurikoostöö suhtes tunduvalt positiivsemad.

Piiriülese koostöö õnnestumise eelduseks on läbimõeldud kommunikatsioon. Kommunikatsioon või kaasamine võib olla Valgas nõrgem, mistõttu elanikud ei tunne end piisavalt informeerituna. See viitab vajadusele parandada infovahetust, suurendada nähtavust ning kaasata Valga elanikke aktiivsemalt koostööprojektidesse.

Soovitused Valga ja Valka vahelise kultuurikoostöö edendamiseks:

1. Parandada kommunikatsiooni ja nähtavust, eriti Valga poole peal, kuna Valga elanikud tunnevad end koostööst vähem informeerituna. Vaja oleks luua ühtne kahe linna kultuuriinfot vahendav platvorm (n veebileht, sotsiaalmeedia kanal, infokiri), kuhu on koondatud info mõlema poole sündmuste kohta.
2. Laiendada keelevelikute pakkumist kommunikatsioonis. Kaksiklinna rahvuslik koosseis on mitmekesine, piirilinnas elamisest sõltuvalt oleks mõistlik lisaks eesti ja läti keelele pakkuda teavet ka inglise ning vene keeles.
3. Suurendada elanike kaasamist ja osalust. Mõistlik on ennekõike välja selgitada, millised üritused oleksid elanikele atraktiivsemad. Võimalusel tuleks kaasata kohalikke vabatahtlikke, kes aitaksid nii sündmusi korraldada kui infot levitada. Osalemisele mõjub kindlasti soodsalt transpordivõimaluste pakkumine sündmustele mõlemal pool piiri.
4. Mitmekesistada ja siduda ürituste sisu kohaliku identiteediga. Sõltuvalt mitmekeelsest ja -kultuurilisest elanikkonnast, on vaja katsetada erinevaid lähenemisi ning korraldada üritusi, mis sisaldavad eri rahvuste kultuurielemente, võimalusel otsides ühisosa. Arendada tuleks piiriüleste traditsiooniliste ürituste sarju, mis toimuksid vaheldumisi Valgas ja Valkas.
5. Tihendada koostööd kohalike omavalitsuste ja kultuuriasutuste vahel ja seda nii riigisisesele kui piiriülesele, et laiendada rahastusallikaid, ennekõike kaasata rohkem rahalisi vahendeid erinevatest Euroopa Liidu programmidest. Vajadusel tuleks luua ühine töörühm, mis tegeleks projektitaotluste parema ettevalmistamisega ning nende nõuetega vastavusse viimisega.
6. Kuna Valga ja Valka kohalikud omavalitsused on koostöö suurendamise suhtes pigem ettevaatlikud, tuleks rohkem läbi viia nii kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid uurimusi, millega koguda andmeid (n küllastajate arvu, majandusliku mõju ja meediakajastuse kohta), et näidata piiriülese koostöö kasulikkust.

Kokkuvõte

Käesolevas magistritöös uuriti ja analüüsiti Valga ja Valka kohalike omavalitsuste koostööd piiriüleses kultuurikorralduses. Lähtuti sellest, milline on täna kohalike omavalitsuste roll ja eesmärgid ja millised asjaolud seda koostööd mõjutavad. Kirjeldati kuidas on korraldatud koostöö Valga ja Valka erinevate kultuuriasutuste vahel ja millisena mõtestavad seda mõlema kohaliku omavalitsuse kultuurivaldkonna spetsialistid. Laiema ülevaate saamiseks küsiti piiriülese kultuurivahetuse kohta arvamust ka kaksiklinna elanikelt.

Analüüsitava empiirilise osa materjal moodustus Valga ja Valka kohalike omavalitsuste kultuurivaldkonna ning arengu ja väliskoostöö eest vastutavate spetsialistidega läbiviidud intervjuude ja kaksiklinna elanike veebiküsitluse käigus. Piiriülese kultuurikoostöö paremaks mõistmiseks kasutati lisaallikadena erinevaid strateegilisi dokumente, kohalike omavalitsuste töökorraldust puudutavaid seadusi ja erinevate kultuuriasutuste veebilehtedelt leitavat informatsiooni.

Intervjuude põhjal võib väita, et aktiivne roll piiriülese kultuurikoostöö tegemisel on kohalike omavalitsuste kultuurivaldkonnas tegutsevatel allasutustel. Uuringust selgus ka, et intervjuueeritud kultuuriasutuste juhid hindavad omavahelist koostööd kõrgelt ning ühiselt otsitakse võimalusi läbi Euroopa Liidu rahastusmeetmete erinevate kultuuriprojektide elluviimiseks.

Ressursside puudumine, sealhulgas rahaliste vahendite nappus on üheks põhjuseks, mis mõjutab kõiki koostöö osapooli, on ju Valga ja Valka näol tegemist siseriiklikult pigem mahajäänudate ja vähematraktiivsete piirkondadega. Siiski panustavad mõlemad omavalitsused piiriülesesse koostöösse nii eelarvelisi vahendeid kui teevad pingutusi lisarahastuse kaasamiseks.

Oma mõju piiriülesele koostööle on ka erinevustel õiguslikes ja halduslikes tingimustes. Varasemad kogemused ning usaldus partnerite vastu loovad võimaluse rakendada erinevaid koostöövorme. Koos tegutsedes ollakse vähem vastuvõtlikud riikidevahelistele erinevustele ning ühtlasi võimaldab see paremini ära kasutada olemasolevat kultuuritaristut ja spetsialiste. Ometi jääb soov teha koostööd teisel pool piiri oleva partneriga paljuski

sõltuvaks inivididest, kes on potentsiaalsed osapoolte esindajad ja oleksid sellelaadsest koostööst huvitatud.

Piiriülene koostöö on sisse kirjutatud nii riiklikesse kui regionaalse tasandi erinevatesse arengukavadesse, tegelikkuses on aga kompromisside tegemine ja mõlemale osapooltele sobivate lahenduste leidmine osutunud tihti keerukaks. Tõhus piiriülene koostöö peaks põhinema ühistel eesmärkidel ja ootustel, siiski ei tunnetata seda partnerite tasandil alati samamoodi ja mõningatel juhtudel võivad osapoolte nägemused koostööst olla väga erinevad. Intervjuudest ilmnes, et koostööd tehes peetakse mõnikord silmas eelkõige „oma poole“ huvisid ja alles seejärel ühist hüvangut.

Samas püüavad nii Valga kui Valka omavalitsused ühiselt toime tulla linnakahanemise mõjudega ja kohandada kaksiklinna keskust sobivaks mõlema riigi elanikkonna vajadustele. Valga-Valka ühisel keskväljakul on oluline kogukondlik ja kultuuriline tähtsus. Projekti „Valga-Valka kaksiklinna keskuse arendamine“ raames loodi mugav ja meeldiv avalik ruum, mis ühendab mõlemaid linnapooli ja toob kokku inimesi mõlemast riigist. Keskväljak on suurepärane võimalus piiriüleste ürituste läbiviimiseks ja leiab aasta-aastalt üha enam kasutust.

Magistritöö raames läbiviidud uurimus ja selle tulemuste analüüs kinnitavad autori arvates hüpoteesi, et kaksiklinna piiriüleses kultuurikoostöös ei kasutata käesoleval hetkel täielikult ära potentsiaali, mida see pakub. Koostöö alarakendamise põhjustena saab eelkõige välja tuua keelebarjääri ja puuduliku kommunikatsiooni.

Piiriülene kultuurikoostöö on siiski paljutöotav kaksiklinna ja selle lähiümbruse jätkusuutlikkuse tagamisel, piirkonna üldisel arendamisel ja rahvusvahelise koostöö edendamisel. Kodanikuühiskonna paremaks kaasamiseks on vaja eelkõige tegeleda naabri keele õpetamise ja õppimisega. Parem keeleoskus on heaks platvormiks paremale infovahetusele.

Käesoleva uurimistöö raames selgitati välja erinevad tegurid, mis on kaksiklinna Valga ja Valka piiriülest kultuurikoostööd kujundanud ja hinnati erinevaid asjaolusid, mis kohalike omavalitsuste koostööd mõjutavad. Magistritöö autori arvates selgus uurimistööst, et küllaltki eduka koostöö eeltingimustena võib välja tuua ühise geograafilise ja kultuurilise tausta – on ju nii Eestil kui Lätil sarnane ajalugu ja Valga ning Valka on alguse saanud ühest asulast. Samuti hõlbustavad koostööd avatud piirid ja vaba liikumine Schengeni tsoonis.

Oma positiivse jälje koostööle on jätnud ka pikaajalised ja tugevad partnerlussuhted kaksiklinna kohalike omavalitsuste ja asutuste vahel.

Piiriüleses koostöös ei puudu ka omad väljakutsed, koostööd raskendavad nii riikide erinevad seadused kui muud regulatsioonid. Valgal ja Valkal tuleb tegeleda ka erinevustega majandus- ja sotsiaalsfääris, kuna erinevad palgatasemed ja sotsiaalsed garantiid mõjutavad inimeste liikumist ja integratsiooni. Lätlaste parem informeeritus Eesti poolel toimuvast tuleneb palju nende töötamisest Valgas. Töötamisele järgneb tihti kolimine Valkast Valga linna ning järjest suurem seotus siinse kultuuriruumiga.

Valga ja Valka kohalikud omavalitsused teevad koostööd nii linnaplaneerimise vallas kui ühiste avalike teenuste arendamisel. On mitmeid ühiseid festivale ja üritusi ning kultuurivahetusprogramme. Jätakuvalt otsitakse võimalusi piiriülese ühistranspordi käimapanemiseks. Keerulisemaks on aga osutunud kohalike elanike vahel selliste sidemete loomine, mis võimaldaks rääkida Valga ja Valka puhul kaksiklinna ühisest identiteedist.

Kokkuvõtteks võib väita, et piiriülene kultuurikoostöö Valga ja Valka vahel tugineb mitmetele seadusandlikele, strateegilistele ja praktilistele alustele. Kultuurivahetusele aitavad kaasa sarnane kultuuritaust, ühine avalik ruum keskväljaku näol, kultuuriasutuste vaheline koostöö ja tihe suhtlus mõlema linna kultuurikorraldajate vahel. Koostöö järele on praktiline vajadus – kultuuriteenused mõlemal pool piiri täiendavad üksteist, mis on eriti oluline väikese elanikkonnaga piirkonnas. Kultuurikoostööl on ka sümboolne väärtus, see aitab arendada piiriülest kogukonnatunnet ning on osa laiemast sõpruse ja koostöö edendamisest erinevate rahvaste vahel.

Kasutatud kirjandus ja allikad

Intervjuud ja küsitluse andmed

Intervjuu Kattai = Autori intervjuu Anneli Kattaiga 17.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Kattai = Autori intervjuu Tiit Kattaiga 18.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Parmo= Autori intervjuu Tiia Parmoga 18.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Simtiņš = Autori intervjuu Toms Simtiņšiga 19.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Ikšelis = Autori intervjuu Aivars Ikšelisega 19.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Punder = Autori intervjuu Neeme Punderiga 20.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Birnis = Autori intervjuu Mārtiņš Birnisega 21.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Kulbergs= Autori intervjuu Reinis Kulbergsiga 21.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Adamson = Autori intervjuu Hardo Adamsoniga 25.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Raid = Autori intervjuu Mare Raidiga 26.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Kerge = Autori intervjuu Kaisa Kergega 27.03.2025. Salvestus ja transkribeering autori valduses.

Intervjuu Krastiņa = Autori intervjuu Laura Krastiņaga 28.03.2025. Salvestus ja transkribeerimise autori valduses.

Intervjuu Kängsepp = Autori intervjuu Siim Kängsepaga 31.03.2025. Salvestus ja transkribeerimise autori valduses.

Veebiküsitlus „Piiriülene koostöö“. Küsitluse koostas Piret Villemson. Andmed autori valduses.

Kasutatud kirjandus

Anischenko, Anatoly G ja Alexander A Segunin 2012. Twin cities: a new form of cross-border cooperation in the Baltic Sea Region? *Baltic Region*, 1, 19-27. <https://doi.org/10.5922/2079-8555-2012-1-3>

Arust, Evelin 2024. Sel suvel räägime läti keeles. Raamatust „Räägime läti keelest“ leiab läti keelele iseloomulikke nüansse ning väljendeid, millega Lätis reisisid tuua lõunanaabrite näole naeratus. *Sirp*, 21. juuni <https://www.sirp.ee/sel-suvel-raagime-lati-keeles/> (vaadatud 07.05.2025).

Boehnke, Klaus; Susanne Rippl ja Daniel Fuss 2015. Sustainable Civil-Society Engagement: Potentials of a Transnational Civil Society in French-German, and Czech-German Border Regions. *Sustainability*, 7, 4078-4099. doi:10.3390/su7044078 www.mdpi.com/journal/sustainability sustainability-07-04078 (1).pdf

Borges, João Augusto Rossi; Sabine Neuberger; Helmut Saatkamp; Alfons Oude Lansink ja Dietrich Darr 2021. Stakeholder viewpoints on facilitation of cross-border cooperation. *European Planning Studies*, 30 (4), 627-642. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1988061>

Böhm, Hynek 2021. Five-Roles of Cross-border Cooperation Against Re-bordering. *Journal of Borderlands Studies*. 38 (3), 487-506. <https://doi.org/10.1080/08865655.2021.1948900>

- Camagni, Roberto; Roberta Capello ja Andrea Caragliu 2019. Measuring the impact of legal and administrative international barriers on regional growth. *Regional Science Policy & Practice*, 11(2), 345-367.
<https://doi.org/10.1111/rsp3.12195>
- Castanho, Rui; Luis Loures; José Fernández ja Luis Pozo 2018. Identifying critical factors for success in Cross Border Cooperation (CBC) development projects. *Habitat International*, 72, 92-99.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0197397516307731>
- Dąbrowski, Marcin; John Bachtler ja François Bafoil 2014. Challenges of multi-level governance and partnership: drawing lessons from European Union cohesion policy. *European Urban and Regional Studies*, 21 (4), 355-363.
<https://doi.org/10.1177/0969776414533020>
- Challenges of multi-level governance and partnership: drawing lessons from European Union cohesion policy - Marcin Dąbrowski, John Bachtler, François Bafoil, 2014
- Durand, Frédéric 2021. What types of cultural cooperation exist in European cross-border areas? *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 104 (4), 307-326.
<https://doi.org/10.1080/04353684.2021.2015245>
- Kaisto, Virpi 2017. City Twinning from a Grassroots Perspective: Introducing a Spatial Framework to the Study of Twin Cities. *Journal of Borderlands Studies*, 32 (4), 459-475. <https://doi.org/10.1080/08865655.2016.1238315>
- Kond, Ragnar 2020. *Valga ja Valka said unikaalse kaht riiki ühendava keskväljaku*. Eesti Rahvusringhäälingu veebileht. <https://www.err.ee/1220059/valga-ja-valka-said-unikaalse-kaht-riiki-uhendava-keskvaljaku> (vaadatud 07.05.2025).
- Kurowska-Pysz, Joanna 2016. Opportunities for Cross-Border Entrepreneurship Development in a Cluster Model Exemplified by the Polish-Czech Border Region. *Sustainability*, 8 (3), 230
<https://doi.org/10.3390/su8030230> Allalaetav pdf:
- Mela, Marjo 2013. *Eesti lätlased*. Tallinn: Nornberg & Co.

- Noferini, Andrea; Matteo Berzi; Francesco Camonita ja Antoni Durà 2020. Cross-border cooperation in the EU: Euroregions amid multilevel governance and re-territorialization. *European Planning Studies* 28 (1), 35-56.
<https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1623973>
- Podadera Rivera, Pablo ja Francisco J. Calderón Vázquez 2017. Institutional Aspects of Portugal-Spain Cross-Border Cooperation. *Journal of Borderlands Studies*. 33 (4), 585-604.
<https://doi.org/10.1080/08865655.2016.1267588>
- Post, Marita 2018. *Noorte piiriülest koostööd takistavad mõjurid Valga-Valka näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Johan Skytte poliitikauuringute instituut.
- Päril-Lõhmus, Maarja 2022. Cimze seminar – eesti laulupidude hääl. Eesti Kultuuriseltside Ühenduse veebileht 1. november <https://www.kultuuriseltsid.ee/2022/11/01/cimze-seminar/> (vaadatud).
- Saar, Marika ja Karmen Moont (koost) 2023. *Kultuurikorralduse mustrid: teejuht kohalikele omavalitsustele*. Viljandi: Eesti Rahvakultuuri Keskus.
- Szmigiel-Rawska, Katarzyna 2014. Sustainability of cross-border cooperation: PHARE CBC partnership development paths. *European Urban and Regional Studies*, 23 (3), 513-526.
<https://doi.org/10.1177/0969776414526734>
- Sousa, Luis. De 2012. Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis. *Journal of European Integration*, 35 (6), 669-687.
<https://doi.org/10.1080/07036337.2012.711827>
- Tälberga, Ilze 2022. Eesti ja läti tõlkijate seminar. Kui inglise keele oskajaid leidub iga nurga peal, siis läti ja eesti keele oskajaid tuleb tikutulega otsida. Tegelikult on mõlema keele kõnelejaid palju. *Sirp*, 18. november <https://www.sirp.ee/eesti-ja-lati-tolkijate-seminar/> (vaadatud 07.05.2025).
- Tammekann, August; Artur Luha ja Edgar Kant (toim) 1932. *Valgamaa. Maateaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus*. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Tintera, Jiří 2020. *Üks jalg Eestis, teine Lätis*. Sirp 50 (3622), 32-33 <https://www.sirp.ee/üks-jalg-eestis-teine-latis/>

Yigitcanlar, Tan 2015
https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0197397514001106?casa_token=HcBDX5QmhdIAAAAA:Spuz0T4GUEkuVLHGuj9EkELNn8anzthSV3szL8KaQ0T1VFoffI_Ikre_q1UOKPP5Yz2qLe3Tlwo
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2014.06.033>

Internetiallikad

Erasmus+ ja Euroopa Solidaarsuskorpuse agentuur <https://europanoored.eu/> <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52007IE1002&qid=1745380601664> (vaadatud 07.05.2025).

Euroopa kultuurivaldkonna uus tegevuskava <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1527241001038&uri=COM:2018:267:FIN> (vaadatud 07.05.2025).

Euroopa Liidu põhiõiguste harta <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=ET> (vaadatud 07.05.2025).

Euroopa Liidu veebileht: Eesmärgid ja väärtused. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_et (vaadatud 07.05.2025).

Euroopa komisjoni veebileht = European Commission: Creative Europe, <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/about-the-creative-europe-programme> (vaadatud 07.05.2025).

Euroopa komisjoni veebileht = European Commission: EU competences in the field of culture
<https://culture.ec.europa.eu/policies/eu-competences-in-the-field-of-culture>
(vaadatud 07.05.2025).

Euroregioonid P6_TA(2005)0448 Euroregioonid
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2005-0448_ET.pdf
(vaadatud 07.05.2025).

Jānis Cimze nimelise Valka Muusikakooli põhimäärus.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/401122018013> (vaadatud 07.05.2025).

Kagu-Eesti tegevuskava 2030 Rahandusministeerium 2021 Regionaal- ja
Põllumajandusministeerium Kagu-Eesti alamleht
<https://www.agri.ee/regionaalareng-uhistransport/regionaalareng-ja-poliitika/kagu-eesti> (vaadatud 07.05.2025).

KOKS = Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032025009> (vaadatud 07.05.2025).

Kommunikatsioonijuhhi ametijuhend. Valga Vallavalituse veebileht: Kontaktid
<https://www.valga.ee/en/kontaktid> Allalaaditud pdf. (vaadatud 07.05.2025).

Koostööleping Valga Linnavalitsuse ja Valka Kihelkonnaduuma vahel

Kultuur 2030 = *Kultuuri arengukava 2021-2030*. Tallinn: Kultuuriministeerium, 2021.

<https://www.kul.ee/kultuur2030> Allalaaditav pdf.
<https://www.kul.ee/sites/default/files/documents/2022-03/KULTUUR%202030%20web.pdf> (vaadatud 07.05.2025).

LISA 2. Valga maakonna arengustrateegia seosed teiste arengudokumentidega (vaadatud 07.05.2025).

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebileht = Regionaal- ja
Põllumajandusministeerium: Regionaalpoliitika kujundamine,
<https://www.agri.ee/regionaalareng-uhistransport/regionaalareng-ja-poliitika/regionaalpoliitika-kujundamine> (vaadatud 07.05.2025).

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi veebileht = Regionaal- ja Põllumajandusministeerium: Valitsuskomisjonid, <https://www.agri.ee/regionaalareng-uhistransport/regionaalareng-ja-poliitika/valitsuskomisjonid> (vaadatud 07.05.2025).

Riigi Tugiteenuste Keskuse veebileht = Riigi Tugiteenuste Keskus: INTERREG programmid, <https://www.rtk.ee/toetused-ja-taotlemine/toetusfondid-ja-programmid/interreg-programmid> (vaadatud 07.05.2025).

SA VIKP veebileht = SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon: Kodu, <https://www.isamaalinemuuseum.ee/> (vaadatud 07.05.2025).

Valga ja Valka valiti juhtima Kaksiklinnade Assotsiatsiooni. *Maaleht 2012, 27. november.* https://maaleht.delfi.ee/artikkel/65325584/valga-ja-valka-valiti-juhtima-kaksiklinnade-assotsiatsiooni?utm_source=chatgpt.com (vaadatud 07.05.2025).

Valgamaa Arenguagentuuri veebileht. <https://www.arenguagentuur.ee/> (vaadatud 07.05.2025).

Valka koduloomuuseumi veebileht <http://muzejs.valka.lv/ee/valka-koduloomuuseum> (vaadatud 07.05.2025).

Valga Kultuurikeskuse põhimäärus. Valga Kultuurikeskuse veebileht: Tutvustus <https://valgakultuurikeskus.ee/kultuurimajast/tutvustus/> Allalaaditav pdf. [userfiles/Valga_Kultuurikeskuse_pohimaarus.pdf](https://www.valgakuuseum.ee/userfiles/Valga_Kultuurikeskuse_pohimaarus.pdf) (vaadatud 07.05.2025).

Valga Muuseumi põhimäärus. Valga Muuseumi veebileht: Dokumendid <https://www.valgamuuseum.ee/muuseum/dokumendid/> Allalaaditav pdf. Põhimäärus (vaadatud 07.05.2025).

Valga Muusikakooli põhimäärus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/401122018013> (vaadatud 07.05.2025).

Valga valla veebileht: Valga-Valka kaksiklinna keskuse arendamine. <https://www.valga.ee/en/valga-valka-kaksiklinna-keskuse-arendamine> (vaadatud 07.05.2025).

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu küsimused

Küsimused Valga ja Valka kohalikes omavalitsustes kultuurivaldkonnaga seotud töötajatele:

1. Mis on Teie tegevusvaldkond ja kuidas olete seotud siinse piirkonna kultuurieluga?
2. Milliseid riigi poolt antud ülesandeid täidetakse teie omavalitsuses kultuurivaldkonnas?
3. Milline on kohaliku omavalitsuse visioon kultuuri arendamisel?
4. Millised on Teie valla võimalused kultuuri arendamisel, kui palju inimesi on valdkonnaga seotud ja milliste kultuuriasutustega tehakse koostööd?
5. Mis on takistuseks kultuuri arendamisel ja millised on suuremad probleemid?
6. Kuidas on korraldatud koostöö Valga ja Valka kohalike omavalitsuste vahel kultuurivaldkonnas? Tooge palun näiteid koostööst.
7. Mis toimib väga hästi? Mis ei toimi hästi? Kas piiriülese koostöös kultuurivaldkonnas nähakse lisaväärtust?
8. Millise hinnangu annate piiriülesele koostööle kultuurivaldkonnas?
9. Millised asjaolud toetavad ja millised on peamised takistused omavaheliseks koostööks?
10. Kuidas saab Teie omavalitsus panustada koostöö parandamisse piiriülese kohaliku omavalitsusega?
11. Millisena näed piiriülese koostöö tulevikku, kas huvi selle vastu pigem kasvab või kahaneb?
12. Milliseid kanaleid info jagamiseks kasutate?
13. Milline on Teie teadlikkus piirkonnas toimuvatest piiriülestest koostööprogrammidest?
14. Kas piiriregioonis elamist näete võimaluse või takistusena?
15. Millised on teie valla peamised tugevused ja võimalused kultuuri arendamisel? Inimesed ja kogukonnad, sündmused, maamärgid ja atraktsioonid, organisatsioonid, taristu, traditsioonid.
16. Millisteks tegevusteks on suunatud riigipoolne rahaline toetus kultuurivaldkonnas?
17. Kas kultuurirahastuses on eelarvesse planeeritud ka rahalisi vahendeid piiriüleseks koostööks?

18. Millised on kokkulepitud piiriülesed ühistegevused ja teie hinnang neile?
19. Kuidas hindate KOVi võimekust teha piiriülest koostööd olemasolevate eelarveliste vahendite piires?
20. Milliseid muutusi võib Teie arvates piiriüleses koostöös lähiaastatel ette näha?

Intervjuu küsimused kultuuriasutuse töötajale:

1. Mis on Teie tegevusvaldkond ja kuidas olete seotud siinse piirkonna kultuurieluga?
2. Millist rolli täidetakse teie asutuses kultuurivaldkonnas?
3. Kas KOV on kaasanud Teid/Teie asutust kultuurivaldkonda puudutavate teemade aruteludesse (arengukavade koostamine, ettepanekut eelarvesse jmt)?
4. Kuivõrd olete teadlik piiriülesest kultuurikoostööst Valga ja Valka omavalitsuste vahel?
5. Kas Teie asutusel on või võiks olla roll piiriüleses kultuurikoostöös?
6. Milline on Teie valmisolek teha piiriülest koostööd ja milles täpsemalt see võiks väljenduda? Tooge palun näiteid?
7. Millised asjaolud kui neid on takistavad Teie arvates piiriülest koostööd (teadmised, rahaliste vahendite puudumine, keelebarjäär vmt)?
8. Millised üritused Teie kultuuriasutuses toimuvad ja kellele need on suunatud?
9. Kas Teie asutuses toimub ka tegevusi või üritusi, mille kliendiks võiks olla piiriülese omavalitsuse elanik?
10. Milliseid kanaleid kasutate oma sündmuste, teenuste, võimaluste jne tutvustamiseks?
11. Kuidas hindate oma tegevuse kohta käiva info kättesaadavust piiriülese omavalitsuse elanike seas?
12. Millised on Teie arvates kaksiklinna teises riigis toimuvate kultuuriürituste külastamise või mittekülastamise põhjused?
13. Kuidas Teie arvates paremini toetada piiriülest koostööd ja info liikumist kultuuriasutuste vahel?
14. Kas ja kuidas võiks erinevad projektimeetmed aidata kaasa piiriülese koostöö arendamisele?
15. Mida teete või saaksite teha, et tõsta kogukonnas ja KOVi tasandil teadlikkust võimaluste osas mida pakub piiriülene koostöö?

Lisa 2. Veebiküsitlus „Piiriülene koostöö“

Piiriülene koostöö

Olen Tartu Ülikooli kultuurikorralduse õppekava magistrant Piret Villemson. Kirjutan magistritööd teemal "Eesti ja Läti kohalike omavalitsuste kultuurikorraldusliku koostöö perspektiiv Valga ja Valka linnade näitel". Küsimustik on loodud kaksiklinna elanikele, sooviga saada tagasisidet piiriülesele koostööle kultuurivaldkonnas. Kõik vastused on anonüümsed ning andmeid töödeldakse vaid Tartu Ülikoolis kultuurikorralduse erialal valmiva magistritöö raames, isikuandmete töötlemisel lähtutakse kehtivast seadusandlusest. Küsimustikule vastamine võtab aega 5-10 minutit. Olen tänulik, kui saate oma vastuse esitada hiljemalt 8. aprillil.

* Nõutav

Sissejuhatavad küsimused

1. Millise linna elanik olete? *

* Valga

* Valka

2. Teie sugu *

* mees

* naine

* Muu

3. Millisesse vahemikku jääb Teie vanus? *

* alla 18

* 18-26

* 27-64

* 65 ja vanem

4. Missugune on Teie tööstaatus? *

* Õpilane/üliõpilane

* Töötav

* Kodune

* Pensionär

* Muu

Valga-Valka koostöö

5. Kirjeldage palun, mis seostub Teile Valga-Valka sloganiga "Üks linn, kaks riiki"? *

*

6. Valige loetelust kõik kaksiklinnade ühiselt korraldatud üritused, millest olete kuulnud. Kui soovite mõne variandi lisada, siis seda saab teha valides "muu". *

* Valga-Valka Kaksiklinnade festival

* Heategevuslik Piirilaat - Valga/Valka

* Valga Valka City Run

* Valga-Valka rahvajooks

* Eesti-Läti ajalookonverents

* Muu

7. Valige loetelust kaksiklinnade ühiselt korraldatud üritused, millel olete osalenud? Kui soovite mõne variandi lisada, siis seda saab teha valides "muu". *

* Valga-Valka Kaksiklinnade festival

* Heategevuslik Piirilaat - Valga/Valka

* Valga Valka City Run

- * Valga-Valka rahvajooks
- * Eesti-Läti ajalookonverents
- * Muu

8. Mitu korda olete osalenud järgmistel kaksiklinnade ühiselt korraldatud üritustel? *

	Ei ole osalenud	1 kord	2 korda	3-5 korda	Rohkem kui 5 korda
Valga-Valka Kaksiklinnade festival					
Heategevuslik Piirilaat - Valga/Valka					
Valga Valka City Run					
Valga-Valka rahvajooks					
Eesti-Läti ajalookonverents					

9. Kui lisasite 6. ja/või 7. küsimuses veel mõne ürituse, siis palun kommenteerige, kas ja mitu korda olete seal osalenud.

*

Kaksiklinna kultuuriasutused ja -sündmused

10. Millistest järgnevatest kaksiklinnade kultuuriasutustest olete kuulnud ja milliseid külastanud? *

	Olen kuulnud, olen külastanud	Olen kuulnud, ei ole külastanud	Ei ole kuulnud
Valga Kultuurikeskus			
Valka linna kultuurimaja			
Valga Keskraamatukogu			
Valka maakonna keskraamatukogu			
Valga Muusikakool			
J. Cimze nimeline Valka Muusikakool			
Valka maakonna Laste- ja Noorte Spordikool			
Valka Kunstikool			
Valga Muuseum			
Valka koduloomuuseum			
SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon			

11. Mitu korda olete külastanud kaksiklinna teisel pool piiri toimunud kultuurisündmust? *

*Mitte ühtegi korda

*1 kord

*2 korda

*3-5 korda

*Rohkem kui 5 korda

Kultuurisündmuste info

12. Palun kirjutage, millisel kaksiklinna teisel pool piiri toimunud kultuurisündmusel/millistel kultuurisündmustel olete osalenud. *

*

13. Kust saite infot kaksiklinna teisel pool piiri toimuvate kultuurisündmuste kohta? *

*Omavalitsusasutuse koduleht

*Sotsiaalmeedia

*Kohalikud ja piirkondlikud meediaväljaanded

*Kuulutused ja reklaamid avalikus ruumis

*Kohalikelt elanikelt

*Muu

14. Palun andke oma hinnang järgmistele väidete kehtivusele. *

	Nõustun täielikult	Pigem nõustun	Pigem ei nõustu	Ei nõustu üldse	Ei oska/saa vastata
Infot kaksiklinna teisel pool piiri toimuvate kultuurisündmuste kohta on lihtne leida.					
Infot kaksiklinna teisel pool piiri toimuvate kultuurisündmuste kohta on piisavalt					

15. Millised on Teie arvates ürituste, mis toimuvad kaksiklinna teises pooles (kus ise ei elata), mittekülastamise põhjused? *

*keelearjäär

*info puudumine

*ühistranspordi puudumine kaksiklinnade vahel

*vähene huvi

*kultuuride erinevus

*Muu

16. Kuidas hindate piiriülese kultuurikoostöö toimimist? *

*Väga hea

*Pigem hea

*Nii ja naa

*Pigem ei ole hea

*Ei ole üldse hea

*Ei oska vastata

*Muu

17. Kas olete ka ise panustanud piiriülelesse kultuurikoostöösse? *

*Olen jaganud oma ettepanekuid ja kogemusi

*Olen kaasa löönud ühisürituste korraldamisel

*Olen vabatahtlikuna osalenud ühisüritusel

*Ei ole panustanud

*Muu

Summary

The Perspective of Cultural Cooperation between Estonian and Latvian Local Governments: The Case of the Twin Cities Valga and Valka

Valga and Valka as a twin-town can be described as a unique example of cross-border cooperation, where a historically united community, divided by a national border, still maintains strong cultural and social ties. Through cross-border cultural cooperation, the shared cultural identity of the residents of the two towns is preserved and developed, which makes it important to explore how these historical ties continue to evolve through present-day collaboration. This master's thesis focuses on the role of Estonian and Latvian local governments in cultural management, examining how cultural cooperation between Valga and Valka is organized, what factors influence it, and how it could be further promoted.

The hypothesis proposed in this study is that the local governments of both Valga and Valka are currently not fully utilizing the potential offered by living in a twin-town for cultural exchange. The research part was essential for testing this hypothesis, but also for seeking ways to overcome the identified challenges. Semi-structured interviews and an online survey were used as empirical sources, with participants including cultural specialists from the local governments of Valga and Valka as well as managers of cultural institutions. To better understand cross-border cultural cooperation, additional sources included strategic documents, legal frameworks related to local government organization, and information found on the websites of various cultural institutions.

Although cooperation is part of everyday life and often based on informal relationships taking place at a practical level between individuals and institutions, several obstacles persist. Communication and information exchange are hindered due to insufficient proficiency in each other's languages, which limits cooperation between both residents and specialists. It is difficult to establish permanent cooperation models, as the implementation of cultural projects largely depends on temporary funding sources such as European Union projects. Planning and implementing joint activities are significantly hampered by differences in Estonian and Latvian legislation and administrative organization.

Information exchange between local governments and cultural institutions is not always effective or systematic. Cooperation often depends on the interest of a few enthusiastic individuals rather than on institutional mechanisms. Economic and social disparities also affect cross-border cooperation: differences in income levels, working conditions, and social guarantees between Estonia and Latvia influence mobility and integration. Even though the physical border is open, a sense of separation is still present in people's attitudes and habits. The research conducted during the preparation of this master's thesis and the analysis of its results support the author's view that the potential of cross-border cultural cooperation in the twin-town is currently underutilized. The main reasons are the language barrier and insufficient communication. However, the results also show that joint projects, the presence of a shared public space, and a willingness to cooperate at the level of local institutions and specialists create a strong foundation for future developments. Cross-border cultural cooperation is not only a practical necessity but also a symbolic link between the two nations and communities, contributing to the vitality of the region and reducing the perceived significance of the border in everyday life.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Piret Villemson (sünnikuupäev: 31.07.1969)

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose pealkirjaga

„Eesti ja Läti kohalike omavalitsuste kultuurikorraldusliku koostöö perspektiiv Valga ja Valka näitel“, mille juhendaja on prof Art Leete,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi ADA lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi ADA kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 14.05.2025